

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky (PEF)

Diplomová práce

Finanční gramotnost studentů středních škol

Šimon Schloff

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Šimon Schloff

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Finanční gramotnost studentů středních škol

Název anglicky

Financial Literacy of High School Students

Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce je analýza finanční gramotnosti studentů tří vybraných středních škol a jejich vzájemné porovnání a vyhodnocení. Dílčím cílem bude ověření znalostí a všeobecného rozhledu studentů (v investičních a bankovních produktech). Dílčím cílem práce budou modelové výpočty, pomocí nichž bude simulováno, jak je možné zacházet s naspořenými penězi, z čehož budou moci studenti účastníci se dotazníkového šetření čerpat potřebné informace i v budoucnu.

Metodika

Diplomová práce se skládá ze tří hlavních částí. První, teoretická část, seznamuje čtenáře s literární rešerší založenou na analýze dostupných dokumentů, které se zaměřují zejména na finanční gramotnost, finanční instrumenty a psychologii spojenou s užíváním peněz. Součástí bude také charakteristika finančních a investičních nástrojů umožňujících stádkání peněz. Primárním zdrojem bude odborná literatura, odborné články, případně periodika.

Druhá část, zabývající se analýzou, bude zpracovávat data získaná z dotazníkového šetření. Prostřednictvím formulovaných výzkumných otázek bude prozkoumána finanční a investiční gramotnost studentů tří středních škol. Součástí druhé části bude porovnání výsledky všech středních škol.

Třetí, závěrečná část, bude obsahovat formulace výsledků, hlavní přínosy práce, návrhy a doporučení pro studenty a školy s cílem zvýšení finanční gramotnosti studentů.

Doporučený rozsah práce

60 – 90 stran

Klíčová slova

Finanční gramotnost, student, investice, investiční instrumenty, bankovní instrumenty, úspory, stavební spoření, výnosnost, peníze.

Doporučené zdroje informací

BOHANESOVÁ, Eva. Finanční gramotnost. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018. ISBN 978-80-244-5397-2
ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. Základy financí. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3
DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA. Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-008-9
GRAHAM, Benjamin a Jason ZWEIG. Inteligentní investor. Praha: Grada, 2007. Investice. ISBN 978-80-247-1792-0
KRÁL, Miloš. Bankovnictví a jeho produkty. Žilina: GEORG, 2009. ISBN 978-80-89401-07-9
MOBIUS, Mark. Mutual Funds. 2nd. River Street, Hoboken: Other Wiley Editorial, 2007. ISBN 978-0-470-821435
ROCHON, Louis-Phillipe. Credit, Interest Rates and the Open Economy. 2. United Kingdom: Edward Elgar Publishing Limited, 2001. ISBN 1-840-64-098-7

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jiří Čermák, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 30. 10. 2020

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 5. 11. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Finanční gramotnost studentů středních škol" jsem vypracoval(a) samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne datum odevzdání

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu mé práce Ing. Jiřímu Čermákovi, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky, a hlavně za věnovaný čas a vstřícnost při konzultacích a za pomoc při vypracování diplomové práce.

Finanční gramotnost studentů středních škol

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá popisem a analýzou finanční gramotnosti studentů středních škol. Teoretickou část zpracoval autor práce formou literární rešerše odborné literatury a dalších odborných zdrojů zaměřených na finanční gramotnost, makroekonomické ukazatele, peníze, úvěry, ale také na instituce pomáhající dosahovat vyšší úrovně finanční gramotnosti. Dále jsou v práci uvedeny základní informace z oblasti investování a investičních produktů. V praktické části je analyzována finanční znalost studentů třetích a čtvrtých ročníku ze tří středních škol za využití dotazníkového šetření. Výsledky finanční gramotnosti jednotlivých středních škol jsou v závěru práce srovnány a navržena případná opatření ke zlepšení zjištěného stavu. Výsledná úroveň finanční gramotnosti studentů, vyplývající z dotazníkového šetření, je poměrně nízká. Pohybuje se ve spodní polovině hodnotící škály, kterou autor za účelem vyhodnocení výsledků vytvořil. Investiční gramotnost studentů dosahuje obdobné úrovně jako u finanční gramotnosti. Z vybraných škol dosáhla dle komplexního zhodnocení odpovědí studentů nejlepších výsledků střední škola ISŠT Mělník.

Klíčová slova: Finanční gramotnost, student, investice, investiční instrumenty, bankovní instrumenty, úspory, stavební spoření, výnosnost, peníze

Financial Literacy of High School Students

Abstract

The focus of this paper is to describe and analyze the financial literacy of students at secondary schools. The first part of this paper concentrates on the review of the current literature along with the review of other qualified sources, focused on financial literacy, macroeconomic indicators, monies, debt, and institutions established for the purpose of reaching financial literacy. Furthermore, this paper introduces the topic of investing, as well as financial investment products. The practical part of this paper evaluates the overall financial knowledge of students in their third and fourth years in three selected high schools. The data collected for this analysis was compiled via a questionnaire. This paper concludes on the findings of its research by comparing results and proposing changes to the current system, to increase overall financial literacy of students in their last years of studies. The resulting level of financial literacy among the student respondents was found to be relatively low, yielding test results in the lower half of the defined scale. The level of investment knowledge was found to be on a similar level as overall financial literacy. The best test results were found among the respondents from the ISŠT Melnik highschool.

Keywords: Financial Literacy, Student, Investment, Investment Instruments, Banking Instruments, Savings, Building Savings, Profitability, Money

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická část.....	20
3.1 Peníze	20
3.1.1 Funkce peněz	20
3.1.2 Marxovo pojetí peněz	21
3.1.3 Peníze a životní cyklus	21
3.1.4 Ochrana spotřebitele	23
3.2 Finanční gramotnost.....	23
3.2.1 Peněžní gramotnost.....	24
3.2.2 Cenová gramotnost	24
3.2.3 Rozpočtová gramotnost	24
3.2.4 Koncepční vs funkční finanční gramotnost	25
3.2.5 Finanční gramotnost a vzdělávání v ČR.....	26
3.2.6 Děti a finanční gramotnost.....	26
3.2.7 Finanční gramotnost na středních školách.....	28
3.2.8 Měření finanční gramotnosti.....	28
3.2.9 Zadluženost domácností	29
3.2.10 Čtenářská ngramotnost.....	29
3.3 Základní ekonomické ukazatele.....	30
3.3.1 Inflace	30
3.3.2 Nezaměstnanost	30
3.3.3 Úroková sazba.....	32
3.3.4 Mezibankovní úrokové sazby	33
3.3.5 Tržní úrokové sazby.....	34
3.4 Finanční produkty	34
3.4.1 Hypoteční úvěr.....	34
3.4.2 Spotřebitelský úvěr	36
3.4.3 Kontokorentní úvěr	37
3.4.4 Stavební spoření.....	37
3.4.5 Penzijní připojištění	38
3.4.6 Spořicí účet	39
3.4.7 Běžný účet.....	39

3.5	Investiční produkty.....	40
3.5.1	Podílové fondy	40
3.5.2	Diversifikace	40
3.5.3	Akciové fondy.....	41
3.5.4	Dluhopisové fondy.....	41
3.5.5	Fondy fondů.....	41
3.5.6	Nemovitostní fondy.....	42
3.5.7	Alternativní fondy.....	42
4	Praktická část	43
4.1	Metodika výzkumu.....	43
4.2	Dotazníkové šetření.....	44
4.3	Analýza základních demografických dat a obecných znalostí v oblasti finanční gramotnosti vyplývajících z dotazníkového šetření	45
4.4	Hodnocení finanční gramotnosti	69
4.5	Zhodnocení výzkumných otázek.....	71
4.6	Návrh na zlepšení	72
5	Závěr.....	75
6	Seznam použitých zdrojů.....	77
6.1	Literární zdroje	77
6.2	Internetové zdroje.....	79
	Přílohy	I

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Ukazatel LTV – výpočet	35
Obrázek 2 - Ukazatel DSTI – výpočet	36
Obrázek 3 - Ukazatel DTI – výpočet	36
Obrázek 4 - Gym. Česká	44
Obrázek 5 - TSG	44
Obrázek 6 - ISŠT Mělník	44

Seznam grafů

Graf 1 - Vývoj nezaměstnanosti v ČR	31
Graf 2 - Vývoj mezibankovních úrokových sazeb v ČR	33
Graf 3 - Respondenti dle pohlaví	45
Graf 4 - Respondenti dle věku	45
Graf 5 - Návratnost dotazníku dle typu školy	46
Graf 6 - Četnost odpovědí na otázku: Jak nakládáte s vlastními penězi?	46
Graf 7 - Rodinný rozpočet	47
Graf 8 - Četnost odpovědí respondentů na otázku: Co dle Vás pokrývá pojem finanční gramotnost?.....	48

Graf 9 - Školní vědomosti v oblasti finanční gramotnosti.....	49
Graf 10 - Důležitost finanční gramotnosti	49
Graf 11 - Četnost odpovědí vlivu inface na cenu	50
Graf 12 - Četnost odpovědí na otázku: Co je to kontokorent?	51
Graf 13 - Četnost odpovědí na otázku: Za co z nabízených možností dostanete více českých korun?	52
Graf 14 - Četnost odpovědí na otázku: Co znamená zkratka DSTI u hypotéky?.....	52
Graf 15 - Četnost odpovědí na otázku: Je důležité sledovat RPSN při výběru hypoték?....	53
Graf 16 - Četnost odpovědí na otázku: Ve kterém případě zaplatíte za půjčených 100 000 na 3 roky více?.....	54
Graf 17 - Četnost odpovědí na otázku: Co to je základní úroková sazba?	55
Graf 18 - Četnost odpovědí respondentů na výši základní úrokové sazby	55
Graf 19 - Četnost negramotnosti při podpisu smluv.....	56
Graf 20 - Četnost odpovědí na otázku důležitosti penzijního připojištění	57
Graf 21 - Četnost odpovědí na modelovou otázku o vhodnosti půjčky.....	58
Graf 22 - Četnost odpovědí na otázku platů sloužících jako rezerva	59
Graf 23 - Četnost odpovědí na otázku: Investujete své úspory nebo je necháváte ležet na běžném či spořicímu účtu?	60
Graf 24 - Četnost odpovědí respondentů na spořicí nástroje s potenciální nejvyšší výnosností.	61
Graf 25 - Četnost odpovědí respondentů na diversifikace a průměrování	62
Graf 26 - Četnost odpovědí na charakteristiku fondu fondů	63
Graf 27 - Četnost odpovědí na modelový příklad.....	64
Graf 28 - Porovnání	64
Graf 29 - Četnost odpovědí respondentů na otázku týkající se případné výhry	65
Graf 30 - Inflační doložka.....	66
Graf 31 - Četnost odpovědí respondentů ohledně investice	67

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Jednotlivé části dotazníku	14
Tabulka 2 - Hodnocení odpovědí na otázky 1 až 9 (finanční gramotnost).....	15
Tabulka 3 - Hodnocení odpovědí na otázku 10 (finanční gramotnost)	15
Tabulka 4 - Hodnocení odpovědí na otázku 11 (finanční gramotnost)	16
Tabulka 5 - Hodnocení odpovědí na otázku 12 (finanční gramotnost)	16
Tabulka 6 - Hodnocení odpovědí na otázku 13 (finanční gramotnost)	16
Tabulka 7 - Hodnocení úrovně finanční gramotnosti dotazovaných.....	17
Tabulka 8 - Hodnocení odpovědí na otázky 1 až 3 (investiční gramotnost)	17
Tabulka 9 - Hodnocení odpovědí na otázky 4 a 5 (investiční gramotnost)	17
Tabulka 10 - Hodnocení odpovědí na otázku 6 (investiční gramotnost).....	17
Tabulka 11 - Hodnocení odpovědí na otázky 7 (investiční gramotnost).....	18
Tabulka 12 - Hodnocení odpovědí na otázky 8 (investiční gramotnost).....	18
Tabulka 13 - Hodnocení úrovně investiční gramotnosti dotazovaných	19
Tabulka 14 - Výsledky dle typu školy	69

1 Úvod

Práce na téma finanční gramotnost byla vybrána zejména z důvodu zaměstnání autora práce. Autor pracuje jako portfolio manažer v jedné investiční společnosti, která má na starosti finance jak retailové, tak privátní a institucionální klientely a denně se setkává s velkými rozdíly mezi finančně gramotnými, kteří si dokážou díky této schopnosti vygenerovat z naspořených finančních prostředků další příjmy, a finančně méně gramotnými, kteří řeší zejména problémy s dluhy. Žijeme v dobách, kdy mají banky a velké instituce přebytek likvidity, kterou za celkem výhodných podmínek rády půjčují. Ale zatímco finančně gramotní jedinci dokážou dluh využít a pracovat s ním ve svůj prospěch, méně finančně gramotní se dostávají do velkých problémů například se splácením úvěrů, které jim kolikrát až znemožňují žít život, jaký by chtěli. Denně na mnohé z nás působí rozličné nástrahy, které mnohé z nás mohou dostat spíše do problémů než do vysněného života. Všude kolem nás a zejména pak z médií na nás vyskakují možnosti rychlé a levné půjčky. Sociální média nám ukazují nereálný život, za nímž se bez rozmyslu hrneme. Soupeříme s vlastními vrstevníky, sousedy a kolegy o to, kdo si může co dovolit a kdo co má, místo toho, abychom si plánovali své finance a přemýšleli v dlouhodobém horizontu o své budoucnosti. Neuvědomujeme si problémy spojené s dluhem a nesplácením úvěrů. Pro tuto situaci si autor dovolil využít citát od Willa Smitha: „Příliš mnoho lidí utrácí peníze, které nevydělal, za věci, které nepotřebují, aby udělali dojem na lidi, které nemají rádi.“ Dle jeho názoru tento citát vystihuje naprosto přesně směr finanční (ne)gramotnosti a mysl dnešní generace. Z tohoto důvodu bude práce zaměřena na toto téma se zaměřením na studenty středních škol. Tato generace se z dlouhodobého hlediska jeví jako nejdůležitější pro začátek výuky finanční gramotnosti. Střední školy nás až na výjimky připravují jen minimálně na život a práci s osobními financemi. Úkolem práce je za využití dotazníkového šetření poukázat na nedostatky a mezery studentů střední odborné školy a dvou gymnázií v této disciplíně a zároveň výsledky mezi sebou porovnat. Závěr práce bude obsahovat návrh pro zlepšení situace a modelovou situaci, jakým způsobem je možné od mladých let pracovat s finančními prostředky a vytvářet tak v dlouhodobém horizontu pasivní příjem z našetřených a investovaných finančních prostředků.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je analýza finanční gramotnosti studentů tří vybraných středních škol a jejich vzájemné porovnání a vyhodnocení. Dílčím cílem je ověření znalostí a všeobecného rozhledu studentů (v investičních a bankovních produktech). Dílčím cílem práce jsou modelové výpočty, pomocí nichž bude simulováno, jak je možné zacházet s naspořenými finančními prostředky, z čehož budou moci studenti účastníci se dotazníkového šetření čerpat potřebné informace i v budoucnu. Cílem práce je také vyhodnotit čtyři stanovené výzkumné otázky.

Výzkumné otázky jsou následující:

- 1) Existuje předpoklad, že více jak 60 % studentů upřednostňuje současnou spotřebu před budoucí spotřebou.
- 2) Existuje předpoklad, že více jak 50 % studentů nemá tušení, jak a do čeho investovat vydělané či naspořené finanční prostředky.
- 3) Více jak 75 % studentů nezná základní makroekonomické ukazatele.
- 4) Existuje předpoklad, že studenti na Soukromém gymnáziu v Táboře a na Gymnáziu Česká mají vyšší finanční gramotnost než studenti na ISŠT Mělník.

2.2 Metodika

Diplomová práce se skládá ze tří hlavních částí. První, teoretická část, seznamuje čtenáře s literární rešerší založenou na analýze dostupných dokumentů, které se zaměřují zejména na finanční gramotnost, finanční instrumenty a psychologii spojenou s užíváním finančních prostředků. Součástí je také charakteristika finančních a investičních nástrojů umožňujících spoření finančních prostředků. Primárním zdrojem této části je odborná literatura, odborné články, případně periodika.

Druhá část práce, zabývající se analýzou, zpracovává data získaná z dotazníkového šetření. Prostřednictvím formulovaných výzkumných otázek je analyzována finanční a investiční gramotnost studentů tří středních škol. Součástí druhé části je porovnání výsledků ze všech tří středních škol. Data jsou sbírána pomocí dotazníkového šetření vytvořeného za využití online stránky www.survio.cz. Dotazník je respondentům zaslán prostřednictvím ředitelů škol, kteří odkaz na dotazníkové šetření předají třídním učitelům studentů třetích a čtvrtých ročníků vybraných středních škol. Vyplňujícími jsou studenti třetích a čtvrtých ročníků na gymnáziích a studenti posledního ročníku odborného učiliště, či nástavbových ročníků učiliště v Mělníce.

Návratnost dotazníku z každé školy je poměrově podobná k množství kompletně vyplněných dotazníků. Proto je možné konstatovat, že srovnávání finanční gramotnosti jednotlivých škol mezi opravdu reflektuje skutečnou situaci. Celková návratnost dotazníku ze všech škol je 57 %. Zbylá část studentů dotazník nedokončila nebo s ním ani nezačala.

Ze statistik vyplývá, že přibližně 5 % zúčastněných ukončilo dotazník během vypracovávání. Je velmi spekulativní, jaké důvody za předčasným ukončením vyplňování odpovědí stojí, avšak je velmi pravděpodobné, že to mohla být neznalost odpovědi na větší množství otázek, a tak došlo k ukončení. Dle tohoto předpokladu je tak možné říct, že by výsledky dotazníkového šetření, čistě spekulativně řečeno, mohly dopadnout o něco hůře.

Dotazník se skládá ze tří částí (viz tabulka číslo jedna). První část dotazníku slouží k rozřazení respondentů dotazníku do skupin dle sociodemografických indikátorů. Následují otázky zaměřené na vztah studentů k finančním prostředkům. Tato část má za úkol sledovat spojitost jejich chování a správy vlastních úspor s úrovní jejich finanční gramotnosti. Dále následují otázky znázorňující, co vše dle studentů spadá do této vědní disciplíny. U této otázky je možné zaškrtnout jednu až všechny odpovědi. Jedná se pouze o informativní otázku, která není bodově hodnocena, má za úkol podat informaci, jak moc komplexně studenti finanční gramotnost chápou. Hodnocena je také jejich finanční gramotnost získaná během školních let a v případě, že nějaká existuje, je zde studentem popsána. V této části je dále otázka, která má za úkol popsat zodpovědnost studentů středních škol ve vztahu k financím.

Druhá část dotazníku je zaměřena na finanční gramotnost jako takovou. Jednotlivé otázky cílí na základní ekonomické ukazatele, praktické příklady vypovídající o úrovni finanční gramotnosti, jednoduché výpočty výhodnosti úroku, přehled o aktuální ekonomické situaci a preference při řízení osobních financí.

Třetí část dotazníku se zaměřuje na „investiční gramotnost“. V ekonomice je aktuálně velké množství likvidity, nízké úrokové sazby a většina studentů středních škol se setká s prvním větším obnosem finančních prostředků po dokončení studia z končícího stavebního spoření. Stavební spoření patří mezi Čechy k nejoblíbenějším (zejména z důvodu bezrizikovosti) finančním produktům a na většinu studentů tato forma prvního většího obnosu finančních prostředků čeká. Studenti středních škol mají před sebou dlouhou řadu let, během kterých by mohli své volné prostředky efektivně investovat i do dynamičtějších a volatilnějších investičních produktů a své finanční prostředky vysoce zhodnotit. Z toho důvodu je nutné považovat „investiční gramotnost“ jako velmi důležitou součást finanční gramotnosti a je na ní zaměřena třetí část dotazníku.

Tabulka 1 - Jednotlivé části dotazníku

Část dotazníku	Zaměření	Téma otázek
První	Sociodemografické indikátory	Věk, škola, vědomosti
Druhá	Finanční gramotnost	Ukazatele, fin. matematika, ekonomika
Třetí	Investiční gramotnost	Investiční produkty, názvosloví, portfolio

Zdroj: Vlastní zpracování

Všechna získaná data jsou následně stažena, analyzována, vyhodnocována a srovnávána mezi sebou prostřednictvím programu MS Excel. Jednotlivé otázky a odpovědi na ně jsou v textu detailně popsány a graficky znázorněny.

Třetí a zároveň závěrečná část práce, obsahuje formulace nasbíraných a vyhodnocených

výsledků a finální velikost dosahované finanční gramotnosti. Také obsahuje návrhy a doporučení pro studenty a školy s cílem zvýšení finanční gramotnosti studentů.

Cílem dotazníku je získat dostatek informací vypovídajících o finanční a investiční gramotnosti studentů třetích a čtvrtých ročníků vybraných škol. Tento cíl je v souladu s hlavním cílem práce, který má za úkol zjistit, jak jsou na tom studenti středních škol s finanční gramotností.

Jednotlivé výsledky odpovědí na otázky z dotazníkového šetření jsou slovně a graficky zhodnoceny. Dále jsou mezi sebou srovnáni studenti jednotlivých středních škol dle dosažených výsledků finanční gramotnost, investiční gramotnosti a absolutního počtu získaných bodů z jednotlivých částí dotazníkového šetření. Výsledky z dotazníkového šetření slouží rovněž k vyhodnocení 4 stanovených výzkumných otázek.

Metodika hodnocení dotazníkového šetření

Tabulka 2 - Hodnocení odpovědí na otázky 1 až 9 (finanční gramotnost)

1	Co dělá inflace s cenou?	Zvyšuje cenu	1
2	Co to je kontokorent?	Typ účtu, u kterého může majitel čerpat peníze do mínusu	1
3	Za co z nabízených možností dostanete více českých korun?	Jedno euro	1
4	Co znamená zkratka DSTI u hypotéky?	Poměrový ukazatel, měří poměr mezi měsíčním čistým příjmem a měsíční splátkou	1
5	Je důležité sledovat RPSN při výběru hypoték?	Ano	1
6	Ve kterém případě zaplatíte za půjčených 100 000 na 3 roky více?	2 % p.m.	1
7	Co to je základní úroková sazba?	V ČR ji stanovuje ČNB a ovlivňuje úroky úvěrů, které banky poskytují občanům a firmám.	1
8	Máte představu, kolem jakých procent se aktuálně pohybuje základní úroková sazba vyhlášená ČNB?	0 - 2 %	1
9	Stalo se vám někdy, že byste podepsal/a smlouvu, která byla příliš dlouhá nebo jste jí nerozuměl/a?	Ne	1

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázky 1-9 z druhé části dotazníků mají vždy pouze jednu správnou odpověď. Každá z otázek má stejnou váhu a je přibližně stejně důležitá pro opodstatněné fungování v dnešním ekonomicky orientovaném světě. Správná odpověď je hodnocena jedním bodem, ostatní odpovědi jsou ohodnoceny nula body.

Otázky 10-13 jsou více otevřené vlastnímu názoru a pohledu na osobní užitek. Avšak při zaměření se na finanční gramotnost jednotlivce mají svou vypovídající hodnotu.

Tabulka 3 - Hodnocení odpovědí na otázku 10 (finanční gramotnost)

10	Myslíte si, že je důležité začít včas myslet na důchod a šetřit například pomocí penzijního připojištění?	Ano, obávám se, že bych musel v budoucnu kvůli nedostatečné výši starobního důchodu snížit svou životní úroveň	0,5
----	---	--	-----

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č.10 je velmi spekulativní. Není jisté, co bude za přibližně 40 let, situace se může nečekaně změnit. Pokud by se však situace nadále vyvíjela tímto směrem, tak existuje pouze jedna správná odpověď na tuto otázku. Z důvodu výše zmíněného odůvodnění je racionální ohodnotit odpověď b) pouze půl bodem na místo bodu celého.

Tabulka 4 - Hodnocení odpovědi na otázku 11 (finanční gramotnost)

11	Představte si modelovou situaci. Komplettní rodina (muž a žena) mají 2 děti. Na co si je vhodné, z níže uvedených možností, vzít půjčku?	Auto, Škola, Bydlení, Oprava střechy	Za každou 1
		Motorka, Oslava narozenin, Dovolena	Za každou -1
		Součet všech odpovědí větší než 0	1
		Součet všech dopovědí menší než 0	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Jedenáctá otázka je velmi podobná. Maximální možný zisk bodů za správné odpovědi je 1 a špatná volba je hodnocena 0 body. Za odpověď a), c), d), g) může respondent získat 1 bod a za b), e), f) získá respondent -1 bod. Pokud bude celkový součet větší než 0, získá student za otázku jeden bod. V jiných případech mu není připsán žádný bod.

Tabulka 5 - Hodnocení odpovědi na otázku 12 (finanční gramotnost)

12	Kolik měsíčních platů by dle Vás měly pokrýt vaše úspory v případě, že byste přišel/la o příjem?	Dva měsíční platy	0,5
		Čtyři až šest měsíčních platů	1

Zdroj: Vlastní zpracování

Dvanáctá otázka může být lehce rozporuplná. U mnoha rodin je těžké zvládnout chod domácnosti, natož ušetřit nějaké finanční prostředky navíc, proto se považuje za vhodnou odpověď i odpověď a). Avšak jako nejsprávnější je zvolena odpověď b). Z tohoto hlediska je odpověď a) hodnocena půl bodem a odpověď b) celým jedním bodem.

Tabulka 6 - Hodnocení odpovědi na otázku 13 (finanční gramotnost)

13	Investujete své úspory nebo je necháváte ležet na běžném či spořicímu účtu?	Investuji je	2
		Nechávám je na spořicímu/běžném účtu, kde se mi bez rizika lehce hodnotí	1

Zdroj: Vlastní zpracování

Třináctá otázka je komplexnější. Jako správnou odpověď lze považovat možnosti a) a b). Obě jsou oproti nevhodnému utrácení správné a nasvědčují o přemýšlení nad využitím volné hotovosti. Jako chování finančně gramotného je bráno i šetření pomocí běžného či spořicího účtu. Investování volné hotovosti je již vyšší úroveň správy osobních financí. Proto je hodnocena odpověď a) dvěma body a odpověď b) jedním bodem. Maximální možný počet získaných bodů z dotazníku je 13,5.

Pro hodnocení finanční gramotnosti studentů středních škol je sestavena tabulka s bodovými škálami rozdělující studenty dle výsledků do skupin.

Tabulka 7 - Hodnocení úrovně finanční gramotnosti dotazovaných

Počet bodů	Výsledek
11 a více bodů	Výborná finanční gramotnost
8 - 11 bodů	Dostačující finanční gramotnost
méně než 8 bodů	Finanční negramotnost

Zdroj: Vlastní zpracování

Pokud respondent dosáhne 11 a více bodů, je jeho úroveň finanční gramotnosti považována za výbornou. Pokud se výsledný počet bodů pohybuje mezi 8-11 body, je úroveň gramotnosti hodnocena jako dostačující. Jako finanční negramotnost je možné považovat zisk méně než 8 bodů z druhé části dotazníku.

Třetí část dotazníku se věnuje hodnocení investiční gramotnosti.

Tabulka 8 - Hodnocení odpovědí na otázky 1 až 3 (investiční gramotnost)

1	Který z níže vyjmenovaných investičních instrumentů nabízí z dlouhodobého hlediska nejvyšší potenciální výnosnost, ale také nejvyšší volatilitu a riziko?	Podílový fond zaměřený na akciové trhy	1
2	Považujete diversifikaci a strategické průměrování kupní ceny jako důležité aspekty při investování peněz?	Ano, zároveň si snižují riziko a průměrnou cenu nákupu aktiv	1
3	Do jakých investičních nástrojů může investovat fond fondů?	Fond fondů může investovat pouze do investičních nástrojů stanovených statutem fondu.	1

Zdroj: Vlastní zpracování

První tři otázky v dotazníku mají pouze jednu správnou odpověď a jsou hodnoceny jedním bodem za správnou odpověď a nula body za špatnou odpověď.

Tabulka 9 - Hodnocení odpovědí na otázky 4 a 5 (investiční gramotnost)

4	Představte si modelovou situaci. Někdo za Vámi přijde a nabídne vám 1 000,- Kč ihned na ruku v hotovosti nebo Vám řekne, že vám bude po dobu 10 měsíců dávat 100,- Kč (každý měsíc) a také se každý měsíc celková suma peněz zhodnotí deseti procenty. Kterou variantu byste si vybrali?	100,- Kč každý měsíc po dobu 10 měsíců s měsíčním úročením celkové sumy	1
5	Prosím o krátké odůvodnění Vašeho výběru varianty.	Správné	1
		Chybné	0 a -1 u 4. otázky

Zdroj: Vlastní zpracování

Čtvrtá otázka se zabývá jednoduchou investiční matematikou. Pokud dotazovaný odpoví správně, tedy výnosnější variantu, získá jeden bod. Pokud ji je schopen v následující odpovědi racionálně zhodnotit, získá bod druhý. Pokud je z psané odpovědi jasné, že předchozí odpověď byl pouze tip, získá z obou otázek nula bodů.

Tabulka 10 - Hodnocení odpovědí na otázky 6 (investiční gramotnost)

6	Pokud byste vyhráli 100 000,- Kč, a chtěli byste je investovat, věděli byste jakým způsobem a do čeho?	Vím přesně kam a jak bych je investoval	1
		Již investuji a peníze bych využil na strategické dokoupení aktuálních pozic či rozšíření portfolia o další aktiva	2

Zdroj: Vlastní zpracování

Šestá otázka je více zaměřena na praktické zhodnocení reálné situace. Odpověď b) Vím, do čeho bych je chtěl investovat, ale nevím jak – není uznatelná za známku finanční gramotnosti, proto je hodnocena nula body. Odpověď c) prokazuje alespoň nějaké znalosti investičního prostředí a je hodnocena jedním bodem. Odpověď d) prokazuje vyšší, až neočekávanou úroveň investiční gramotnosti a je ohodnocena dvěma body.

Tabulka 11 - Hodnocení odpovědi na otázky 7 (investiční gramotnost)

7	Dokážete popsat co vyjadřuje inflační doložka v nájemní smlouvě?	Ano + správný popis	1 či 2, dle odpovědi
		Ne	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka číslo sedm je důležitá jak z hlediska finanční, tak z hlediska investiční gramotnosti. Odpověď je hodnocena subjektivním pohledem autora práce. Maximálně je možné za správnou odpověď získat dva body.

Tabulka 12 - Hodnocení odpovědi na otázky 8 (investiční gramotnost)

8	Rozhodli jste se investovat zděděný milion korun. Která z níže uvedených investičních možností se Vám líbí nejvíce?	Investovat 90 % do akcií, 5 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti	2
		Investovat 60 % do akcií, 20 % do dluhopisů (státní/korporátní), 15 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti	1
		Investovat 35 % do akcií, 30 % do Bitcoinu, 30 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti	0,5
		Popis jiné možnosti, odpověď dle správnosti	0-2 body

Zdroj: Vlastní zpracování

Poslední otázka je zaměřena na respondentův úhel pohledu, investiční agresivitu a afinitu k riziku. Odpovědi a) Investovat 60 % do akcií, 20 % do dluhopisů (státní/korporátní), 15 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti; b) Investovat 90 % do akcií, 5 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti; c) Investovat 35 % do akcií, 30 % do Bitcoinu, 30 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti a d) Investovat 45 % do akcií, 40 % do státních dluhopisů, 10 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti - nelze považovat za chybné, avšak z hlediska dlouhého investičního horizontu, nízkého výnosu státních dluhopisů a rizikovosti Bitcoinu je považováno za nejsprávnější volbu odpověď b). Tato odpověď je hodnocena dvěma body. Odpověď f) Jiné – Prosím lehce popište, jak by vaše portfolio přibližně vypadalo – je hodnocena 0-2 body, dle ohodnocení slovní odpovědi autorem práce. Odpověď a) počítá s možností volné ruky při výběru dluhopisů a možnosti investovat i do korporátních dluhopisů. Proto je tato odpověď hodnocena jedním bodem. Odpověď c) lze v aktuální situaci a s předpokladem toho, že student tuší, co dělá, a proč investuje do Bitcoinu, brát za poměrně správnou. Předpokladem však je, že se pro tuto volbu aktuálně rozhodl z četnosti výskytu pojmu Bitcoin na sociálních sítích a informativních webech, proto lze tuto volbu hodnotit pouze 0,5 body.

Z třetí části dotazníku je tedy možné získat maximálně 11 bodů.

Tabulka 13 - Hodnocení úrovně investiční gramotnosti dotazovaných

Počet bodů	Výsledek
8,5 - 11 bodů	Výborná investiční gramotnost
5 - 8 bodů	Průměrná investiční gramotnost
méně než 5 bodů	Investiční negramotnost

Zdroj: Vlastní zpracování

V případě zisku 8,5-11 bodů se jedná o vysokou investiční gramotnost. 5-8 bodů značí průměrnou až vyšší investiční gramotnost. Respondentům, kteří získají méně než 5 bodů, je nutné doporučit samostudium před tím, než udělají své první investiční rozhodnutí.

3 Teoretická část

3.1 Peníze

Když člověk slyší slovní spojení finanční gramotnost, ihned si ho spojí s penězi. Peníze, ač teoreticky pouze obyčejný předmět, jsou globálně mezi lidmi uznávané jako platidlo a můžou měnit život jak k lepšímu, tak k horšímu. Peníze jsou s lidskou rasou spojené už několik generací a od útlého věku hrají v našich životech velkou roli a množství rozhoduje o kvalitě našeho života.

Dle Willise (2012, str. 24) jsou peníze nepostradatelnou součástí života. Bezpochyby peníze nejsou jediným smyslem lidského bytí, ale jsou kriticky důležité pro lidskou prosperitu. Prosperitu lze definovat jako udržitelný stav spokojenosti z toho, kolik a jakým způsobem vyděláváme peněz. Rovnováha mezi pocitem štěstí, penězi a udržitelností vede k vysoké prosperitě. Vysokou prosperitu lze vnímat jako vnitřní klid vedoucí k radostnému životu. Celosvětově jsou peníze považovány za největší motivaci a důvod pro čas strávený v práci. Ekonomicky se jedná o statek, jenž je chápáný jako prostředek směny. V dnešní době existuje už jen několik výjimečných oblastí, kde stále funguje barterový systém a neznají peníze. Přechodem z původních způsobů směny se razantně snížily náklady za jednotlivé transakce. Došlo také k urychlení obchodu. Oproti barter obchodu je hodnota peněz jako statku jasně známá a jasně určuje ceny na trhu.

3.1.1 Funkce peněz

Dle Riegela (2007, str. 161) mají peníze z ekonomického pohledu čtyři základní funkce:

- Prostředek směny
- Účtovací jednotka
- Uchovatel hodnoty
- Platidlo k úhradě odložených plateb

Jedná se pouze o základní a zároveň nejdůležitější funkce peněz. Mimo to mají mnoho dalších funkcí. Z pohledu ekonomických subjektů, mezi které patří velké domy jako jsou pojišťovny, banky, velké společnosti atd. se jeví tyto funkce jako nesporné s jasně stanovenou hodnotou. Z pohledu života jedince je však často opakováno, že za peníze se vše koupit nedá. V rámci Popperovy falzifikace hypotéz lze tedy říct, že pomocí peněz nelze vyrovnat hodnotu jakéhokoli statku, ať už hmatatelného či nehmatatelného.

Nespornou výhodou využívání peněz je jejich zúčtovací hodnota. Lze na ně převést téměř všechny statky jako například komodity, lidskou práci, úschovu zásob, zdroje surovin atd. Převodem na stejný jmenovatel nám peníze umožňují z ekonomického pohledu jednodušší kalkulaci. Bez této kalkulace by ekonomové a trh jen stěží určili, jakou hodnotu a majetek má daná společnost, jaké náklady stojí za produkovanou jednotkou, které řešení je levnější atd. Existuje mnoho dalších důležitých firemních procesů, které jsou závislé na svém ekonomickém ohodnocení a bez převodu na společnou zúčtovací jednotku by podnikatelé ani nebyli schopni určit, zda prodávají vyrobený produkt se ziskem. Peníze mohou být považovány i za uchovatele hodnoty. Dříve toto pravidlo platilo více než nyní. V dnešní

době, kdy centrální banky zaměřují inflaci na cílovou hodnotu 2 %, o tuto vlastnost poměrně snadno přicházejí. S časem jejich hodnota klesá tempem inflace. I přes tento fakt drží velká část populace většinu svých peněz na běžných účtech v rychle směnitelné podobě a dobrovolně si nechávají ulamovat část svých úspor.

3.1.2 Marxovo pojetí peněz

Kritik klasické filozofie, politický publicista a německý filosof Karl Marx ve svém díle (1844, str. 124) popisuje peníze jako nástroj k odcizení člověka od ostatních, ale i od sebe samotného. Peníze mají obrovský vliv na charakter a chování člověka. S rostoucím množstvím peněz roste schopnost osvojit si větší množství předmětů, což lidem může často vnuknout pocit všemohoucnosti a nadřazenosti nad ostatními. Každý jednatel prahne po pocitu dovolit si a přivlastnit si cokoli jen půjde. Peníze však také vnímá jako prostředek směnitelný za věci, na které má člověk chuť, které potřebuje, ale taky věci, které umožňují seberealizaci a tvůrčí schopnosti. Jednou z negativních vlastností peněz je jejich povaha bytostné síly, kterou vlastní majitel peněz. Veškeré špatné vlastnosti jsou přehlíženy, ošklivý muž si může koupit nejkrásnější ženu, nepříznivé lidské rysy jsou ignorovány a majitel peněz je přes veškeré neduhy považován za úctyhodného občana. Podvody, nečestnost, duchaprázdnost, chromost, lenost, všechny tyto vlastnosti přebije větší množství peněz.

Ne nadarmo se říká, že bohatí stále bohatnou na úkor chudých, kteří stále chudnou. I přesto, že si bohatí uvědomují, co dělají, tak v tomto procesu nelítostně pokračují bez ohledu na druhou, množstevně větší skupinu. Důvod tohoto efektu je mimo jiné částečně popisován právě Marxovou teorií o pojetí peněz. Chamtivost a pocit moci, kterou přináší velké bohatství, mění charakter movitých lidí a nedělá jim problém tahat peníze z kapes lidí, kteří nepanují takovými finančními znalostmi jako oni. Marxova teorie, bez ohledu na všechna ostatní fakta, jasně ukazuje, že by finanční gramotnost měla být základní gramotností každého z nás už jen pro lepší ochranu našich financí před mocí bohatých.

Obdržené množství peněz za strávený čas v práci přímo úměrně narůstá s úrovní finanční gramotnosti. Není neobvyklé, že lidé s vysokou finanční gramotností nemusí díky vytvořeným pasivním příjmům strávit ani vteřinu v práci pro dosažení dostačujícího finančního příjmu pro život. Zajisté je v „době peněz“ snazší žít jako finančně gramotný jedinec nežli finančně negramotný.

3.1.3 Peníze a životní cyklus

Existuje celá řada dělení životních fází a vztahu k penězům, která se během těchto fází výrazně mění. V každé životní fázi vnímáme potřebu peněz odlišně. V první fázi života se teprve s penězi setkáváme, poté se s nimi učíme pracovat. V následující fázi nás motivují k výkonu a před osudným dnem je přenecháváme další generaci.

Kolkman (2018, str. 40-58) ve své knize tyto fáze rozděluje do čtyř skupin

- Přípravná fáze
- Produkční fáze
- Fáze prosperity
- Fáze přenechání

Přípravná fáze zahrnuje první část života. Začíná narozením a končí přibližně osmnáctým rokem života. V tomto věku získáváme zkušenosti s penězi, poprvé se s nimi dostáváme do styku a začínáme si uvědomovat hospodářskou situaci vlastní rodiny. Společně se soužitím s penězi si vytváříme přesvědčení, návyky a postavení k nim. Největší vliv na pochopení peněz a jejich hodnoty mají samozřejmě rodiče. Dítě v předškolním věku chápe pouze potřebu uspokojení základních potřeb. S rostoucím věkem se potřeby rozvíjí a přichází na řadu i kapesné pro uspokojení jiných než životně důležitých funkcí. Ve škole člověk začíná chápat hodnotu peněz a rozdíly ve společnosti. S chápáním hodnoty peněz a cestě k nim se učí, jak peníze vydělat, jak je důležité je šetřit a jak s nimi rozumně pracovat. Dítě získává první pracovní zkušenosti v podobě brigád a postupně se, přibližně s ukončením střední školy, dostává do fáze produkční.

Produkční fáze představuje období, kdy využíváme schopnosti naučené v předchozí fázi k tomu, abychom vybudovali své bohatství. Tuto fázi doprovází získávání finanční svobody a oproštění se od závislosti na rodičích. Pracovní příjem nám dává možnost fungovat dle vlastních představ. Pokud si člověk nemůže něco dovolit, jeho příjmy mu umožňují vzít si na to půjčku. V této fázi je kritické chápání úroku, základní funkce ekonomiky, peněz a hospodaření s rozpočtem. Člověk s kvalitně vybudovanou finanční gramotností může tuto fázi využít k tvorbě úspor, investic a připravit se tak lépe na budoucí fáze. Zatímco lidé s finanční gramotností v této fázi vybudují velké bohatství, druhá část finančně negramotných se dostane do dluhové pasti, problémů, nebo života s nízkými standardy. Znalost investičních a finančních produktů pomáhá zvyšovat klasické příjmy ze zaměstnání a budovat finanční bohatství. Produkční fáze trvá přibližně od 19 do 52 let a poté následuje fáze prosperity.

Fáze prosperity je spojena s využitím našetřených úspor. Akumulace bohatství jde v této fázi částečně stranou. Pravidlem je, že jsou vybírány zisky z investic, či dochází k přesunu ke konzervativnějším aktivům a člověk se začíná připravovat na penzi. Tato fáze trvá přibližně do 68 roku života. V ideálním případě člověk omezí své pracovní povinnosti a zvýší snahu o získání a využití volného času.

Poslední fáze začíná po 68 roku života, kdy člověk začíná počítat zbylé finance a plánuje jejich přenechání mladší generaci. V tomto období lze ohodnotit finanční gramotnost a schopnost práce s penězi. Existují lidé, kterým na sklonku života nezbývá skoro žádný majetek, který by předali dětem či vnoučatům. Existují ale i jedinci, kteří naspořili obrovské bohatství, kterým mohou otevřít dveře do světa svým vnoučatům a umožnit jim pomyslný start v životě.

Z výše zmíněného vyplývá důležitost finanční gramotnosti a schopnosti práce s investičními a finančními produkty. Kvalita života roste společně s úrovní finanční gramotnosti. Finanční gramotnost je však z hlavní části ovlivněna již v předškolním a školním věku a velkou zásluhu na tom, jaké finanční úrovně dosáhneme, mají rodiče. Proto je důležité ji neustále zdokonalovat i v pokročilém věku, aby bylo možné předávat vlastním dětem jen to nejlepší.

3.1.4 Ochrana spotřebitele

Vyšší iracionální zadlužování rizikovějších skupin vyplývá z informativní výhody na straně poskytovatele finančních produktů. Tato informační asymetrie může způsobit jevy, kdy na straně jedné stojí finančně méně gramotný občan a na straně druhé finanční subjekt, který jeho finanční nevědomosti využívá a pokouší se na něm co nejvíce vydělat na úkor jeho finanční stability. Vedle možnosti zdokonalení se ve finanční gramotnosti, čemuž valná většina lidí nechce věnovat čas, stojí tzv. ochrana spotřebitele.

Spotřebitel má na finančním trhu nevýhodnou výchozí pozici vycházející z nedostatku informací nebo z naopak nepochopení velkého množství informací a z těchto důvodů je oproti poskytovatelům finančních služeb znevýhodněn. Pro efektivní fungování trhu je nutné omezit negativní faktory a ochránit spotřebitele na trhu. Aby byl spotřebitel schopný správně vyhodnotit nejvíce logickou cestu a mohl se ideálně rozhodovat, stojí mu v zádech stát. Pomocí správně směřovaných opatření paternalisticky pomáhá dosáhnout v tržní ekonomice vyšších společenských hodnot, jež by při volném tržním fungování nebyly nikdy dosaženy. Hlavní roli v ochraně spotřebitele na trhu České republiky hraje Ministerstvo financí, které má formulovanou svou vlastní rámcovou politiku zaměřující se právě na ochranu spotřebitele. Důvodem pro vznik bylo to, aby spotřebitel na finančním trhu dělal v jeho aktuální životní situaci jen taková rozhodnutí, která jsou adekvátní pro jeho zdravý finanční rozpočet, a činil tak s největší zodpovědností. Způsobem, jak dosáhnout tohoto stavu je, že stát zajistí spotřebitelům vhodné informace, kterým budou rozumět, a budou schopni na základě nich učinit správné rozhodnutí. Spotřebitel tak bude schopný prosazovat a chránit svá práva a zájmy, jak nejvíce to jen jde. (Teplý, 2013, str. 150)

3.2 Finanční gramotnost

V této kapitole autor považuje za nutné ozřejmit, co se skrývá za pojmem finanční gramotnost, jaké jsou její definice dle různých autorů a do jakých skupin lze finanční gramotnost rozdělit. Existuje jistá řada odborných pohledů a názorů, ale ve zjednodušené realitě se jedná o čistě individuální disciplínu, která hovoří o našem vztahu a zacházení s financemi. O tom, jak jsme schopni vytvářet si rezervní polštáře do nejisté budoucnosti, jak jsme schopni využívat a hodnotit naše vydělané finance, ale také o práci s dluhem. Tento pojem ovšem pokrývá i znalosti finančních a investičních produktů, znalost rizika a možnost zisku při správném hospodaření. Finanční gramotnost v dnešním světě jistě patří mezi základní dovednosti, které by měl člověk znát a ovládat.

Dvořáková (2011, str. 31) ve své publikaci definuje finanční gramotnost jako společnou množinu dovedností, informací, znalostí a postoje k hodnotám, které vedou ke zdravému finančnímu stavu jednotlivce a jeho rodiny. Mezi kritické vlastnosti patří schopnost orientace na poli finančních produktů, služeb a cen, kterou je jednotlivec schopen využívat pro hospodaření s rodinným rozpočtem v jakékoliv životní situaci. Ekonomická gramotnost, nadřazená finanční gramotnosti, se navíc zabývá kromě ekonomiky domácnosti také ekonomice státu a trhu práce. Z výše zmíněného vychází, že se finanční gramotnost orientuje zejména na osobní a rodinné finance. Ekonomická gramotnost obsahuje vybrané makroekonomické obory a mimo jiné pojednává o inflaci a o daních.

Výsledná množina ukazuje na nezbytné dovednosti a znalosti nutné pro uplatnění v současně nastavené ekonomice světa.

K základní finanční gramotnosti se neoddělitelně pojí gramotnost numerická, zaměřená na spojitost mezi numerickými úlohami a financemi. Dále pak informační gramotnost, jež je považována za schopnost vyhledat důležité informace a zapojit je do správného kontextu. Jako třetí lze zmínit gramotnost právní jakožto schopnost orientace v právech, povinnostech, zákonech a orgánech, na které je možné se obrátit v případě nouze a požádat je o pomoc s vlastním rozpočtem či finančními spory. Souběžný rozvoj těchto gramotností vede k silnějšímu ekonomickému a právnímu myšlení občanů státu. S rostoucím vzděláním a kvalitou života roste také životní úroveň a bohatství celého státu.

Dvořáková (2011) dále rozděluje finanční gramotnost na:

- a) Peněžní gramotnost
- b) Cenová gramotnost
- c) Rozpočtová gramotnost

3.2.1 Peněžní gramotnost

Peněžní gramotnost je popisována Teplým (2013, str 42) jako schopnost pro správu peněz jak v hotovostní, tak bezhotovostní podobě, v českých korunách, ale i skrze cizí světové měny. Předpokládá také správnou manipulaci a chápání finančních produktů, služeb a také investičních produktů pro vhodnou a dlouhodobě udržitelnou správu osobních financí. Finančními produkty jsou chápány například běžný účet, obchodní účet, debetní a kreditní karta a další. Mezi investiční produkty lze zařadit všechny produkty nesoucí nějaké zhodnocení. Příkladem mohou být podílové fondy, nemovitosti, komodity a tak dále.

3.2.2 Cenová gramotnost

Cenová gramotnost se zaměřuje na chápání hodnoty neboli ceny peněz měnící se v čase. Pro správné pochopení cenových mechanismů je nutné principiálně chápat fungování nabídky a poptávky na trhu a některé makroekonomické jevy. Jedním z nejdůležitějších je inflace a způsob, jakým její pokles nebo nárůst ovlivňuje hodnotu našich prostředků. Další důležitou proměnnou je úroková sazba, u které je potřeba znát rozdíl mezi nominální a reálnou sazbou. Cenově gramotný jedinec by měl mít také přehled o HDP, vlivu vývoje ekonomiky na zaměstnanost a měl by disponovat základní znalostí českého daňového systému. (Škvára, 2011, str. 47)

3.2.3 Rozpočtová gramotnost

Rozpočtová gramotnost se zabývá schopností řídit správně své osobní finance, efektivně a včas reagovat na rychle se měnící finanční situace, vyvarovat se velkému zadlužení a systematicky se připravovat na budoucí životní situace. Pomocí přehledně řízeného domácího rozpočtu je možné včas odhalit vznikající finanční problém a eliminovat nadbytečné výdaje. Rodiny by měly stejně jako firmy vytvářet vlastní finanční rozpočet pro lepší využití svých prostředků a předcházet tak nepříjemným finančním situacím. Rodinný rozpočet je ještě více důležitý v rodinách nacházejících se ve finanční tísní.

Jednoduchý a přehledný obrázek o osobních financích může být prvním krokem z negativní finanční situace. V rodinách je pro přehled situace dostačující zapisovat si na týdenní bázi větší výdaje a jednou měsíčně udělat analýzu a zhodnocení měsíce. Silnou zbraní pro rodinný rozpočet může být mimo jiné i plánování budoucích výdajů a využití úspor.

3.2.4 Koncepční vs funkční finanční gramotnost

Jak bylo výše zmíněno, pojem finanční gramotnost lze definovat a rozdělit několika způsoby a každý se bude myšlenkově lišit. Odlišné rozdělení vysvětluje ve své publikaci Remund (2010, str. 13), který finanční gramotnost rozděluje do dvou skupin dle vysvětlení:

- Koncepční
- Funkční

Koncepční popis finanční gramotnosti konkretizuje abstraktní věci do představitelných pojmů. Remund ji znázorňuje jako schopnost spojenou se znalostmi a sebedůvěrou, která doprovází člověka k zodpovědnému finančnímu rozhodnutí. V jednoduchosti tato definice popisuje finanční gramotnost jako odpovědnost jedince za hospodaření s vlastními penězi.

Funkční popis finanční gramotnosti přenáší a aplikuje definice z konceptního popisu do měřitelnosti finanční gramotnosti. Pomocí tohoto překladu je pak možné určit úroveň finanční gramotnosti. Pro toto vyčíslení jsou využívány základní jednoduché indikátory, jako je například příjem domácnosti, úvěrové zatížení domácnosti, výdaje, spořicí důchodový plán atd. Analýza, příprava, plánování, komunikace o vlastních financích, spoření, to vše jsou dle funkční definice finanční gramotnosti schopnosti, jež mají velký vliv na hmotnou životní úroveň.

Oba popisy, jak od Dvořákové (2011), tak Remunda (2010) mají jedno společné. Se zvyšující se úrovní finanční gramotnosti se přímo úměrně zvyšuje možnost na lepší životní standard a hmotná úroveň jedince. Remund také zmiňuje, že by měla být krátkodobá finanční rozhodnutí v souladu s dlouhodobým finančním plánem. V druhém případě vede nesoulad mezi těmito dvěma skupinami k neúspěchu a nedosažení dlouhodobého finančního plánu. Je si však vědom skutečnosti, že život nelze naplánovat dle představ do posledního detailu a životní podmínky se neustále mění. Společně s nimi se však musí měnit i dlouhodobý plán, který se skládá právě z krátkodobých finančních rozhodnutí. Se zrychlujícím se životním stylem se stále více ukazuje touha lidí po rychlém zbohatnutí, která vede právě ke slabým krátkodobým finančním rozhodnutím bez ohledu na budoucnost. Tento životní styl a práce s finančním rozpočtem jsou jedním z hlavních důvodů vyšší a stále rostoucí zadluženosti spotřebitelů v České republice.

Finanční gramotnost jako taková je primárně z ekonomické oblasti, ale beze sporu pokrývá i oblast psychologie. Dost často spotřebitelé podceňují a ignorují finanční trh a produkty spojené s ním, neboť se domnívají, že je tato disciplína zejména v kompetenci ekonomů, bankéřů či obchodníků. Realita je však jinde a základní ekonomické pojmy, jejich definice a vliv na osobní finance by měl znát každý. Posun společnosti kupředu je nezastavitelný a

dosah získané gramotnosti na školách, zahrnující zejména čtení, psaní a počítání, již zdaleka nepokrývá disciplíny zabývající se řízením peněz a finančními produkty. Společně s dospíváním přicházejí stále častěji otázky týkající se peněz a jejich správy. Člověk se začíná rozhodovat, zdali si může pořídit tuto a tamtu věc, zda se může zadlužit, aby si mohl dovolit například vlastní nemovitost či auto a začíná se stýkat s myšlenkami, jaký dopad na jeho život budou mít jednotlivá finanční rozhodnutí. S rostoucí finanční gramotností se spotřebitel dokáže rychleji a detailněji rozhodovat a nedostává se do tíživých situací. Každé rozhodnutí spojené s vyšším finančním obnosem je důležité podložit kvalitní analýzou aktuální životní situace. Na druhé straně člověk, který nad svými finančními rozhodnutími nepřemýšlí, nedokáže vyhodnotit jejich důležitost a dopad, se může stát obětí finančního systému dnešní doby. V horších případech se kvůli jeho špatnému úsudku může na tuto nechtěnou stranu svést i jeho rodina. Výsledná vysoká zadluženost negativně ovlivňuje kvalitu života po všech stránkách, ale nejvíce zejména po té psychické.

3.2.5 Finanční gramotnost a vzdělávání v ČR

Poté, co se v České republice přešlo z centrálně plánované ekonomiky na tržní hospodářství, došlo k růstu nabídky produktů ze strany bank a dalších finančních subjektů. Jak již to bývá, společně s novinkami přichází i jejich neznalost a chaos. Na školách se projevovala snaha o výuku gramotnosti. V matematice přibýly výpočty zaměřené na úroky, začalo se také vyučovat o financích na základních školách a výuka o penězích se začala rozšiřovat do všech oborů. Stále však převládaly školy, kde se výuka na finanční gramotnost vůbec nezaměřovala. Dobrou výchozí pozici měli studenti středních škol zaměřených na finance a ekonomiku, kteří se klasicky věnovali těmto tématům více do hloubky. Předměty zaměřené na pojišťovnictví, bankovníctví a makroekonomii nebyly výjimkou. S nástupem druhého tisíciletí se na trhu začaly objevovat placené kurzy a školení zaměřené na zvyšování vědomostí v odvětví financí a ekonomie. Pod správou je měly většinou neziskové organizace, které své projekty stavěly na zvyšování úrovně finanční gramotnosti v ČR. Roku 2007 vyšly tři dokumenty, zaměřené na výuku této nové finanční disciplíny.

- Standardy finanční gramotnosti
- Gramotnost na základních a středních školách
- Strategie finančního vzdělávání

Jednotlivé dokumenty na sebe navazovaly a byly úzce spjaté. Jedná se o základní stavební kameny vzniku výuky finanční gramotnosti ve školním systému. (Dvořáková, 2011, str. 28-35)

3.2.6 Děti a finanční gramotnost

Jednoznačně největší vliv, jak na život dítěte, tak na jeho finanční gramotnost, mají rodiče, kteří hrají velkou roli takřka ve všech životních etapách. Pravděpodobně lze očekávat nižší úroveň finanční gramotnosti u dětí těch rodičů, kteří neznají svou aktuální životní situaci, nemají peníze pod kontrolou, zbytečně se zadlužují a nemají vůbec naplánované finance než u rodičů, kteří své peníze strategicky a efektivně řídí a vytváří tak pasivní příjem a úspory na horší časy, které bezesporu v určité části ekonomických cyklů přijdou.

Prekop (2008, str. 133) ve své publikaci popisuje, jakým způsobem se člověk již od předškolního věku formuje do dnešní doby konzumního stylu života. Zpětným pohledem do blízké minulosti je patrná rozdílnost v tom, jak se rodiče dostávají k financím. Minulé generace dětí byly schopné přesně říct, za co jejich tatínek dostává peníze, kde pracuje a co vyrábí nebo obstarává. Společně si s touto vědomostí dokázaly spojit určité úsilí v čase nutné pro dosažení finanční odměny. Dnešní pokročilejší, a hlavně bezhotovostní doba je ve fázi, kdy jsou děti stále méně schopné popsat zaměstnání svých rodičů a neuvědomují si nutné platby rodičů a toky peněz. Co si však uvědomují, jsou hodnoty. Každý chce mít hračku, počítač nebo tablet jako jeho spolužák nebo vědí, jak kvalitním autem jezdí jeho rodiče. Za touto hodnotou si však nedokážou ještě představit nutnou dřinu a čas investovaný do práce, díky níž si rodiče tato aktiva mohou pořídit.

Ať už klasická výchova nebo výchova a vedení dítěte k finanční gramotnosti jsou základním úkolem rodičů. Život bez styku s finančními prostředky a produkty už v dnešním světě není možný, a tak se na denní bázi setkáváme s penězi a jejich přerozdělováním za námi zvolené hodnoty. Posun také přinesl jiný, už z daleka ne tak konzervativní a negativní pohled na zadluženost, která u nás stále roste. Otázkou zůstává, jak vést dítě k potřebné finanční gramotnosti. Jak velké kapesné mu dávat? Co vše mu dopřát? Zapojoval ho či nezapojoval do konverzací o rodinných financích? Odpovědi na tyto a další otázky jsou rozhodujícím faktorem pro budoucí finanční gramotnost a kvalitu života dítěte, protože standartní školní výchova mu dostačující finanční gramotnost zdaleka nezaručí.

Děti se již od svých mladých let, dle Laniado (2002, str 10), neustále dozvídají o financích od svých rodičů. Typické rozhovory zahrnující témata jako jsou úvěry, dovolená, výdaje a rodinný rozpočet slyší děti na denní bázi, což je provází finančním světem již od malička. Rozdílnost mezi úrovní finanční gramotnosti spočívá v překlada těchto rozhovorů do vědomostí. Pokud rodiče nemají pevně stanovený systém řízení financí, priorit a žebříček hodnot, tak mohou dítěti často spíše ublížit předáváním těchto informací. Dítě v předškolním věku, ač na podvědomé úrovni, ukládá vše, co slyší do paměti a přebírá tak zvyky rodičů, které se v budoucnu na zacházení s financemi promítnou. Často používaná věta „však on tomu nerozumí“ není tak pravdivá, jak se může na první pohled zdát. Proto je potřeba mít vždy na paměti, že se v blízkosti nachází potomek a přemýšlet, o čem je vhodné v dané chvíli hovořit.

Již od útlého věku je nutné u dětí budovat základní prvky finanční gramotnosti. Mezi ně patří například schopnost motivovat sám sebe, poznat a řídit své emoce a nálady, nedržet se ve své komfortní zóně a spousta dalších neméně důležitých vlastností. Výše zmíněné zamítnutí žádosti o nákup pamlsku či věci, které dítě požaduje, pomáhá budovat jednu z nejdůležitějších vlastností, a tou je střídmost. Střídmost je v oblasti financí velmi důležitá, a to hlavně při vytváření finančního polštáře, kdy jsme schopni utratit jen nutné množství peněz a zbytek ušetřit na budoucí účely či nenadálé příhody. Všichni od malička hledáme vzor, v jehož šlépějích ho můžeme následovat. Ačkoli to převážná většina adolescentů není schopna přiznat, jejich největší životní vzor jsou rodiče. Právě proto je důležité, aby dítěti ukázali, jakým způsobem pracují s penězi, jak uvažují při různých rozhodnutích v oblasti spoření, úvěrů, investičních produktů a tvorbě finančního rozpočtu. Komunikace v oblasti financí je kriticky důležitá pro zdravý vývoj finanční gramotnosti. (Eyre, 2007, str. 67)

3.2.7 Finanční gramotnost na středních školách

Jak bylo výše zmíněno, vzděláváním na středních školách se zabývá standard finanční gramotnosti pro střední školy, který obsahově doporučuje úroveň a schopnosti studentů středních škol v otázce finanční gramotnosti. Jedná se o ucelený systém znalostí, které by měl ovládat každý dospělý jedinec v České republice. Výuku lze dle tohoto standardu rozdělit do čtyř hlavních sektorů. Každý sektor se zaměřuje na jinou kapitolu finanční gramotnosti. Jedná se o sektory zaměřené na peníze, finanční produkty, práva spotřebitelů a hospodaření domácnosti.

V sektoru zaměřeném na peníze by měl student umět využívat základní platební nástroje. Využívat k placení jak peníze domácí, tak zahraniční a dle kursovního lístku by měl být schopen vyhodnotit výhodnost a cenu směny. Ovládá také znalosti ohledně cen služeb, výrobků, dokáže pracovat s náklady, chápe ziskovost, DPH a je rezistentní vůči trikům obchodníků jako jsou cenovky bez DPH, slevy na předražené zboží a další. Kritickým bodem je inflace, kterou by měl žák chápat a dokázat vysvětlit na jednoduchém příkladu. V oblasti hospodaření domácnosti by měl mít žák základní znalosti týkající se rozpočtu domácnosti, výdajů, půjček apod.

Sektor finančních produktů by měl student chápat dvěma způsoby. Jeden v situaci nedostatku finančních zdrojů a druhý v přebytku finančních zdrojů. V každé situaci jsou k využití odlišné finanční produkty. V případě přebytku by měli být studenti schopni rozhodnout se, jak zhodnotit či uložit volné finanční prostředky. Měli by být také schopni vyhodnotit z většího počtu investičních produktů ten nejlepší s největším potenciálem do budoucna. Pokud by došlo k nedostatku financí, měl by být student schopný vědět, jaký produkt a proč potřebuje. Stejně jako v předchozím případě by měl znát základní ukazatele, dle kterých by vybral ten nejvýhodnější. Zároveň by měl znát základní pojmy spojené s těmito produkty.

Posledním sektorem standardu finanční gramotnosti pro studenty středních škol jsou práva spotřebitele. Základním stavebním kamenem by mělo být uvědomění, že před podpisem jakékoliv smlouvy je třeba si ji důkladně pročíst a porozumět jí. Ilustrativně by se měli seznámit i s možnými důsledky při podepsání neprostudované smlouvy s finančním subjektem. Znat by také měli existenci různých práv pro ochranu spotřebitele. V tomto sektoru se také setkají s možností a právy ohledně reklamace. (www.msmt.cz, 2007, [online])

3.2.8 Měření finanční gramotnosti

Celosvětově vznikají strategie věnující se finančnímu vzdělání a zvyšování finanční gramotnosti po celém, nejen vyspělém, světě. Pro správné vytvoření a targetování vznikajících strategií je nutná znalost a schopnost měření dosavadní úrovně finanční gramotnosti. Spolupráce jednotlivých státních institucí vede ke vzájemnému srovnání úrovně gramotnosti více států. Touto problematikou se zajímá OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj). Ta k měření používá mnoho rozdílných nástrojů. K těm nejdůležitějším patří rozsáhlé dotazníky pokrývající obrovské množství témat. K nalezení jsou otázky zabývající se základními makroekonomickými ukazateli, finančními rozpočty, zadlužením, investicemi, úsporami, plánováním, finančními a investičními produkty,

jednotlivými druhy účtů, ale také spořením na důchod a mnoha dalšími. Vyhodnocení vyplývá z předem stanovené hodnotící škály a bodového systému (www.oecd.cz, 2013, [online])

3.2.9 Zadluženost domácností

Zadluženost domácností v čase dle ČNB (www.cnb.cz, 2019, [online]) od roku 2016 stále roste. Nejoblíbenějším typem úvěru mezi spotřebiteli je úvěr hypoteční. Veškeré dluhy domácností jsou ze 75 % tvořeny právě půjčkami s primárním účelem pořízení vlastního bydlení. Začátkem roku 2020 byl objem celkově uzavřených hypotečních úvěrů na českém trhu přibližně 1,32 bilionu korun. Oproti tomu poklesla meziročně poptávka po spotřebitelských úvěrech. Statistiky také ukazují, že od roku 2014 roste zájem o delší dobu fixace úroku u hypotečního úvěru. Dlužníci přechází z období fixace mezi třemi až pěti lety na fixaci delší než pět let. Tento trend lze spojit s aktuálně nízkými úrokovými sazbami, které se od roku 2013 pohybují okolo nuly. Spotřebitelé si pamatují období, kdy si před hypoteční krizí půjčovali s úrokovou sazbou dosahující až nad čtyři procenta, a proto vnímají období nízkých úrokových sazeb jako vhodnou příležitost pro dlouhodobější fixaci úrokové sazby.

Jako zadluženou lze nazvat takovou domácnost, která si pořídila půjčky větší, než je ze svých příjmů schopna splácet nebo přebrala dluh po nemocném, mrtvém, invalidním, či trvale nemocném členovi, který taktéž z důvodu nemožnosti vydělávat není schopný splácet svůj dluh, ale zbavit se ho nemůže. Tato neblahá skutečnost může přinést do domácnosti obrovský, takřka neřešitelný problém, jenž může například méně finančně gramotná domácnost řešit například upsáním se k dalšímu úvěru, jenž by měl pomoci splácet ten předchozí. Vzniká takzvaná dluhová smyčka, jež se ve většině případů převrací až k exekutivnímu řízení a domácnost přijde o vše.

Z pohledu finančního trhu dle Bohanesové (2018, str.58-60) figuruje zadlužená domácnost v roli dlužníka. Zadlužená domácnost je pak definována jako subjekt, jehož příjmy nejsou dostatečné k pokrytí jeho výdajů a na nekryté výdaje si musí peníze obstarat formou úvěru.

Společně s úvěry je nabízeno i pojištění pro případnou nemožnost splácet. Pojištění však dělá hypoteční úvěr dražší, a proto ho lidé skoro nevyužívají. Lze však pouze spekulovat nad tím, jak by se snížil počet nezvratně zadlužených domácností v případě, že by bylo pojištění pro případy neschopnosti splácet povinné.

3.2.10 Čtenářská negramotnost

Rychlá doba s rostoucím využitím sociálních sítí a internetu způsobuje spoustu zbytečných problémů z důvodu neracionálního řízení domácího rozpočtu. Na všemožné půjčky s nevýhodnými podmínkami, na věci, které bychom prakticky ani nepotřebovali, pokud by se nám nezobrazily uprostřed videa a další, nás denně lákají masivní marketingové aktivity. Veškeré nákupy jsou spojeny s mnohostránkovými smlouvami, které spotřebitel kolikrát ani nečte nebo jim nerozumí. Společně s finanční (ne)gramotností je spojena neschopnost čtení a správného porozumění smluv. Dlouhé, právně ošetřené, specializované věty ve smlouvách jsou téměř nepochopitelné pro běžného občana. V tomto případě nejde o neznalost abecedy. Smlouvy podepisované skoro na denní bázi v bance, smlouvy

telefonních operátorů, úřední dokumenty, nemovitostní formuláře, smlouvy za zakoupené zboží, a další jsou pro běžného občana v mnoha případech těžko pochopitelné. Smlouvy jsou vedeny právnícko-odborným stylem v takové míře, že správné porozumění a zodpovědné prostudování smlouvy je velmi těžké. Velká část populace z těchto či jiných příčin smlouvy jednoduše ignoruje, čímž se mohou dostat do ne moc dobré situace. Z tohoto důvodu může být část lidí považována za finančně negramotnou i přesto, že se jedná převážně o negramotnost čtenářskou. Před podpisem každé smlouvy je nutné si ji celou detailně pročíst a porozumět každému slovu, poplatku a podmínce správně.

3.3 Základní ekonomické ukazatele

3.3.1 Inflace

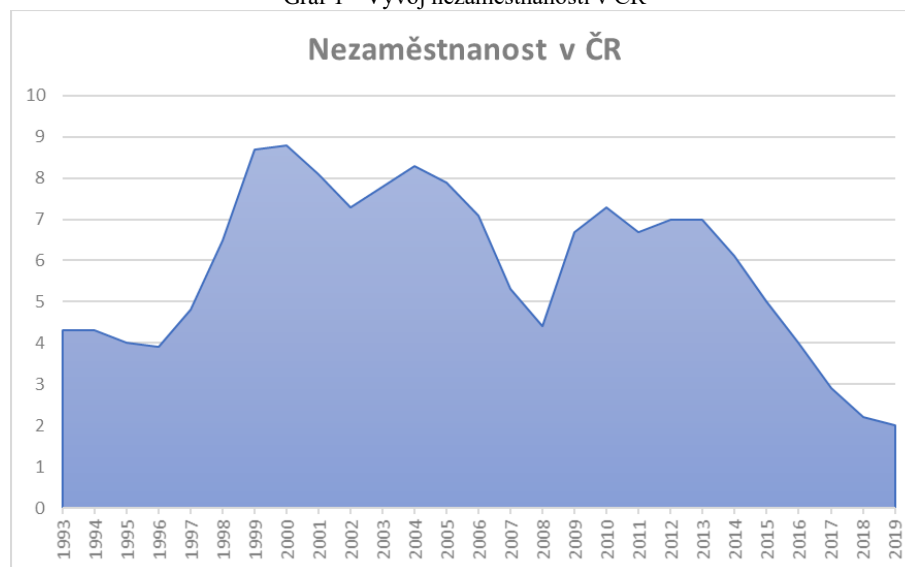
Inflace patří mezi základní makroekonomické pojmy a relativně velkou měrou se propisuje do hodnoty našeho bohatství. V ekonomice je také známá pod pojmem nástroj bohatých. Osobu neznající ani okrajově pojem inflace nelze považovat za finančně gramotnou. Opět se zde projevuje rozdílnost v pohledu na inflaci finančně gramotných a finančně negramotných lidí. Zatímco převážná většina lidí pohlíží na vyšší inflaci jako na negativní faktor, někteří ji chápou jako výhodu na své straně.

Inflace je definována jako trvalý růst cenové hladiny statků v čase, za kterou stojí zejména vysoká emise nových peněz do oběhu, čímž se snižuje kupní cena všech již vyemitovaných peněz. V průběhu času se neustále mění její hodnota, proto je považována za dynamický jev. Skokové změny, za kterými může stát například změna v daňové soustavě, změna v realitním zákoně apod., nejsou považovány za inflaci. Inflace je definována jako oslabení kupní síly peněz neboli snížení reálné hodnoty peněz. V praxi inflace v ekonomice říká, že za stejné množství peněz si může spotřebitel dovolit stále menší množství stejných statků. Důvodem vzniku inflace je dle monetaristického názoru rychlejší růst peněz v oběhu, než je růst reálného agregátního výstupu ekonomiky. (ČERNOHORSKÝ, 2011, str. 85)

3.3.2 Nezaměstnanost

V dnešní době je s každodenním životem spojena práce. Člověk stráví v práci až třetinu z celého svého života. Společně s příchodem tržní ekonomiky přišel i poměrně negativní jev, kterým je nezaměstnanost. Každý stát se ji pokouší pomocí nástrojů, určených právě k jejímu snižování, maximálně eliminovat. Zvýšená nezaměstnanost v daném státu zhoršuje hospodářskou situaci a má velký vliv na zdravotní i sociální systém. Vedle těchto vlivů působí nezaměstnanost extrémní psychickou silou na jedince bez práce. Negativně se promítá na psychice jednotlivce a zhoršuje i život jeho rodiny. I přesto, že si to mnoho lidí stále neuvědomuje, nezaměstnanost má dopad na mentalitu jedince, snižuje jeho sebevědomí a nezaměstnaní lidé často pociťují tělesné a psychické potíže. Dále se s nezaměstnaností pojí zvýšená míra užívání alkoholu, roste také spotřeba cigaret a u mladší generace i užívání drog a léků. Společně s těmito negativními dopady je často spojován i nárůst sebevražedných pokusů a zvyšující se kriminalita. Vlády se však snaží snižovat nezaměstnanost zejména z důvodu větší prosperity a ekonomického výkonu státu. (Buchtová, 2002)

Graf 1 - Vývoj nezaměstnanosti v ČR

Zdroj: <https://vdb.czso.cz>

Z grafu je patrné, že nezaměstnanost klesala v dobách před hypoteční krizí v roce 2008, poté opět vzrostla, což je typický krizový jev. Od roku 2015 začala opět klesat až do roku 2019. Začátkem roku 2020 se nesla ve stejném duchu, dokud nepřišla epidemie koronaviru. S daty z roku 2020 je možné očekávat další navýšení z důvodu nuceného propouštění. Politické restriktce a uzavírání ekonomik nařízené vládami způsobilo nulové příjmy mnoha podniků, jež byly nuceny snižovat své náklady, a tak musely sáhnout do řad zaměstnanců.

V dnešní době je spousta domácností nucena ekonomickou situací k využití hypotečních či spotřebních úvěrů. Dlouhodobější nezaměstnanost a nulový příjem znemožňují včasné splátky a tím prohlubují stres a psychologické problémy. Aktuálně je situace lepší, než bývala, centrální banka dává ostatním bankám doporučení o hypotečních pravidlech, které banky dodržují pečlivě. Nevzniká tedy tolik případů, kdy nejsou domácnosti schopny splácet a přijdou tak o nemovitost i peníze.

Důsledky nezaměstnanosti se projevují téměř v každém odvětví života. Vedle sociálních dopadů má nezaměstnanost dopady zdravotní, psychologické a zejména ekonomické. Často nezaměstnaností trpí i potomci nezaměstnaných.

Klíma (2006, str. 79) ve své knize považuje práci jako významný výrobní faktor. Pokud se však ekonomika nachází ve fázi, kdy není schopna vytvořit dostatečné množství pracovních míst pro lidi, kteří chtějí pracovat, tak dochází k rozsáhlým ztrátám na službách, na výrobcích a dalších produktech, jež by byla schopna vyrobit nezaměstnaná část populace. Mimo to se nezaměstnanost promítá i do státního rozpočtu jako ztráta na dani, má stlačující efekt na vyprodukované HDP a ekonomické zdroje (včetně lidského kapitálu) jsou nevyužité, tudíž neefektivně řízené. Ekonomiky proto vynakládají mnoho sil ke snížení nezaměstnanosti k co nejnižšímu procentu.

3.3.3 Úroková sazba

Úroková sazba má mnoho podob. I přesto, že se jedná o jednu a tu samou úrokovou sazbu, je pro lepší využitelnost v odlišných segmentech ekonomiky rozdělena na několik, lehce se lišících, úrokových sazeb. I přes širokou škálu všech úrokových sazeb, které ovlivňují chod ekonomik, je stále tou nejdůležitější úrokovou sazbou ta, jenž má pod dohledem a upravuje dle potřeb Česká národní banka. Z ní poté můžeme odvodit veškeré další úrokové sazby spojené už s danými finančními produkty.

Dle Rochona (2001, str 49-53) je úroková sazba procentuální vyjádření toho, o kolik přeplatím původně půjčené množství peněz za určité období. Jinými slovy lze úrok nazvat jako cenu za půjčené peníze na předem stanovenou časovou periodu. Ve většině případů je na straně věřitele finanční instituce, která si určuje výši úrokové sazby. Hodnota by měla reflektovat úrokovou míru vyhlášenou národní bankou, aby byla finanční instituce schopna získat na trhu poptávku po nabízeném množství volné likvidity. Úrokovou sazbu lze primárně rozložit na fixní a proměnlivou. Pokud si dlužník půjčí peníze na pět let s fixní úrokovou mírou dvě procenta ročně, tak ho bude zapůjčení peněz každý rok stát neměnný fixní úrok dvě procenta ze zapůjčeného finančního obnosu.

Naopak půjčka na 5 let s proměnlivou roční úrokovou sazbou se bude nejčastěji odvíjet od PRIBORu (Prague Interbank offered rate) + finanční institucí přiložený příplatek. Proměnlivou úrokovou sazbu nejčastěji využívají instituce, které spekulují nad budoucím poklesem úrokové sazby. Existuje velké množství finančních derivátů, kterými je možné v opačném případě omezit výši ztráty. Mezi takové produkty patří například úrokové swapy známé pod zkratkou IRS a opce spojené s nimi. V případě využití opce na úrokový swap je využíván pojem úroková swapce.

Rejnuš (2016, str. 127-133) ve své publikaci píše, že na každém finančním trhu existuje velké množství finančních subjektů s různým rizikovým a skóringovým profilem. Různá spolehlivost na straně subjektů, které poptávají půjčku, stojí proti druhé straně, na které jsou subjekty s různou ochotou za odlišných podmínek na odlišné období s odlišným zajištěním peníze půjčit. Z tohoto důvodu se na takřka každém finančním trhu vyskytuje více druhů úrokových sazeb. Tyto sazby je možné jednoduše rozdělit na:

- Úrokové sazby centrálních bank
- Mezibankovní úrokové sazby
- Tržní úrokové sazby

Centrální banky vyhláší 3 základní úrokové sazby:

- Lombardní sazba
- Repo sazba
- Diskontní sazba

3.3.4 Mezibankovní úrokové sazby

Jedná se o sazby vyjadřující cenu peněz na mezibankovním trhu. Neboli úrok, za nějž jsou si banky na trhu schopny vypůjčit přebytečnou likviditu. Jsou úzce spjaty s úrokovými sazbami vyhlášenými centrálními bankami. Pro usnadnění obchodování na mezibankovním trhu vznikly tzv. referenční mezibankovní úrokové sazby. Existuje více druhů jako například LIBOR, EURIBOR, NIBOR, ale pro tuto práci je nejdůležitější a dostačující sazba PRIBOR. Nejvyužívanější mezibankovní referenční úrokové sazby jsou na periodu tří a šesti měsíců. Hodnota těchto sazeb se na základě tržního mechanismu v čase neustále mění. PRIBOR se vztahuje pouze na český trh s českou korunou a udává hodnotu, za níž si banky na trhu mezi sebou půjčují české koruny.

Od hodnoty PRIBORU se často odráží jakékoli další úrokové sazby v České republice. Například i české státní dluhopisy s proměnlivým kupónem odráží svou úrokovou výplatu od hodnoty PRIBORU. Často jsou kupóny dluhových papírů definovány jako 3M PRIBOR+ 1 %. (1 % je jen náhodně zvolené číslo pro demonstraci). PRIBOR se však mimo výše zmíněná fakta promítá také do úrokových sazeb hypotečních úvěrů.

Graf 2 - Vývoj mezibankovních úrokových sazeb v ČR

Zdroj: www.cnb.cz

Z grafu je patrné, že ke konci krize dot-com došlo ke snižování úrokových sazeb. Tento jev je typický pro krizové období. Během krize snižují centrální banky své úrokové sazby, aby došlo k rozhýbání ekonomiky. Stejný jev byl k vidění například v průběhu hypoteční krize, která započala v roce 2007. Od roku 2008 úrokové sazby opět klesaly. V období měnových intervencí ČNB se pohybovaly úrokové sazby okolo nuly. V letech 2018 začaly opět růst. Důvodem byla rostoucí inflace a přehřátá ekonomika, která za sebou měla takřka desetiletý neustálý růst od hypoteční krize v USA. V koronavirové krizi úrokové sazby klesly až na 0,25 %. Aktuálním trendem mezi světovými bankami jsou nulové až záporné úrokové sazby. Přesněji řečeno, velké subjekty si půjčují peníze téměř zadarmo a v neomezeném množství a centrální banky neustále emitují nové peníze a podporují tak světové trhy zasažené pandemií. Pokud se trend nezmění, mohou přijít záporné úrokové sazby i do ČR.

3.3.5 Tržní úrokové sazby

Tržní úrokové sazby jsou na pomyslném žebříčku sazeb na posledním místě. Jedná se již o sazby, za které banky a další větší finanční instituce nabízejí úvěry na trhu. Úroky se již nevztahují pouze na půjčené peníze, ale i na další finanční produkty jako jsou například subjekty emitované dluhopisy. Výše úroku za zapůjčené peníze mimo jiné závisí na vlastnostech dlužníka, mezi něž je možné zařadit celkový finanční stav, historii úvěrů a finanční příjmy. Více důvěryhodná klientela s vysokou bonitou a dlouhodobou historií včasné splacených úroků se k úvěru s nízkým úrokem dostane jednodušeji než zadlužená společnost s nízkým vykázaným ročním ziskem. Tržní úrokové sazby lze rozdělit do dvou skupin:

- Základní tržní úrokové sazby
- Standardní tržní úrokové sazby

Základní úrokové sazby svým úročeným procentem přesahují referenční mezibankovní úrokové sazby. Jsou však nižší než sazby poskytované běžným klientům. Tyto tzv. „Prime rate“ jsou poskytované jen nejlepším klientům bank.

Standardní tržní úrokové sazby jsou poskytovány běžným klientům bank. Účtované marže za půjčky jsou z důvodu vyššího úvěrového rizika u tohoto typu sazby větší než u úvěrů pro nejlepší klienty bank, u nichž je pravděpodobnost krachu a nesplacení úvěru opravdu malá. (Kalinová, 2012, str. 13-15)

3.4 Finanční produkty

3.4.1 Hypoteční úvěr

Hypoteční úvěr představuje jeden z nejstarších a nejčastěji využívaných způsobů financování vlastní nemovitosti. Úrokové sazby jsou oproti dřívější době velmi nízké a financování nemovitosti hypotékou je poměrně levné. Hypotéky jsou v České republice v drtivé většině případů poskytovány bankami. S pokrokovou dobou přichází i nový systém splácení. Dlužník má možnost alespoň jednou ročně zaplatit mimořádnou splátku z našetřených peněz a zkrátit si tak období, na které je zadlužen nebo v druhém případě si může mimořádnou splátkou snížit pravidelnou měsíční splátku, čímž mimo jiné snižuje odvody z pravidelné mzdy, které může využít na jiné účely.

Jedná se o úvěr se zástavním právem na danou nemovitost. Hlavním smyslem je pořízení vlastního bydlení či nákupu nemovitosti s úmyslem pronájmu. Standardně je v České republice splácena jednou měsíčně a bývá uzavírána na delší časový horizont pohybující se od 20 do 30 let. Výše splátky se na období, ve kterém je fixovaný úrok, nemění. Rozdíl je v poměru splátky jistiny a úroku. Může sloužit také k výstavbě nové nemovitosti, rekonstrukci, potřebným opravám a modernizaci. Úroková sazba vychází z výše úvěru, doby splatnosti, úrokových sazeb centrální banky, hodnoty zastavované nemovitosti, výsledků skóringu banky, pojištění, věku a dalších faktorů. Úroková sazba bývá fixována na předem nastavenou dobu, během níž je splácen stále stejný úrok. Jedním s podpůrných

balíčků od státu je možnost snížení daňového základu o zaplacený úrok v daném roce. (Radová, 2009, Str. 170)

Dle informací ze stránek banky.cz (2021, [online]) se podmínky pro získání hypotečního úvěru neustále mění a reagují zejména na aktuální ekonomickou situaci. Nejaktuálnější změna proběhla v dubnu roku 2020, kdy hlavním smyslem změny bylo podpoření ekonomiky postihnuté koronavirem. V čele určování pravidel stojí Česká národní banka, která určuje základní pravidla pro získání hypotéky. Poskytovatelé hypoték si dodávají ještě další svá pravidla, aby zvýšili pravděpodobnost, že žadatel o hypotéku bude schopný důkladně splácet. Každý klient je povinen se podrobit skóringu, dle kterého se rozhoduje zda, kolik a za jakých podmínek si bude moci půjčit. Základními podmínkami jsou:

- Věk – 18-67 let
- Příjem – měsíční splátka nesmí přesáhnout 50 % čistého měsíčního příjmu
- Bonita
- Čistý registr dlužníků
- Dostačující hodnota zástavy
- Dostačující hodnota LTV a DSTI

Jedněmi z nejdůležitějších ukazatelů dnešní doby jsou poslední zmiňované podmínky. Rozhodují o tom, zdali je spotřebitel schopný splácet svůj úvěr a zároveň neohrozí svou životní úroveň.

LTV pochází z anglického Loan to Value. Vyjadřuje, na jak velkou část z hodnoty nemovitého majetku si spotřebitelé půjčují. V období před koronavirem (po kterém následovalo snížení těchto podmínek) se úroveň LTV pohybovala mezi 80-90 %. Z toho vyplývá, že aby si mohl občan půjčit například na byt v hodnotě pěti milionů, musel mít našetřeno alespoň půl milionu až milion. Tato podmínka zabránila tomu, aby si člověk vzal až příliš vysoký úvěr.

Obrázek 1 - Ukazatel LTV – výpočet

$$\text{ukazatel LTV (max 90\%)} = \frac{\text{výše poskytnutého úvěru}}{\text{hodnota zastavené nemovitosti}} \times 100$$

Zdroj: www.cnb.cz

DSTI vycházející z Debt Service to Income a poměruje výši měsíčních splátek oproti čistému měsíčnímu příjmu dlužníka. Splátky by neměly přesáhnout dle doporučení ČNB hodnotu padesáti procent DSTI. Jedná se pouze o doporučení, banky si mohou tyto limity ještě upravovat. Tento limit zabraňuje vystavení věřitele i dlužníka do situace, kdy nebude dlužník schopný splácet, což by přineslo nepříznivou situaci jak dlužníkovi, tak věřiteli. DSTI může na jedné straně ovlivnit například snížení čistého příjmu nebo na straně druhé růst úrokových sazeb, z čehož plyne vyšší měsíční splátka.

Obrázek 2 - Ukazatel DSTI – výpočet

$$\text{ukazatel DSTI} = \frac{\text{výše měsíčních splátek}}{\text{čistý měsíční příjem žadatele o úvěr}} \times 100$$

Zdroj: www.cnb.cz

DTI vychází z Debt to Income, a jeho úkolem je zjistit, zdali nebude dlužník předlužen. Ukazatel je vypočítáván dle vzorce:

Obrázek 3 - Ukazatel DTI – výpočet

$$\text{ukazatel DTI} = \frac{\text{výše poskytnutého úvěru}}{\text{čistý roční příjem žadatele o úvěr}}$$

Zdroj: www.cnb.cz

ČNB momentálně nestanovuje horní hranici ukazatele, která by zamítala poskytnutí úvěru. Pokud však ukazatel naměří hodnotu osm a vyšší, jedná se o rizikovějšího klienta, který je nebo bude více zadlužený a vystavuje se tak riziku, že ho v budoucnu potká nepříznivá životní situace. V roce 2019 a před vypuknutím koronavirové krize byla doporučena hranice DTI okolo hodnoty devět. Stejně jako v předchozím případě může hodnoty ukazatele narušit snížení čistého příjmu či navýšení úrokových sazeb Českou národní bankou.

3.4.2 Spotřebitelský úvěr

Rostoucí trend v poptávce po spotřebitelském úvěru je signifikantní. Český spotřebitel se nebojí vzít na svá bedra spotřebitelský úvěr za účelem dovolené, nákupu dárků na Vánoce, nákupu značkového oblečení, svatbu či uspořádání narozeninové oslavy. Dnešní doba a silný marketing mohou v mnoha případech vést k uzavření spotřebitelského úvěru za extrémně nevýhodných podmínek u menších, na schopnost splácení takřka nehlédících finančních subjektů. Nedůležité důvody a iracionální uvažování při uzavírání tohoto typu půjčky mohou dovést občana do extrémních dluhů a insolvenčí. Z právního hlediska se spotřebitelským úvěrem zabývá zákon č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru. Na českém trhu však existují také subjekty, které půjčují peníze i lidem, o nichž je předem jasné, že nebudou schopni splácet. Takové úvěry jsou často kryty nemovitostí či jiným rodinným majetkem, jehož hodnota daleko přesahuje celkovou půjčenou částku. Pokud zadlužený spotřebitel z jakéhokoli důvodu není schopen splácet, tak o majetek, kterým ručí, přijde. (Ondřej, 2013, str. 321-326)

Spotřebitelský úvěr je dle Dohnala (2011, str. 24) definován jako způsob zapůjčení peněz na určitou dobu s určitým úrokem podnikatelským subjektem soukromé osobě. Ve své podstatě jde o závazkový vztah mezi dvěma stranami. Dle smlouvy je podnikatelský subjekt (na straně věřitele) povinný poskytnout smluvně stanovené množství finančních prostředků straně druhé, tedy spotřebiteli (na straně dlužníka). Dlužník může hospodařit s

penězi dle svého uvážení s podmínkou vrácení o úrok navýšených peněz ve smluvně domluvené lhůtě. Na českém trhu v odvětví spotřebitelských úvěrů působí banky, ale i nebankovní subjekty. Stejně jako u všech ostatních typů úvěrů se pro téměř každého uživatele liší znění a obsah smlouvy.

3.4.3 Kontokorentní úvěr

Kontokorentní úvěr je dostupný jak pro fyzické nepodnikající osoby, tak i pro firemní klientelu, která ho nejčastěji zejména z důvodu ne vždy dokonalého párování pohledávek a zakázek hojně využívá. Kontokorentní úvěr lze považovat za typ kreditního účtu.

Kontokorentní úvěr povoluje svému uživateli čerpat finance z jeho osobního účtu i v případě, že na něm žádné nemá. Přesněji řečeno, může se dostat na účtu do záporných hodnot. Vše se odvíjí od předem stanoveného úvěrového rámce, který uživateli udává maximální výši, do které je možné čerpat kontokorentní úvěr. Běžný účet je po sjednání kontokorentu pojmenován jako kontokorentní účet. Možnost čerpat kontokorent nemusí ihned znamenat vyčerpání celé sumy, na níž se smluvní strany dohodnuly. Výhodou kontokorentu je, že si majitel může libovolně vybírat částky, které potřebuje, a stejně tak je nemusí splatit v jeden den. Tyto rychle dostupné peníze sebou však přináší i svou negativní stránku a tou je vysoký úrok. Kontokorentní úvěr patří mezi nejdražší úvěr na trhu vůbec. Pokud majitel přesáhne předem stanovenou maximální sumu, tak se k vysokému úroku přidává vymezený sankční poplatek. Poplatek bývá často účtován za každý den, kdy se dlužník nachází ve větším debetu, než je smluvně uzavřený. Banky ve většině případů nabízí dva druhy kontokorentních úvěrů, jež se liší z pohledu zajištění. Pro využití zajištěného kontokorentního úvěru je nutné maximální sumu kontokorentu krýt vkladem na termínovaném účtu. Nezajištěné kontokorentní účty nevyžadují žádné zajištění. (Král, 2009, str.133)

Zajištěné kontokorentní úvěry mívají z podstaty provedení a zajištění znatelně nižší úrok. Produkt je vytvářen strukturovaně, často na míru podnikatelského subjektu, a většinou nabízí klientovi přijatelné podmínky. Na českém trhu je nabízen kontokorentní úvěr s úrokem přibližně 8 % p.a. + referenční sazba. U ČSOB je jako referenční sazba využívána 14denní repo sazba České národní banky. Repo sazba odráží aktuální situaci úrokových sazeb na trhu. Kromě repo sazby může být využita například tříměsíční sazba PRIBORu. (www.csob.cz, [online])

3.4.4 Stavební spoření

Stavební spoření je jedním ze způsobů, jak uchovávat své našetřené peníze s jistotou zisku. Společně se snižujícími se úrokovými sazbami však klesá i výnosnost nově vznikajících stavebních spoření. Bez ohledu na výši zhodnocení a na to, zda překoná zhodnocení financí inflaci, je stavební spoření jedním z nejoblíbenějších produktů u českých spotřebitelů. Stavební spořitelny nezhodnocují peníze na finančním trhu, ale půjčují je svým dalším klientům na úvěrech ze stavebního spoření. Z tohoto důvodu si mohou dovolit garantovat výnosnost.

Jednou z výhod stavebního spoření je jeho účelovost. Uživatel si spoří peníze na budoucí potřebu investice do vlastního bydlení. Finální částka je stanovena při uzavírání smlouvy a

počítá i s průběžným hodnocením financí dle úrokové sazby a se státním příspěvkem. Peníze lze posílat na spoření dle potřeby. Při přebytku je možné posílat peníze každý měsíc, či využít jednu větší jednorázovou platbu. Stavební spoření je sjednáváno na šest let, během nichž není možné manipulovat s penězi. V případě akutní potřeby finančních prostředků a předčasného ukončení smlouvy je klient povinen vrátit celou státní podporu. Vedle úroku hodnocených peněz je pro investory také zajímavým výnosem státní podpora. Nejvyšší možná získatelná roční podpora od státu je 2000 Kč, na které dosáhne klient za podmínky, že si ročně naspoří 20 000 Kč. Další výhodou stavebního spoření je možnost využití překlenovacího úvěru, jenž se řadí mezi úvěry s nejvýhodnějšími podmínkami. Často je tento překlenovací úrok kombinován s hypotečním úvěrem, protože je limitován maximální vypůjčitelnou částkou. (www.csob.cz, [online])

3.4.5 Penzijní připojištění

Negativní demografický vývoj v České republice může v budoucnu znamenat nedostačující starobní důchod pro mnoho lidí. Tento problém se netýká pouze nově narozených jedinců, ale dotýká se i osob kolem třicátého roku života. S nejistotou vyplývající z této situace je možné si poradit pomocí penzijního připojištění. Pokud člověk ignoruje aktuální situaci, tak může ve stáří dojít do bodu, kdy bude nucen razantně snížit svou životní úroveň v důchodovém věku. Může docházet i k nedostatečné lékařské péči a zhoršení zdravotního stavu. Proto je vhodné začít řešit důchodový věk a finance spojené s ním v produktivní části života. Podcenění příprav na důchodový věk se promítá i do žádostí o zaměstnání v důchodovém věku. Procento lidí pracujících i po dovršení důchodového věku stále narůstá.

Ve většině případů je občan ČR v důchodovém věku odkázán na tři druhy příjmů

- Státní dávky důchodového zabezpečení
- Příjmy z individuálních starobních účtů
- Příjmy z penzijních plánů

Státní dávky důchodového zabezpečení, garantované státem všem zaměstnancům se odvíjí od průměrné mzdy za určité pracovní období. Průměrná měsíční mzda je používána jako základní stavební kámen pro výpočet měsíční penze v důchodovém věku. Negativně směřující demografický vývoj do budoucna poškozují náš průběžně financovaný model důchodového systému. Na aktivního jedince připadá stále více neaktivních jedinců, což se promítá z dlouhodobého pohledu snižujícím se vypláceným důchodem.

Příjmy z individuálních starobních účtů lze definovat jako průběžné úspory na starobním účtu během života. Spoření je absolutně individuální, stejně tak výběry v penzijním věku. Pokud se člověk rozhodne spořit tímto způsobem, jeví se jako rozumné využívat minimálně spořicí účty, které naspořenou částku hodnotí alespoň malým procentem.

Třetí skupina je z hlediska nepříznivé budoucnosti nejdůležitější. Tento druh příjmu tvoří našetřené a penzijními fondy zhodnocené finanční prostředky. Penzijní připojištěním se zabývá v ČR zákon č. 42/1994 Sb. O penzijním připojištění se státním příspěvkem. (Svoboda, 2009, str. 47-49)

3.4.6 Spořicí účet

Spořicí účet lze využívat jako místo, kam lidé přesouvají část svých peněz s vidinou budoucího cíle. Budoucí cíl může být například nákup osobního automobilu, nové vybavení bytu či luxusní dovolená. Spořicí účet funguje velmi dobře z psychologického hlediska. Je pravděpodobné, že člověk spíše utratí peníze z běžného účtu než z účtu spořicího. Spořicí účet navíc nabízí lepší zhodnocení prostředků než klasický bankovní účet. Dle ING (2020, [online]) je možné dosáhnout až na zhodnocení 1 % ročně. Vše se však odvíjí od aktuální ekonomické situace a úrokových sazeb České národní banky.

Banky nabízejí vyšší zhodnocení hlavně z důvodu jejich byznys modelu. Banka pracuje s uloženými penězi od spotřebitelů více způsoby a pokud ví, že člověk spoří peníze na spořicí účet, bude je tam mít pravděpodobně uložené déle než na účtu běžném. Otevírají se jí tak možnosti lépe a na delší dobu peníze zhodnotit, například je může půjčit dále a může tak uživatelům těchto účtů nabídnout vyšší zhodnocení. Problémem dnešní doby zůstává vysoká inflace, jež nedokáže ani vyšší zhodnocení spořicí účtů překonat. Peníze tedy ztrácí svou kupní sílu v čase rychleji, než se dokážou zhodnotit.

3.4.7 Běžný účet

Běžný účet je dnes neodmyslitelnou součástí života. Klasicky je v dnešní době nabízen v balíčku mnoha dalších bankovních produktů. Velké instituce se předhánějí, kdo nabídne lepší podmínky pro běžný účet. V České republice patří mezi největší poskytovatele běžných bankovních účtů ČSOB, ČS, Komerční banka, Moneta Money Bank, Air Bank, Equa Bank a další.

Běžný bankovní účet si může otevřít jak fyzická, tak právnická osoba. Patří mezi základní nástroje pro správu financí. Primárním cílem běžného účtu je shromažďování financí přijatých ze zaměstnání či nějaké činnosti nesoucí zisk a práce s nimi. Běžný účet poskytuje majitelům možnost rychlé manipulace s naspořenými financemi. Může být zřízen jak v domácí, tak v cizí měně (poté je nazýván jako devizový účet).

Z pohledu jedince je možné běžný bankovní účet považovat jen jako nástroj pro posílání, příjem a práci s penězi. Je třeba říct, že běžný účet poskytuje určité úročení naspořených peněz, ale úrok nedosahuje zdaleka ani hodnoty inflace. Z tohoto důvodu ztrácí peníze svou hodnotu a v delší časové periodě ztrácí citelně svou kupní sílu. Banka musí mít v případě větších výběrů z účtů majitele peníze k dispozici, proto není schopna je na trhu nikterak výrazně zhodnotit a nabídnout tak vyšší úročení peněz na běžných účtech. Avšak z pohledu investora, který má investiční rozhled a možnosti peníze zhodnotit s větším úrokem, je běžný účet spíše povinností pro práci s převody peněz. Zatímco pro běžného střadatele, který velkou část peněz nechává na běžném účtu a vrcholem jeho investování je spořicí účet či stavební spoření, tak investor na běžném účtu nechává jen potřebnou rezervu peněz pro základní funkce a platby jako je nájem, energie, jídlo atd. Zbytek svých finančních prostředků se snaží přesunout z banky do aktiv, které mu peníze zhodnotí minimálně na úrovni inflace.

3.5 Investiční produkty

3.5.1 Podílové fondy

Podílové fondy získávají mezi střadateli v České republice stále více na oblibě. Jednak za nimi stojí měnící se povaha jednotlivců a odstup od dříve extrémně konzervativních spotřebitelů. Za druhé v tomto odvětví stále roste tlak marketingových a salesových oddělení jednotlivých investičních skupin a manažerů, kteří se snaží zajistit kapitál do svých fondů.

Podílové fondy spadají do správy investičních společností a řadí se mezi investiční nástroje bez právního statutu. Investor do fondu může vstoupit nákupem jeho podílového listu. Fond strádá peníze od jednotlivých investorů a poté je investuje dle předem zvolené strategie na finančních trzích. Zisk či ztráta investorovi plyne z rozdílu nákupní a prodejní ceny podílového listu, vše ostatní je považováno jen za průběžný stav, a dokud není podílový list zpětně odprodán, zisk či ztráta zůstává jen tzv. otevřenou. Z výsledné částky je nutné odečíst poplatky za správu. S podílovými fondy se nejčastěji pojí poplatky jako manažerský poplatek, výkonnostní poplatek a vstupní poplatek. Výjimečně je možné setkat se s poplatkem výstupním. Ten se však nejčastěji vyskytuje u fondů zaměřujících se zejména na nelikvidní aktiva, kde si tak chrání nevýhodné nucené odprodeje aktiv. První jmenované jsou účtovány každý rok a mohou být na čtvrtletní, pololetní, ale i měsíční bázi. Do podílových fondů může investovat takřka kdokoli. Pokud to situace dovolí, tak je největších zisků dosahováno v dlouhodobějším horizontu. Tento investiční produkt je považován za velmi likvidní, tedy kdykoliv v případě potřeby investor zažádá o nákup či prodej vlastněných podílových listů, je investiční společnost povinna za aktuální cenu podílový list odkoupit. Mezi výhody patří možnost pravidelné investice, která v případě nepříznivého vývoje na finančních trzích průměruje kupní cenu vlastněných podílových listů. Podílové fondy lze rozdělit mnoha způsoby. Standardně se dělí na otevřené a uzavřené. Otevřený podílový fond má za povinnost odkupovat podílové listy od podílníků kdykoli o to žádají na rozdíl od uzavřeného podílového fondu, kde tato podmínka neplatí. U uzavřeného podílového fondu je navíc limitně omezené minimální i maximální množství prodaných podílových listů. Dále lze tyto fondy rozdělit dle aktiv, do nichž investují, např. akciové, nemovitostní, dluhopisové, smíšené apod. Další dělení se může zaměřovat na investiční strategie či cílovou skupinu investorů. (Veselá, 2007, str 633-636)

3.5.2 Diversifikace

Dlouhodobě na finančních trzích platí jednoduché pravidlo hovořící o diversifikaci, které říká, že není moudré mít všechna vajíčka v jednom košíku. Do praxe lze toto rčení převést tak, že by investor za žádných okolností neměl investovat všechny své peníze do jednoho fondu, akcie, dluhopisu, regionu či jiných samostatných investic. V případě krachu společnosti, regionu či jiného vybraného aktiva skončí všechny peníze v trhu bez možnosti návratu.

Graham (2007, str. 315-317) popisuje diversifikaci jako nástroj pro rozložení rizika investic za pomoci jednotlivých investičních instrumentů. Způsobů diversifikace existuje celá řada a je na fondu (nebo manažerovi portfolia), jakým způsobem bude portfolio diversifikovat. Jedna z cest vede přes hlavní investiční třídy aktiv, jako jsou akcie,

dluhopisy, komodity, forex, nemovitosti a další. V praxi vypadá diversifikace tak, že je portfolio rozložené procentuálně do investičních tříd a v třídách jsou vybírány jednotlivé tituly. V případě akcií to mohou být akcie z odlišných regionů či sektorů. Důležité je, aby jednotlivé tituly vzájemně nekorelovaly. V případě vyšší korelace aktiv by nedocházelo k žádné diversifikaci, a kdyby zkrachovala jedna firma, druhá by ji pravděpodobně následovala. Diversifikace má však i své nevýhody. Manažeři fondů se často snaží o co největší diversifikaci, kterou však snižují nadvýkonnost fondu oproti svému hodnotícímu benchmarku.

3.5.3 Akciové fondy

Akciové fondy jsou určeny zejména pro agresivnější investory, které nerozhodí dočasná volatilita tohoto typu aktiva. Akcie přináší investorům největší potenciální zhodnocení ze všech druhů aktiv, ale zároveň přináší i nejvyšší volatilitu jejich cen a riziko ztráty. Riziko vyplývá zejména z charakteru a zadluženosti podniku. Právě kvůli zvýšené volatilitě těchto fondů je doporučován dlouhodobý investiční horizont v řádu 5-10 let. U akcií je diversifikace jedním z nejvíce klíčových parametrů. Fondy ji mohou dosáhnout například sektorovou či regionální alokací. (Mobiuss, 2007, str. 19-23)

3.5.4 Dluhopisové fondy

Dluhopisové fondy mohou sloužit jako doplněk pro diversifikaci portfolia nebo na nich lze postavit celou investiční strategii. Jsou vyhledávány spíše konzervativnějšími investory. Dluhopisové fondy dle svého statutu investují do bankovních, státních či korporátních dluhopisů. Dle portfolio managera můžou být fondy specializované pouze na korporátní nebo jen na státní dluhopisy. V praxi je možné se setkat spíše se smíšenými dluhopisovými fondy. Dluhopisové fondy jsou poměrně zdatně závislé na úrokové sazbě a dalších makroekonomických veličinách. Investoři mohou spekulovat nad pohybem ceny dluhopisů nebo je mohou využívat pro pravidelnou odměnu v podobě kupónu. Kupón může být fixní anebo pohyblivý, který se odráží od aktuální úrokové sazby. V Čechách to bývá nejčastěji 3M PRIBOR. (Srový, 2016, str 68-73)

3.5.5 Fondy fondů

Fondy fondů jsou specializované fondy zaměřené typově na všechny druhy aktiv. Portfolio manager fondu fondů vybírá do svého portfolia podílové listy jiných podílových fondů dle předem stanovené strategie a struktury fondu. Fondy fondů mohou být jak konzervativní, vyvážené, tak i dynamické. V každém typu převládají jiná aktiva a společně na ně se váže i rizikovitost fondu. Se zvyšující se agresivitou portfolia roste i rizikovitost, ale zároveň potenciální výnosnost. Tento typ fondu je vyhledáván investory se středně až dlouhodobým investičním horizontem. Výhodou fondu fondů je jejich obrovská diversifikace. Nakupované podílové fondy jsou sami od sebe diversifikovány a nákupem většího množství podílových fondů vzniká obrovská diversifikace portfolia. Dalším bonusem je expertní zaměření jednotlivých portfolio managerů fondů. Portfolio manager fondu není nucen ve vybraném regionu vyhledávat jednotlivé akcie a jiné cenné papíry. Výběr a analýzu za něj dělá portfolio manager nakoupeného podílového fondu, který rozumí danému regionu daleko více. Často jsou portfolio manažeři v kancelářích přímo v daném regionu, na který mají zaměřené své strategie právě proto, aby vnímali co nejlépe

aktuální situaci v místě dění. Rychlost informací je při výběru aktiv velmi často rozhodujícím faktorem. (Greshman, 2008, Str.56-58)

3.5.6 Nemovitostní fondy

Moderní portfolia mají ve svých strukturách i alternativní část, do které spadají například nemovitostní fondy, fondy půdy a další, kolikrát až exotické, typy fondů.

Nemovitostní fond se zdá být v dnešní době vhodnou součástí portfolia. Investorům nabízí zajímavé zhodnocení a zároveň ho lze zařadit mezi bezpečnější aktiva i přesto, že jsou nemovitosti a fondy s nimi spojené velmi často ekonomickým cyklem zasaženy. V portfoliu může fungovat jako zajištění proti vyšší inflaci, poněvadž většina nájemních smluv na vlastněné nemovitosti obsahuje inflační doložku a smlouvy jsou podepisovány na delší časové období. S koronavirem může přijít situace, kdy nájemníci nebudou schopni platit nájemné z důvodu snížených tržeb, které přinesly restriktce a uzavírání ekonomik. (www.idnes.cz, 2020, [online])

3.5.7 Alternativní fondy

Mezi alternativními fondy lze nalézt fondy zaměřené například na staré veterány, kvalitní vína, vodu, památní mince, známky, alternativní zdroje energie, start-upy atd. Alternativní fondy jsou jistou formou diversifikace, která zároveň nabízí vyšší potenciální zhodnocení. Portfolia z pravidla obsahují maximálně patnáct procent alternativních investic. Mezi nejoblíbenější aktiva mezi alternativními investicemi za posledních pět let lze zařadit Bitcoin a další alternativní kryptoměny a jednoznačně také nemovitostní fondy.

4 Praktická část

Cílem této diplomové práce je analýza finanční gramotnosti studentů tří vybraných středních škol a jejich vzájemné porovnání a vyhodnocení. Tato část práce se zaměřuje na ověření znalostí a všeobecného rozhledu studentů v investičních a bankovních produktech. Dílčím cílem je vyhodnocení znalostí studentů za pomoci modelových výpočtů, dle kterých je zjišťováno, jak zacházejí s naspořenými finančními prostředky. Tato kapitola je věnována dotazníkovému šetření, metodice hodnocení výsledků, analýze nasbíraných dat a závěrečnému vyhodnocení finanční gramotnosti studentů. Zároveň je součástí praktické části vyhodnocení čtyř výzkumných otázek, jež byly stanoveny na začátku práce:

- 1) Existuje předpoklad, že více jak 60 % studentů upřednostňuje současnou spotřebu před budoucí spotřebou.
- 2) Existuje předpoklad, že více jak 50 % studentů nemá tušení, jak a do čeho investovat vydělané či naspořené finanční prostředky.
- 3) Více jak 75 % studentů nezná základní makroekonomické ukazatele.
- 4) Existuje předpoklad, že studenti na Soukromém gymnáziu v Táboře a na Gymnáziu Česká mají vyšší finanční gramotnost než studenti na ISŠT Mělník.

4.1 Metodika výzkumu

Cílovou skupinou pro tuto práci jsou studenti třetích a čtvrtých ročníků středních škol. Školy jsou vybrány ty, které navštěvoval autor práce a dále ISŠT Mělník, aby mohl vzniknout kontrast výsledků mezi gymnáziem a odbornou školou.

Pro vyhodnocení a analýzu finanční gramotnosti studentů středních škol je vypracováno dotazníkové šetření. Tato metoda je vybrána jak z důvodu Covid-19 krize, která velmi omezila možnost kontaktu a osobních rozhovorů, tak z důvodu jednoduchosti, rychlosti a efektivnosti. Kvalitativní dotazování pro práci není potřeba. Dotazníkové šetření probíhalo za využití online platformy. Odkaz byl rozposlán vedením škol, které ho distribuují žákům skrze třídní učitele. Dotazník je držen v duchu absolutní anonymity, studenti nejsou povinni vyplňovat žádné soukromé informace a údaje. Dotazníkové šetření obsahuje otázky zaměřené na demografii, jako je například věk, pohlaví či škola, kterou navštěvují. Vyplnění je dobrovolné a studentům je vysvětleno, k čemu slouží výsledky a proč jsou vybráni pro jeho vyplnění. Vyplnění dotazníkového šetření není nikterak omezeno časem, studenti mohou odpovídat na otázky tak dlouho, jak potřebují. Dotazníkové šetření obsahuje uzavřené, polouzavřené a otevřené otázky. Po vyplnění dotazníku jsou všechny odpovědi zkomprimovány a analyzovány. Následně jsou výsledky škol porovnány (více viz metodika práce).

4.2 Dotazníkové šetření

Ze statistik vyplývá, že přibližně pět procent zúčastněných ukončilo dotazník během vypracovávání. Je velmi spekulativní, jaké důvody za předčasným ukončením vyplňování odpovědí stojí, avšak je velmi pravděpodobné, že to mohla být neznalost odpovědi na větší množství otázek, a tak došlo k ukončení. Dle tohoto předpokladu je tak možné říct, že by výsledky dotazníkového šetření, čistě spekulativně řečeno, mohly dopadnout o něco hůře.

Dotazník vyplňovali studenti celkem ze tří škol. Zapojeny byly tři střední školy:

- Gymnázium, České Budějovice, Česká 64
- Táborské soukromé gymnázium
- Integrovaná střední škola technická Mělník

Vyplňujícími jsou studenti třetích a čtvrtých ročníků na gymnáziích a studenti posledního ročníku odborného učiliště, či nástavbových ročníků učiliště v Mělníce. Z každé školy dorazilo poměrově podobné množství kompletně vyplněných dotazníků, tudíž srovnávání finanční gramotnosti jednotlivých škol mezi sebou opravdu reflektuje skutečnou situaci. Celková návratnost dotazníku ze všech škol je 57 %. Zbylá část studentů dotazník nedokončila nebo s ním ani nezačala.

Gymnázium, České Budějovice, Česká 64

Gymnázium se nachází v Českých Budějovicích a nabízí svým studentům spoustu studijních programů, včetně studia sportovně zaměřeného gymnázia. Škola nabízí jak čtyřletou, tak osmiletou verzi studia. Osmiletá forma studia není možná u sportovně zaměřeného oboru. Ředitelem školy je Mgr. Antonín Sekyrka. Studium je ukončené maturitní zkouškou.

Obrázek 4 - Gym. Česká. Zdroj: www.gymceska.cz

Táborské soukromé gymnázium

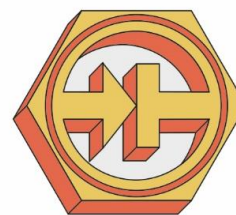
Táborské soukromé gymnázium, jak již vyplývá z jeho názvu, sídlí v jihočeském Táboře. Jedná se o soukromé gymnázium s placenou formou studia. Gymnázium je možné absolvovat jak v osmileté, tak ve čtyřleté formě. Studium je zakončené maturitní zkouškou a ředitelkou školy je Mgr. Markéta Švadlenová.

Obrázek 5 - TSG.
Zdroj: www.tabsg.cz

Integrovaná střední škola technická Mělník

Škola se nachází v Mělníku a jejím ředitelem je Mgr. Vladimír Wasyliw. Studium na této škole nabízí spoustu zajímavých možností k výběru studia. Škola je technicky zaměřená a lze studovat čtyřleté obory ukončené s maturitou, tříleté odborné obory a nástavbu zakončenou taktéž maturitní zkouškou. Škola má dlouhodobou historii a žáci mají možnost technické obory studovat i v praktických situacích.

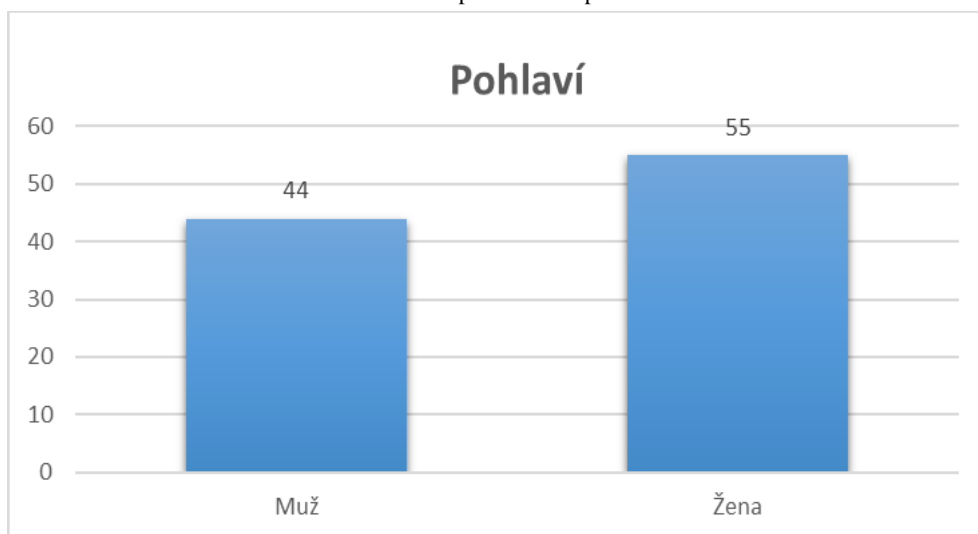
Obrázek 6 - ISŠT Mělník. Zdroj: isstechn.cz

4.3 Analýza základních demografických dat a obecných znalostí v oblasti finanční gramotnosti vyplývajících z dotazníkového šetření

Jak již bylo řečeno výše, první část dotazníku má za úkol získat základní demografické informace o respondentech, jejich pohlaví, věku, informace o tom, jakou střední školu navštěvují, jaké mají znalosti z finanční gramotnosti, jestli je získali při studiu a také co do ní vůbec zahrnují a jak zacházejí s finančními prostředky.

První otázka se zaměřuje na pohlaví.

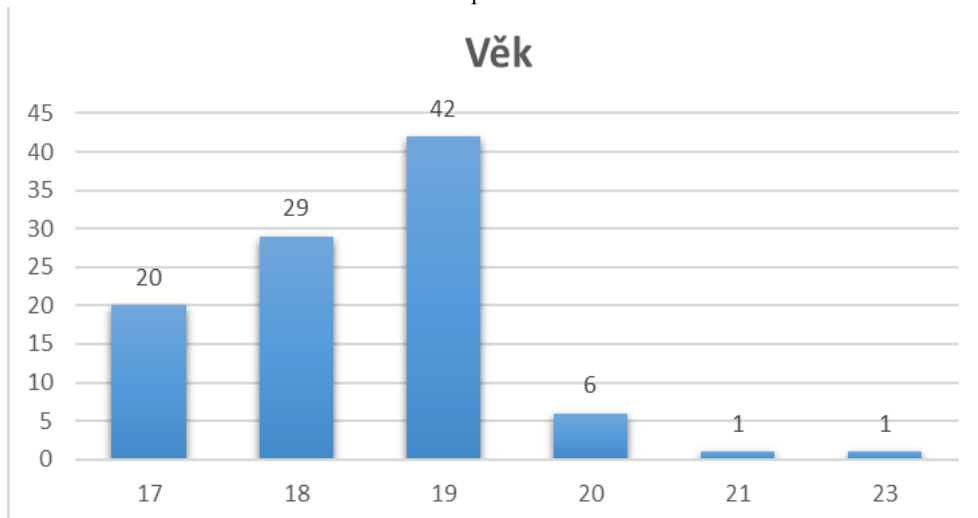
Graf 3 - Respondenti dle pohlaví

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Mezi odpovídajícími v dotazníkové šetření převažuje skupina žen. Celkem se jich zúčastnilo padesát pět. Odpovědi od mužů je celkem čtyřicet čtyři.

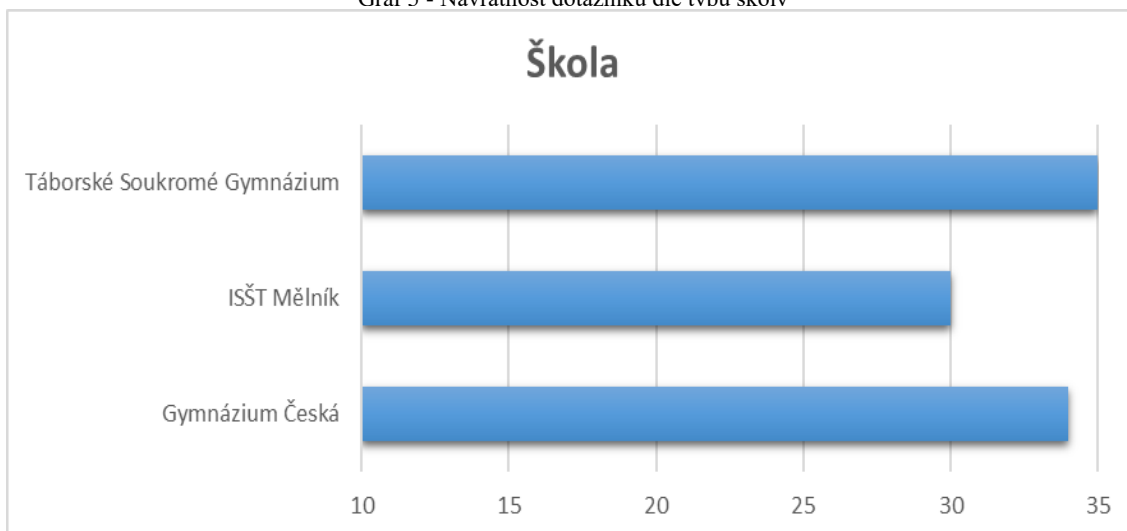
Graf 4 - Respondenti dle věku

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Diplomová práce se zaměřuje na úroveň finanční gramotnosti studentů třetích a čtvrtých ročníků středních škol, a proto se cílová věková kategorie respondentů pohybuje od sedmnácti do dvaceti let. Z grafu číslo dva vyplývá, že dotazník nejčastěji vyplňují devatenáctiletí studenti. Celkem jich je čtyřicet dva. Druhou nejpočetnější skupinou je skupina osmnáctiletých. Do dotazníkového šetření se zapojil i student, kterému je dvacet tři let a je studentem nástavby na ISŠT Mělník. Dvacetiletých se zapojilo celkem šest.

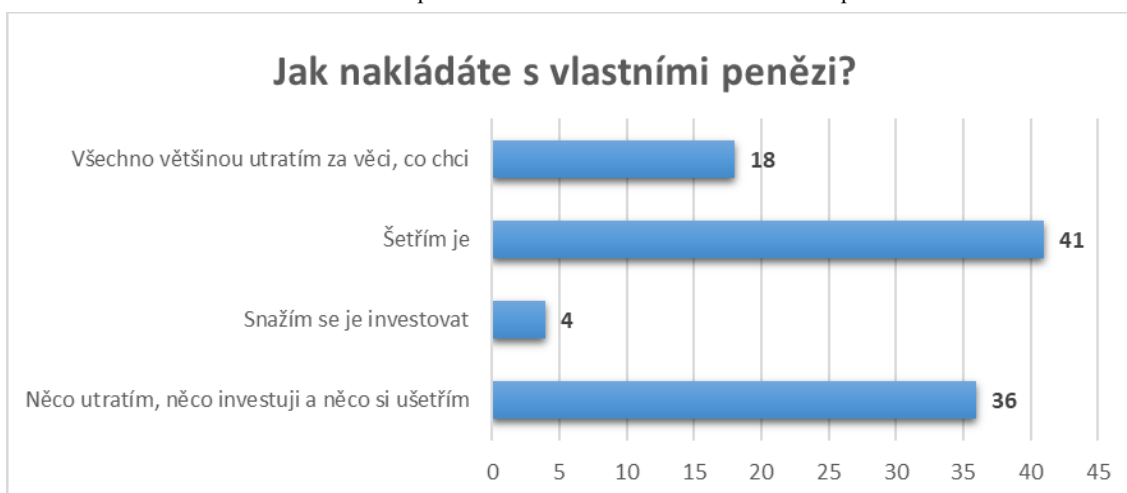
Graf 5 - Návratnost dotazníku dle typu škol

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Pro plnohodnotné vyhodnocení a srovnání finanční gramotnosti skrze rozdílné školy je nutné nashromáždit dostatečné množství odpovědí ze všech tří zúčastněných škol. Jak vyplývá z grafu číslo tři, rozdíl v počtu vyplněných dotazníkových šetření se moc neliší a je tak splněna podmínka rovnoměrně rozdělených odpovědí. Nejvíce odpovědí zaznamenalo Tábořské soukromé gymnázium, ze kterého dotazník vyplnilo celkem třicet pět studentů. Pouze o jeden vyplněný dotazník méně je z Gymnázia Česká. Nejméně dotazníků vyplnili studenti z ISŠT Mělník, kde se dotazníkového šetření zúčastnilo pouze třicet studentů.

Graf 6 - Četnost odpovědí na otázku: Jak nakládáte s vlastními penězi?

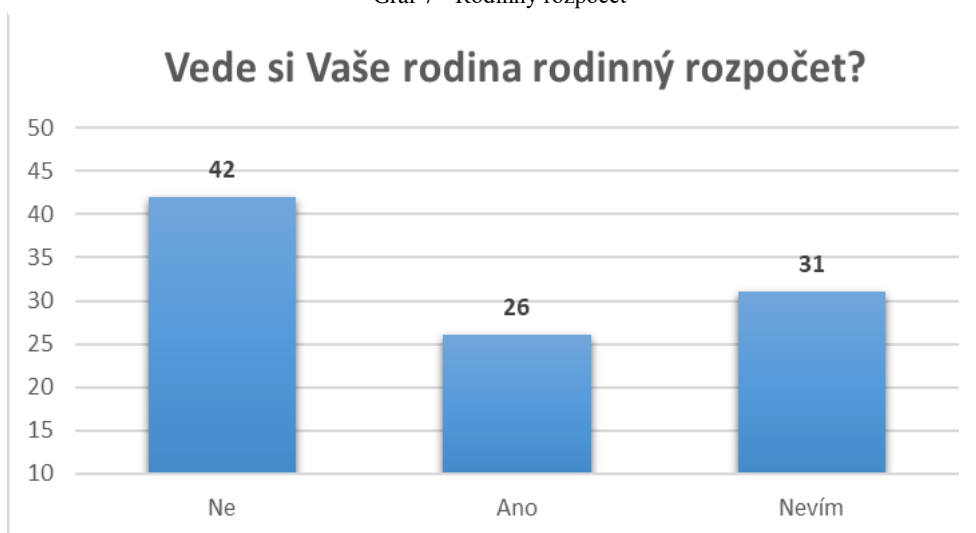

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Další otázka se zaměřuje na to, jak studenti přistupují k vlastním financím. Je velmi důležité, aby si studenti již od útlého věku uvědomovali, že budou časem nuceni se postavit na vlastní nohy. Takový start nové etapy života většinou vyžaduje alespoň nějakou úroveň našetřených úspor, a proto není rozumné veškeré získané finanční prostředky z brigád, kapesného či darů od prarodičů ihned spotřebovat. Jak již bylo zmíněno v teoretické části práce, studenti mají snazší přístup na internet, než tomu bylo dříve, sledují své oblíbené youtubery a mají tendence k utrácení svých úspor například za merch svého oblíbeného influencera, aby zapadli do kolektivu. Díky internetu jsou tyto nákupy velmi snadné a na pár kliknutí je možné věci objednat a finanční prostředky utratit.

Graf číslo čtyři vypovídá o tom, že čtyřicet jedna studentů své úspory šetří. Dalších třicet šest studentů své úspory z části utratí, z části je investuje a něco i ušetří. Čtyři studenti se snaží pomocí investic dále hodnotit veškeré své úspory. Pouze osmnáct studentů své finanční prostředky ihned utratí. Z odpovědí je tak patrné, že v případě této otázky se studenti přiklání spíše k vytváření úspor a budoucí spotřebě, což částečně popírá první stanovenou výzkumnou otázku. Předpokladem byla více než šedesátí procentní volba odpovědi: „Všechno většinou utratím za věci, co chci“.

Graf 7 - Rodinný rozpočet

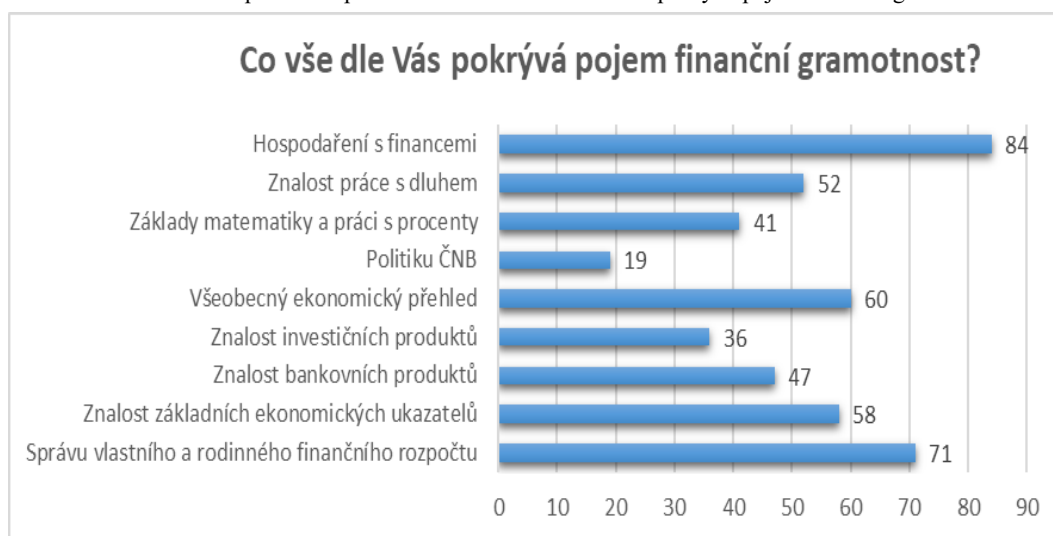

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Pátá otázka má za úkol zjistit, kolik rodin z řad dotázaných studentů si vede rodinný rozpočet. Vést si jednoduchý rodinný rozpočet je z dlouhodobého hlediska velmi přínosné. V teoretické části této práce je rodinný rozpočet popisován jako efektivní nástroj správy všech rodinných financí. Pokud rodina nesleduje své peněžní toky, nemá většinou vůbec přehled o tom, kolik jí stojí měsíční fungování, kde je kolik finančních prostředků utráceno a zdali je někde prostor pro zlepšení a ušetření části úspor. Stejně tak je pravděpodobné, že rodina, jež si vede rodinný rozpočet bude pokročilejší ve správě svých financí a bude tyto znalosti předávat i na své děti. U studentů, jejichž rodina si vede rodinný rozpočet, by tedy bylo racionální očekávat vyšší úroveň finanční gramotnosti a tendence k preferenci budoucí spotřeby před spotřebou aktuální. Z grafu číslo pět je však patrné, že v realitě si rodinný rozpočet vede pouze zlomek rodin dotazovaných studentů. Pouze dvacet šest odpovídajících uvedlo, že si jejich rodina vede rodinný rozpočet. Celkem čtyřicet dva

domácností si nevede žádné záznamy o svých financích a třicet jedna dotazovaných studentů neví, jestli má jejich rodina finance pod dohledem. Z výše zmíněného vyplývá, že pouze čtvrtina studentů komunikuje s rodiči jejich rodinné rozpočty a správu osobních financí, což není adekvátní v dnešní době. Téměř polovina studentů, jejichž rodina si vede rodinný rozpočet, navštěvuje Táborské soukromé gymnázium. Toto gymnázium je soukromé, rodiče studentů za studium svých dětí musí platit paušální poplatek, který je nutné zařadit mezi rodinné výdaje jako větší výdajovou položku. I z tohoto důvodu je možné, že rodiny mající pravidelně větší výdaje, tudíž i větší měsíční příjmy, afinují ke správě svých financí daleko častěji.

Graf 8 - Četnost odpovědí respondentů na otázku: Co dle Vás pokrývá pojem finanční gramotnost?

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Finanční gramotnost jako disciplína není žádným způsobem ohraničena. Každý si pod tímto pojmem může představit svůj osobní názor a říct, co finanční gramotnost je a co není. Otázka: „Co vše dle Vás pokrývá pojem finanční gramotnost?“ je spíše informativní a aby nastínila, co studenti považují a co už ne, jako součást finanční gramotnosti. Pokud studenti zakroužkují všechny možné odpovědi, neudělají špatně. Každá z odpovědí zapadá jak dílek puzzle do kompletní skládačky. I přesto, že je možné považovat všechny odpovědi jako správné, ukazuje se, že studenti mají na věc pohled úplně jiný. Překvapující je pouze devatenáctkrát zvolená možnost odpovědi „Politiku ČNB“. Česká národní banka má krom kontrolní činnosti za úkol také udržovat finanční stabilitu. Jedním z nejmocnějších nástrojů je základní úroková sazba, která se promítá do běžných úrokových sazeb, například hypotečních a spotřebitelských úvěrů. Studenti i přesto, že nepovažují v tak velkém měřítku centrální banku a její politiku za součást finanční gramotnosti, tak práci s dluhem zařadili skoro třikrát tak často, a to i přesto, že výše úroků celkových dluhů většinou vychází z výše základní úrokové sazby, jejíž úroveň vyhláší na základě své politiky Česká národní banka. Více než polovina studentů si myslí, že základy matematiky a práce s procenty nepatří do finanční gramotnosti. Avšak člověk již z podstaty fungování financí, půjček, investic a ekonomiky nemůže být bez matematiky a základní práce s procenty považován za finančně gramotného. Pouze třicet šest studentů považuje znalost investičních produktů jako součást finanční gramotnosti a pouze o jedenáct studentů více zařadilo znalost bankovních produktů. Z podstaty věci je finanční gramotnost odvozena od financí. K financím neoddělitelně patří základní ekonomické

ukazatele, mezi něž je možné zařadit i inflaci. V případě rostoucí inflace klesá kupní síla peněz a je to ideální doba, kdy by měl každý jedinec začít řešit, jak a kde ukrýt své úspory před vyšší inflací, která může růst například z aktuální situace na finančním trhu, kdy centrální banky pouští do oběhu obrovské množství nových peněz a snižují tak kupní sílu všech ostatních v oběhu. V tuto chvíli je nutné znát jak bankovní, tak investiční produkty, a proto by bylo vhodné, aby studenti do finanční gramotnosti zařadili více i odpovědi zahrnující tyto produkty. Nejvíce studenti vybírali možnost „Hospodaření s financemi“, kterou zvolili osmdesát čtyřikrát a pouze třináctkrát méně zaškrtnuli také odpověď „Správu vlastního a rodinného finančního rozpočtu“. „Všeobecný ekonomický přehled“ je zvolen celkem šedesátkrát.

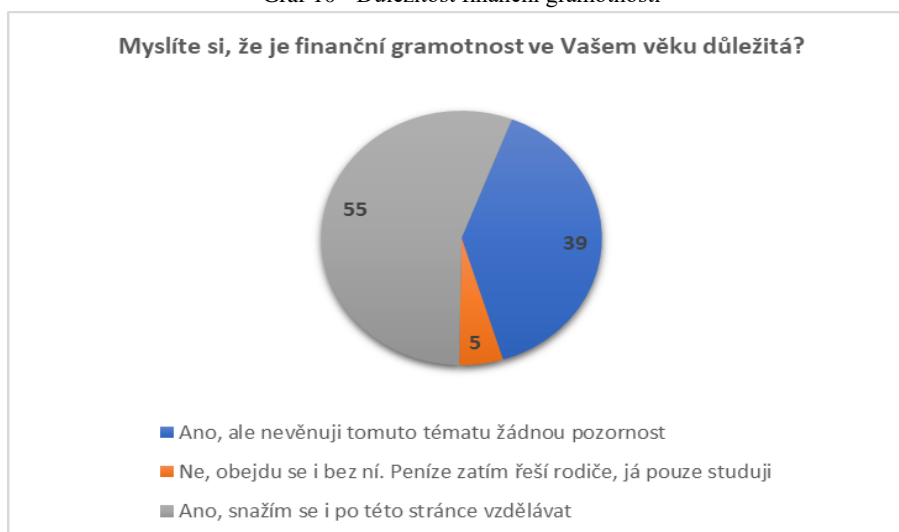
Graf 9 - Školní vědomosti v oblasti finanční gramotnosti

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Další otázka je zaměřena na informace o finanční gramotnosti získané během studia. Z grafu číslo sedm je patrné, že celkem třicet devět studentů odpovědělo NE na otázku: „Máte ze školy nějaké vědomosti ohledně finanční gramotnosti?“. Tento fakt je velmi znepokojující. Každá škola by alespoň částečně měla nabídnout studentům informace o financích a finanční matematice. V šedesáti odpovědích ANO se nejčastěji studenti rozepisovali o úrocích, finanční matematice, základních informacích a hypotékách.

Graf 10 - Důležitost finanční gramotnosti

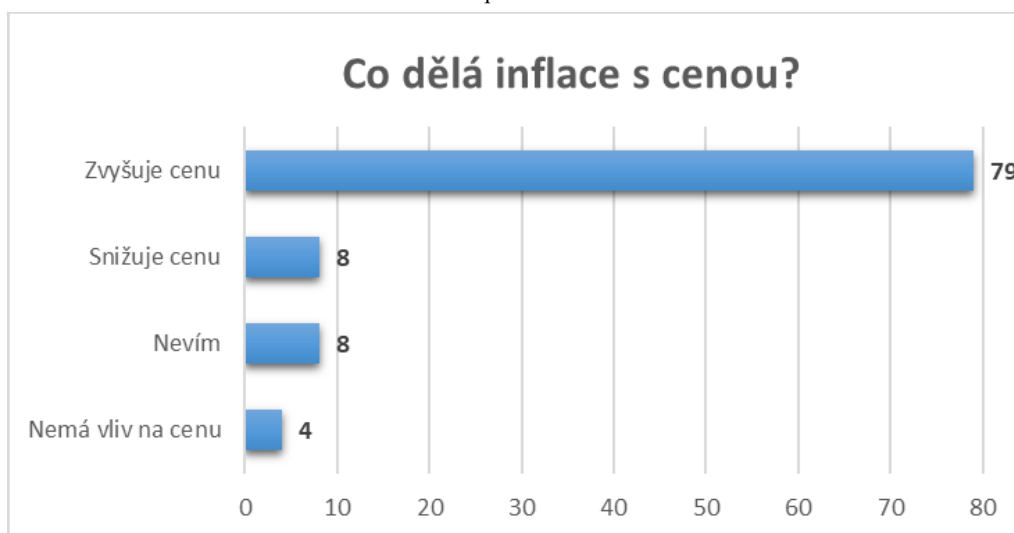

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Osmá otázka: „Myslíte si, že je finanční gramotnost ve Vašem věku důležitá?“ má za úkol ukázat zájem studentů v tomto oboru. Za pozitivní lze považovat, že pouze pět studentů z celého vzorku respondentů odpovědělo, že pro ně není finanční gramotnost důležitá. Zbylých devadesát čtyři studentů považuje tuto disciplínu za důležitou, padesát pět se dokonce aktivně snaží studovat si ve vlastním volnu informace a zlepšovat své znalosti o financích. Třicet devět odpovídajících považuje toto téma jako důležité, ale bohužel mu nevěnují žádnou pozornost. Z posledních dvou otázek je patrné, že třicet čtyři studentů má zájem o studium finanční gramotnosti ve škole, protože doma nemají dostatečnou motivaci či neví, odkud vědomosti čerpat a je nutné to považovat jako prostor pro vylepšení výuky. Graf číslo osm také znázorňuje převahu studentů považujících finanční gramotnost za důležitou.

Druhá část dotazníku navazuje na předchozí část a zaměřuje se na finanční gramotnost. Jednotlivé otázky cílí na znalost základních ekonomických ukazatelů, praktické příklady vypovídající o úrovni finanční gramotnosti, jednoduché výpočty výhodnosti úroku, přehled o aktuální ekonomické situaci a preferencích při řízení osobních financí.

Graf 11 - Četnost odpovědí vlivu inflace na cenu

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

První otázka druhé části dotazníků se zaměřuje na jeden z hlavních ekonomických ukazatelů a tím je inflace. Inflace je v poslední době velmi často skloňované téma mezi všemi, kteří se pohybují v okolí finančních trhů, a mají povědomí o kvantitativním uvolňování a měnových politikách centrálních bank. Extrémně uvolněná monetární politika centrálních bank zejména z důvodu koronavirové krize pouští do oběhu velké množství nově emitovaných peněz. To může v budoucnu způsobit potenciálně vysokou inflaci a toto uvolňování a velké množství nových peněz se postupně propisuje do nemovitostních a zejména akciových trhů, které od poloviny minulého roku rostou rychlejším než obvyklým tempem vzhůru. Tento trend rostoucí inflace a cen se může postupem času přenést i na ceny zboží běžné spotřeby, mezi něž patří i potraviny. Proto je rozumné, aby studenti závěrečných ročníků středních škol alespoň teoreticky chápali, jak působí inflace na jejich úspory a také to, proč si za dnešních sto korun českých v budoucnu koupí už jen menší část toho, co teď.

Z grafu číslo devět vyplývá, že většina studentů je si vědoma toho, že inflace zvyšuje cenu zboží nebo inverzně řečeno snižuje kupní sílu finančních prostředků. Celkem sedmdesát devět studentů odpovědělo na tuto otázku správně. Osm studentů neví, jako sílu má inflace a stejný počet studentů si myslí, že inflace cenu snižuje. Inflace by ceny mohla snižovat jen v případě, že by dosahovala záporných hodnot, ale v tom případě by byla již pojmenována jako deflace. Pouze čtyři studenti odpověděli, že inflace na cenu nemá žádný vliv.

Graf 12 - Četnost odpovědí na otázku: Co je to kontokorent?

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Úkolem druhé otázky je zjistit, jestli studenti vědí, co je to kontokorent. Kontokorent je častěji využíván u právnických osob, naopak fyzické osoby ho využívají výrazně méně. Dobré využití má například v případě nedostatku financí na účtech a akutní potřeby nového materiálu. Kontokorent je jedna z nejdražších typů půjčky, jeho úroky z dlužné částky se pohybují až na pětinasobcích hypotečních úvěrů, a proto je pro fyzické osoby zbytečný. Pozitivně lze z grafu číslo deset vyhodnotit znalost respondentů. Sedmdesát dva z dotázaných odpovědělo správně, že se jedná o typ účtu, u kterého může majitel čerpat finanční prostředky do mínusu. Kontokorent je samozřejmě půjčka závazná, tudíž osmnáct studentů, kteří odpověděli, že se jedná o půjčku nezávaznou, se mýlí. Pouze devět studentů považuje kontokorent za investiční instrument. Finanční prostředky půjčené pomocí kontokorentu je možné využít jako investici do podnikání, ale primárně se stále jedná pouze o druh úvěru. Sedmdesát dva odpovědí z devadesáti devíti celkových lze považovat za výborné skóre.

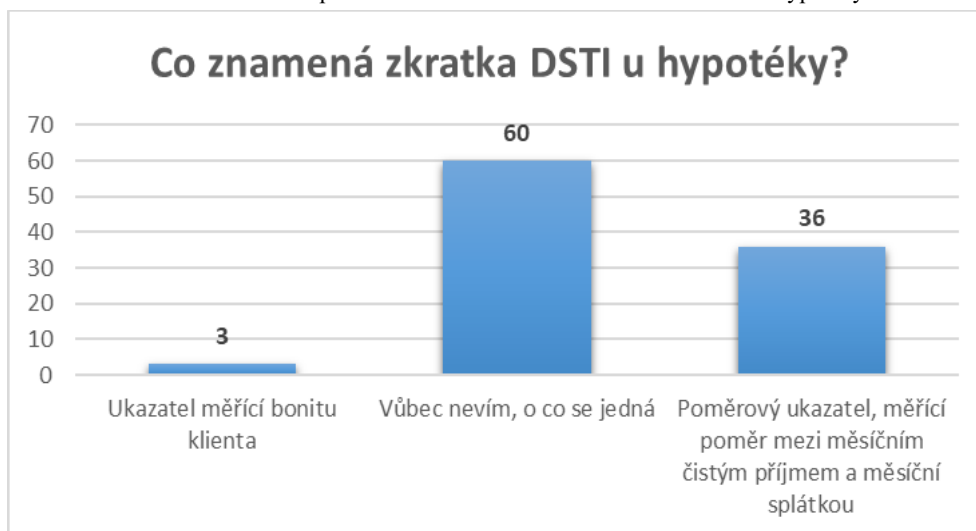
Graf 13 - Četnost odpovědí na otázku: Za co z nabízených možností dostanete více českých korun?

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

V dnešní době, a hlavně ve větších městech je možné přijít do styku i s jinou než českou měnou. Mezi dvě světově nejpopulárnější patří euro a americký dolar. Dobrým příkladem může být návštěva Egypta, kde přijímají za věci v místních stáncích eura i dolary v poměru jedna ku jedné. Znalost ceny jednoho dolaru a jednoho eura může každému ušetřit i v běžném životě pár korun. Pozitivně lze nahlížet na graf číslo jedenáct, který vypovídá o tom, že osmdesát jedna respondentů tuší, za kterou z měn dostane více korun českých. Pouze osmnáct studentů na otázku odpovědělo špatně.

Graf 14 - Četnost odpovědí na otázku: Co znamená zkratka DSTI u hypotéky?

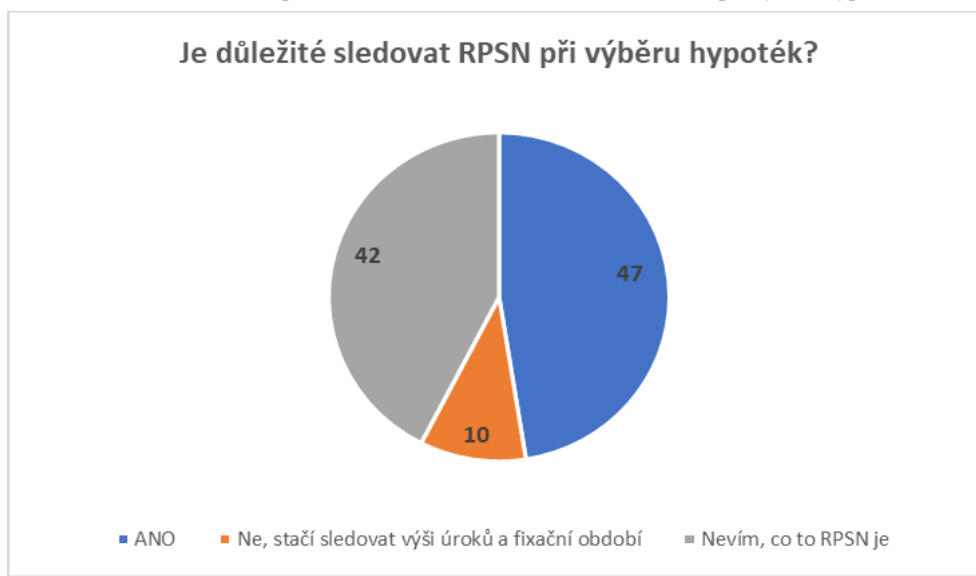

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

DSTI je poměrový ukazatel, měřící poměr mezi měsíčním čistým příjmem a měsíční splátkou. Celkově na otázku odpovědělo správně, dle grafu číslo dvanáct, pouze třicet šest studentů. Pouze třetina správných odpovědí je celkem pochopitelná. Hypotéku začínají lidé řešit až v období na vysoké škole či ve chvíli, kdy mají již nějaký příjem, partnera a chystají se posunout do další životní etapy. Student střední školy se s tímto pojmem jen málokdy setká. V aktuální době nízkých úrokových sazeb, kdy roste zájem o hypoteční

úvěry, banky musí čím dál více selektovat, komu mohou půjčit a kdo by případně neměl dostatečný měsíční příjem na splácení a mohl přijít do potíží spojených s nesplácením úvěru. DSTI je jedním z ukazatelů, který se zaměřuje na finanční schopnost splácet hypoteční úvěr, a proto by měli být studenti konečných ročníků středních škol více vzdělaní v tomto ohledu. Velké množství, celkem šedesát studentů vůbec neví, o co se jedná. Tři respondenti dokonce považují DSTI za ukazatel měřící bonitu klienta, což se dá tvrdit jen velmi okrajově.

Graf 15 - Četnost odpovědí na otázku: Je důležité sledovat RPSN při výběru hypoték?

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Další otázka se věnuje ceně hypoték. Studenti v méně jak polovině případů správně odpověděli, že je při výběru hypotéky důležité sledovat RPSN. Znalost ohledně hypoték a tohoto ukazatele nemá celkem čtyřicet dva žáků, i přesto, že se jedná o jeden z nejdůležitějších ukazatelů hypotéky. Informuje žadatele o celkové roční procentní sazbě nákladů neboli o výhodnosti a drahosti hypotéky. Deset studentů považuje jako dostačující sledovat výši úroku a fixační období. To však nepočítá s dalšími náklady, jako jsou poplatky za uzavření smlouvy, správu úvěru, pojištění apod. Detailnější pohled na graf číslo třináct ukazuje více jak poloviční chybnou odpověď, a tedy neznalost ukazatele RPSN. Při výběru hypotéky by více jak polovina respondentů mohla sáhnout po dražší a nevýhodnější hypotéce, což je často i cílem prodejců.

V obou předchozích otázkách je patrná spíše neznalost studentů v odvětví úvěrů. Pokud je cílem finanční gramotnosti správná správa a plánování osobního rozpočtu, do kterého bezesporu hypoteční úvěry patří, tak by se měla znalost těchto bankovních produktů pohybovat na vyšší úrovni.

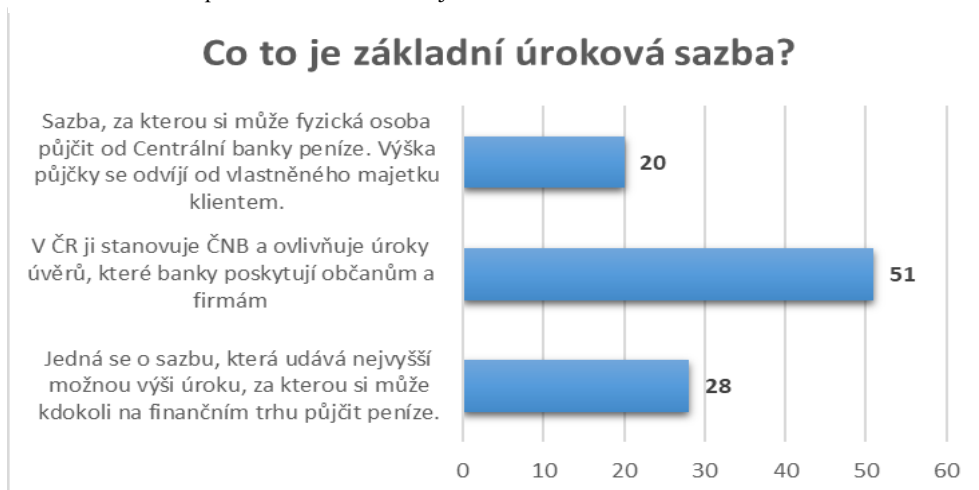
Graf 16 - Četnost odpovědí na otázku: Ve kterém případě zaplatíte za půjčených 100 000 na 3 roky více?

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Graf číslo čtrnáct se zaměřuje na výpočet pomocí složeného úročení. Na jednoduchém příkladu je úkolem respondentů určit, v jakém případě po uplynutí doby úvěru zaplatí více. Celkem šedesát dva respondentů odpovědělo správně. Pokud si dlužník půjčí 100 000,- korun českých s měsíčním úrokem 2 %, tak musí vrátit mnohem více než ve verzi, v níž je úrok 2 % p.a.. Zatímco v druhé verzi je částka úročená pouze třikrát, tak ve verzi s měsíčním úrokem je dlužník nucen zúročit vypůjčenou částku třicet šestkrát. Jednoduché a složené úročení je velmi důležité, nejen v oblasti úvěrů, ale například také při investování. Kouzlo složeného úroku může v dlouhodobém horizontu zhodnotit i menší finanční částku ve velkou sumu. Obrácenou stranou karty zhodnocení může být velké zadlužení. Studenti jsou na internetu velmi aktivní, a pokud jsou starší osmnácti let, mohou si bez problému od své banky v online prostředí půjčit finanční prostředky. Pokud banka nabízí půjčku v p.a. a v p.m., jsou vystavováni velkému riziku a překvapení z toho, jakým tempem se jejich úroky nasčítají. Zajímavým faktem je poměrně vysoká chybnost odpovědí. Při pohledu na výsledky odpovědí z předchozí otázky: „Máte ze školy nějaké vědomosti ohledně finanční gramotnosti?“, kde respondenti ve více než polovině případů odpovídali, že se ve škole setkali hlavně s počítáním úroků a finanční matematikou, zůstává poměrně velká chybovost negativně překvapující.

Graf 17 - Četnost odpovědí na otázku: Co to je základní úroková sazba?

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Na otázku „Co to je základní úroková sazba?“ odpovědělo dvacet studentů „Sazba, za kterou si může fyzická osoba půjčit od Centrální banky peníze“. Výška půjčky se odvíjí od vlastněného majetku klientem“. Dvacet osm studentů si myslí, že základní úroková sazba pevně ohraničuje shora úrokovou sazbu půjček, a to bez výjimky. Padesát jedna respondentů odpovědělo správně a ví, že základní úroková sazba má vliv na úroky úvěrů poskytované bankami a stanovuje ji ČNB. Studenti i v této otázce, stejně jako v několika předchozích odpovídali s poloviční úspěšností, což není moc dobrý výsledek a znalost základních makroekonomických ukazatelů by měla být poněkud vyšší.

Graf 18 - Četnost odpovědí respondentů na výši základní úrokové sazby

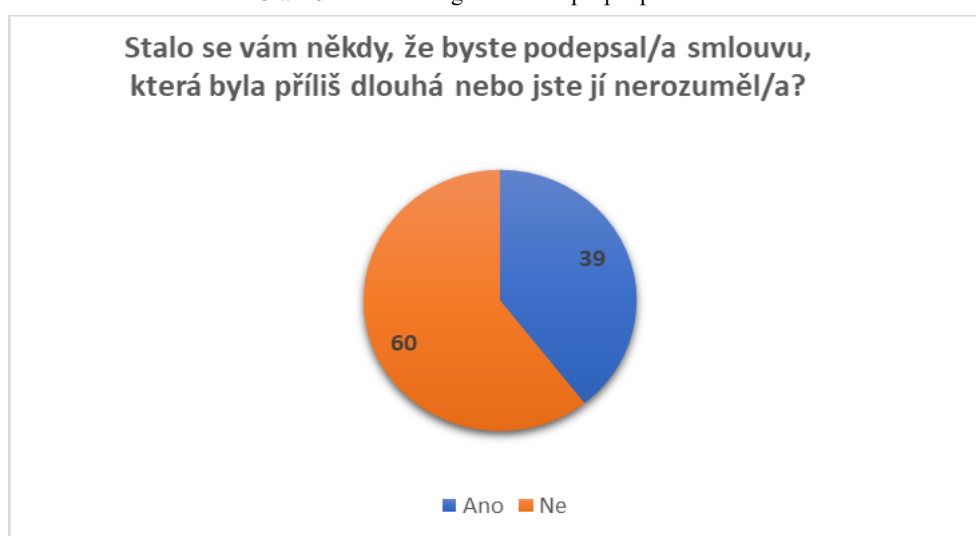
Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Padesát jedna respondentů odpovědělo správně a ví, co je to základní úroková sazba. Z grafu číslo šestnáct je však patrné, že pouze polovina z nich, přesně dvacet tři ví, jak je tato sazba vysoká. Sazba aktuálně dosahuje hodnot 0,25 % p.a.. Kdyby studenti měli tušení, jak sazba funguje a co na finančním trhu ovlivňuje, nemohli by tipovat odpověď 4-6 %. Pokud by základní úroková sazba byla 4-6 %, hypotéční úvěry by se prodávaly s úrokem přibližně kolem 5-7 % p.a.. I přesto si sedm respondentů právě tuto výši základní

úrokové sazby chybně vybralo. Dvacet studentů nemá žádné tušení o tom, jakých hodnot úroková sazba dosahuje. Celkem čtyřicet osm studentů odhaduje aktuální základní úrokovou sazbu v rozmezí 2-4 % p.a.. Pravděpodobně si v tomto případě milně spojili základní úrokovou sazbu s hypoteční úrokovou sazbou, která se v roce 2020 pohybovala lehce nad dvěma procenty.

Z nasbíraných dat vyplývá, že nejčastěji na tuto otázku odpovídali správně studenti Tábořského soukromého gymnázia, kteří v primární části dotazníku uvádí, že považují finanční gramotnost za důležitou a samo vzdělávají se v tomto směru. Pouze devatenáct studentů z dvaceti tří správně odpovídajících na otázku ohledně výše úrokové sazby také tuší, co to základní úroková sazba je a k čemu slouží. Čtyři studenti tak pouze správnou odpověď tipnuli, aniž by věděli, k čemu tato sazba slouží.

Graf 19 - Četnost negramotnosti při podpisu smluv

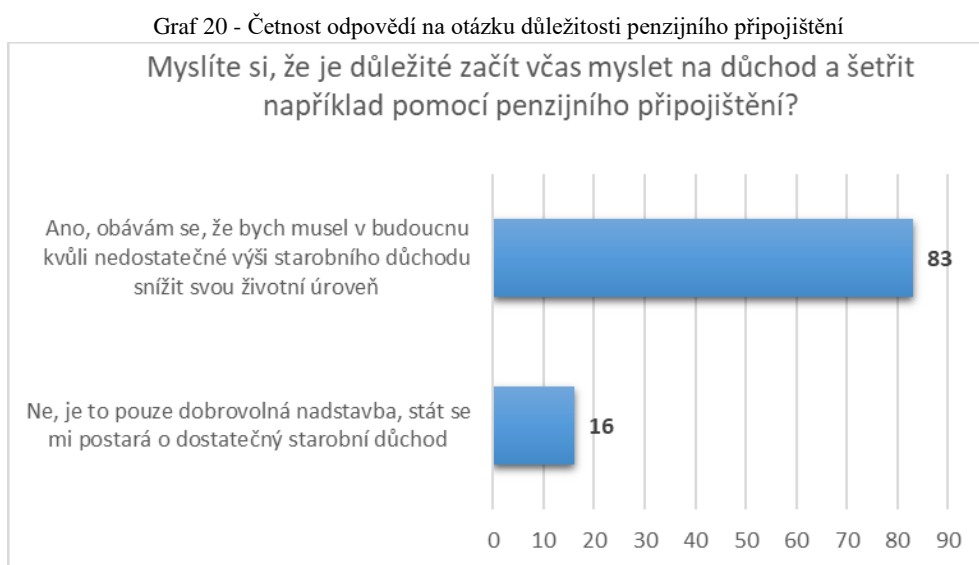
Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Finanční gramotnost lze zkoumat z více úhlů. Jedním z nich je čtenářská gramotnost, která je velmi důležitá, zejména při podepisování smluv týkajících se bankovních, úvěrových, investičních a dalších typů produktů spojených s financemi. Existuje řada smluv, jež jsou psané úmyslně právnickým, pro běžného člověka, těžce srozumitelným jazykem.

Často je možné se s touto nekalou praktikou setkat u smluv na internetu, nevýhodných úvěrů, členství atd. Potvrzení a zaplacení členství na oblíbené stránce může člověka stát velký obnos peněz. Jednou z praktik je automaticky prodlužované členství, s nímž je spojena automatická odchodní platba z účtu člena, který o placení nemusí vůbec vědět, protože si pečlivě nepřečetl smlouvu. Dříve také mobilní operátoři nabízeli smlouvy na celý rok, bez možnosti vypovězení. Předčasně vypovězená smlouva znamenala ihned sankční poplatek. Proto je důležité smlouvám rozumět, a hlavně je před podpisem vždy důkladně přečíst. V posledních letech se objevují tyto praktiky v pojistných smlouvách. Zejména v úrazových, kdy člověk po určitou časovou periodu platí své úrazové pojištění bez toho, aniž by si přečetl důkladně podmínky plnění poplatků za úraz. Pak přijde úraz, člověk si myslí, že je pojištěný a po odeslání žádosti o plnění pojištění zjistí, že se nevztahuje na běžná zranění jako je zablokovaná krční páteř či natažené vazy v koleni atd.

V tomto případě pouze nebude řádně vyplacen za zranění, ale v případě úvěrových smluv se může doživotně zadlužit či se dostat až do exekutivního řízení.

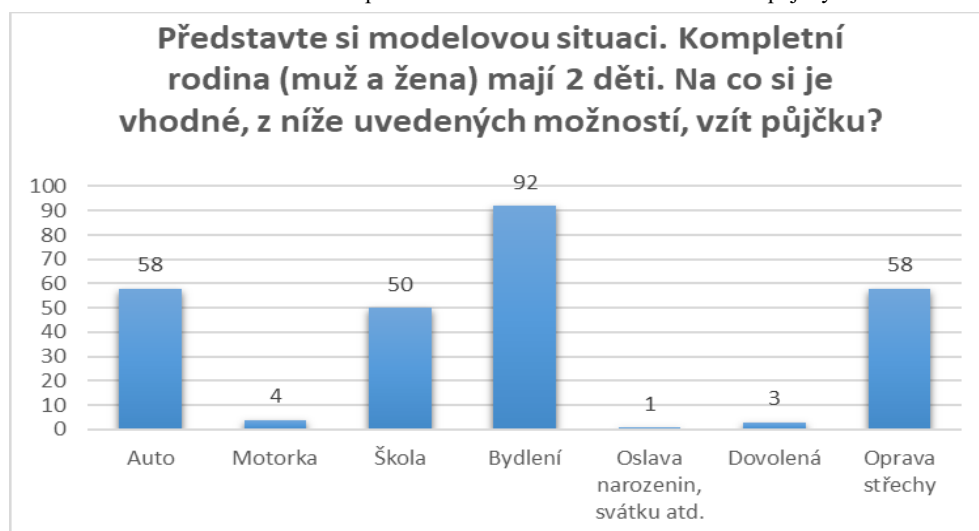
Je tedy nutné, aby si každý člověk od svých 18 let četl veškeré smlouvy, které podepisuje. Jako znepokojující lze považovat graf číslo sedmnáct, z něhož vyplývá, že třicet devět studentů už aspoň jednou za život podepsalo nějaký typ smlouvy bez toho, aniž by si smlouvu přečetli. Většina, celkem šedesát respondentů, odpověděla „Ne“, ale u takto důležité věci by bylo vhodné, aby si studenti uvědomovali hrozbu podpisu smlouvy a nikdy už nepodepsali žádnou smlouvu bez toho, aniž by si ji přečetli a důkladně ji rozuměli. „Ano“ odpovídali studenti skrze všechny školy rovnoměrně bez větších rozdílů, tudíž nelze tvrdit, že by se jednalo o pouze lokální problém.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Na otázku, zdali si studenti myslí, že je důležité začít včas myslet na důchod a šetřit finanční prostředky i pomocí penzijního připojištění a dalších investičních produktů, většina odpověděla Ano. Důvěra státu, možná i kvůli globální pandemii Covid-19 a rostoucímu zadlužení státu, razantně klesá už i u takto mladých věkových kategorií. Studenti před sebou mají důchod za přibližně 45 let a nikdo z nich si nemůže být jistý, že nebudou v budoucnu nuceni snížit své životní standardy například kvůli aktuálnímu dění pojícím se s uvolněnou měnovou politikou, „tiskem peněz“ a zadlužováním se státu pouze za účelem vypořádání se s pandemií Covid-19. Pouze šestnáct studentů státu nadále důvěřuje a nemá potřebu myslet na budoucnost. Svůj důchodový příjem plánují svěřit do rukou státu, od kterého si slibují kvalitní a dostačující důchod. Zajímavým faktem zůstává rozvržení nesprávné odpovědi mezi studenty ze všech škol. Poměrově se výsledky odpovědí neliší. Špatná odpověď se opět netýká pouze jedné školy, ale je rovnoměrně rozdělena skrze všechny vybrané střední školy. Často vídaným negativním trendem u mileniálů je předávání zodpovědnosti na někoho jiného či na skupinu lidí. Tento trend se pravděpodobně propisuje i v této oblasti, kdy je budoucnost studentů dána do rukou státu. Na druhou stranu jsou studenti stále mladí a jejich názory se mohou za dva, pět či více let změnit a pravděpodobně je potřeba, aby se jejich pohled na tuto problematiku změnil. Už jen z tohoto důvodu by bylo správné zavést výuku základní finanční gramotnosti na střední školy. O to jednodušší vstup do „dospělého života“ by měli všichni, kteří by výukou prošli.

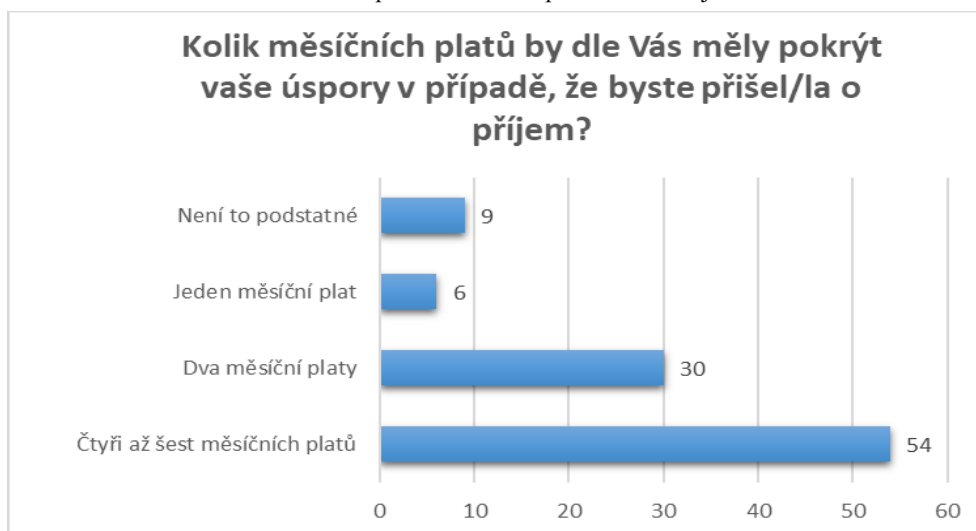
Graf 21 - Četnost odpovědí na modelovou otázku o vhodnosti půjčky

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Další otázka se věnuje modelové situaci, ve které se respondenti mají rozhodnout, na co si je z jejich pohledu v případě čtyřčlenné rodiny rozumné vzít půjčku. Mezi odpověďmi je například i oslava, nová motorka či dovolená, jenž postupem času bývá čím dál tím častěji důvodem pro uzavření spotřebitelského úvěru. Studenti si však tyto možnosti vybírali minimálně. Pouze v jednom případě považovali oslavu narozenin, svátku atd. za dobrý důvod pro půjčku. Dovolená byla zvolena pouze třikrát za dobrý důvod pro uzavření půjčky, nová motorka byla zvolena pouze čtyřikrát. Naopak velké množství hlasů dostalo bydlení, což je v dnešní době poměrně očekávané. Jen malé množství lidí dosáhne svými financemi na koupi nového bytu či domu, a tak je většina obyvatel nucena přistoupit k hypotéce. V důchodu pak mohou lidé žít alespoň s nějakou jistotou majetku. Kolem padesáti až šedesáti hlasů pak dostalo auto (v případě velké vzdálenosti od školy, práce atd.), oprava střechy a škola. Pokud je člověk nucen dojíždět z malé vesnice do města kvůli práci či škole a autobusy, vlaky a další přepravní prostředky nejezdí tak často, je auto poměrně nutnou investicí a dobrým důvodem pro půjčku. Stejně tak na školu lze pohlížet, stejně jako v případě auta, jako na investici, která nám přinese větší zisk, než poplatky a úroky zaplacené za půjčku. Opravu střechy je možné považovat za nutnou a za stejně důležitý důvod pro půjčku jako vlastní bydlení. I proto je třeba tuto variantu považovat za správnou. Až na výjimky bylo rozhodnutí studentů v této otázce velmi racionální a dobré.

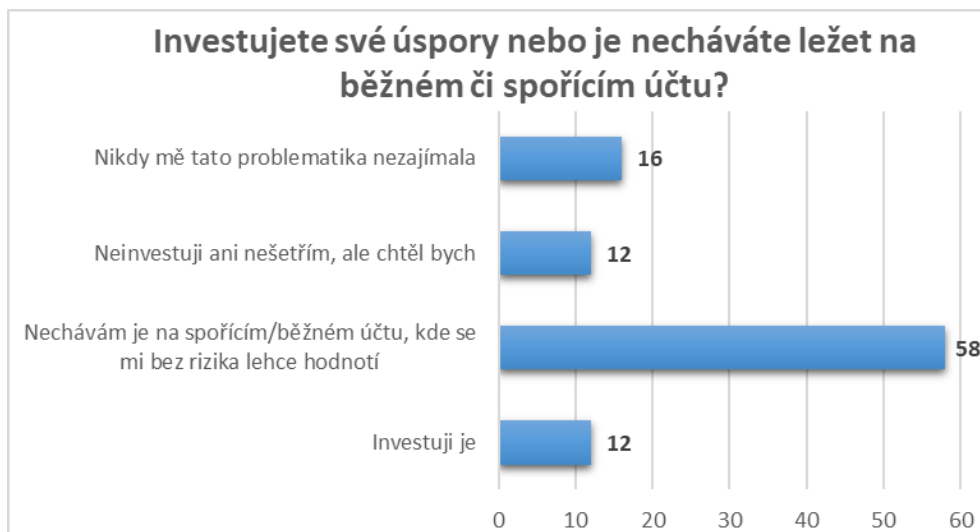
Graf 22 - Četnost odpovědí na otázku platů sloužících jako rezerva

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Otázka na úspory je velmi diskutabilní. V případě ideálního stavu, by dle mnoha zdrojů a také teoretické části této práce, měla peněžní zásoba v podobě úspor pokrýt čtyři až šest měsíčních platů či mezd. V případě výpadku, jaký je možno vidět v aktuálním období z důvodu pandemie Covid-19, je třeba mít nějaké úspory, které dočasně nahradí plat či mzdu a nenechají člověka v tísní. Tuto volbu, považovanou jako nejsprávnější odpověď, zvolilo v dotazníkovém šetření padesát čtyři studentů. Dalších třicet si vybralo dva měsíční platy či mzdy. I na tíživou situaci je nezaměstnanost v ČR poměrně nízká, avšak firmy v období nejistoty často nemají zájem najímat další pracovní sílu. Pokud má člověk našetřené pouze dva platy nebo mzdy, dostane se pravděpodobně třetí měsíc do nesnázi nebo bude nucen přijmout práci, která ho nenaplnuje. V negativním scénáři lze připočítat nutnost platit hypotéku, a to už je pro člověka stav ohrožující jeho finanční zdraví. Jinak lze na problém nahlížet u člověka, který si po zaplacení měsíčních nákladů dokáže ušetřit například tisíc korun. V tom případě jsou dva naspořené měsíční platy či mzdy velmi dobré a studenti se ani při této volbě nemýlí. Celkem třicet studentů zvolilo tuto variantu za dostačující. Pouze šest studentů zvolilo jako odpověď „jeden měsíční plat“. To lze přirovnat až k nezodpovědnému řízení vlastních financí. Člověk v tomto případě preferuje aktuální spotřebu před budoucí a vystavuje se tak nebezpečí výpadku platu nebo mzdy, při kterém nebude schopen zaplatit své měsíční náklady po delší dobu než jeden měsíc. Celkem devět studentů si myslí, že tento problém není podstatný. Pokud zůstatek na běžném či spořicímu účtu převyšuje například roční plat či mzdu, tak lze tuto odpověď považovat jako správnou, protože není až tak velký rozdíl, zdali je na účtu naspořených patnáct či šestnáct měsíčních platů nebo mezd. Pokud však úspory nedosahují ani zmíněných čtyř měsíčních platů či mezd, je tato odpověď považována za špatnou, a to právě ze stejných, výše zmíněných důvodů. Celkem osmdesát čtyři studentů si však uvědomuje alespoň nějakou úroveň potřebných peněžních zásob na spořicích či běžných účtech, a to lze považovat za pozitivní zjištění. Stále však existuje řada lidí, zejména generace mileniálů, kteří žijí od výplaty k výplatě.

Graf 23 - Četnost odpovědí na otázku: Investujete své úspory nebo je necháváte ležet na běžném či spořicíím účtu?

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

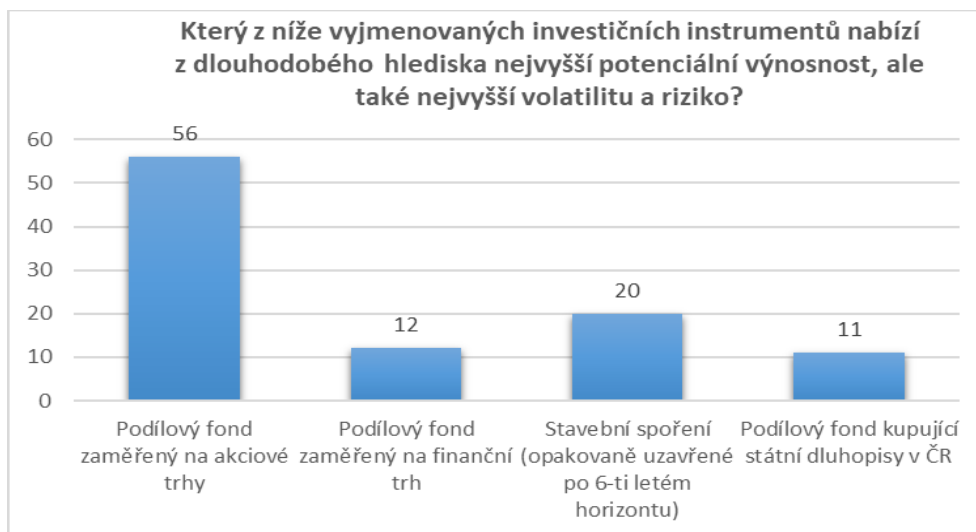
Řada studentů, přesně padesát osm, si nechává své úspory na běžném či spořicíím účtu s domněnkou bezrizikového zhodnocení. V předchozích otázkách naprostá většina studentů správně uvedla, že inflace má vliv na cenu a snižuje kupní sílu finančních prostředků.

Pravděpodobně však netuší její aktuální sílu a hodnotu. Finanční prostředky ani na spořicíím a už vůbec ne na běžném účtu svými úroky nepřesáhnou hodnotu inflace. Inflace se aktuálně nachází okolo 3 %, tedy na horní hranici tolerančního pásma České národní banky a z úspor na spořicíích a běžných účtech postupně odkrajuje 2 % kupní síly ročně. Samozřejmě je vhodnější variantou finanční prostředky šetřit a neutrácet všechny, ale ještě lepší variantou je minimálně finanční prostředky ukrýt do protiinflačních produktů. Jedním z nich mohou být nemovitosti či nemovitostní fondy. Dalším protiinflačním místem mohou být akciové trhy, které v dlouhodobém horizontu porázejí inflaci, avšak jsou často velmi volatilní a nejsou vhodným instrumentem pro každého. Znalost těchto možností a instrumentů by studentům pravděpodobně vnutila myšlenku, jak mohou s finančními prostředky zacházet. Dvanáct respondentů by rádo finanční prostředky investovalo či šetřilo, ale zatím se k tomu nemají, a tak finanční prostředky z brigád, kapesného či od prarodičů utrací. Celkem dvanáct studentů se k investování a šetření staví negativně. Je možné, že ještě za svůj život nepřišli do styku s větším množstvím finančních prostředků, avšak minimální znalosti a zájem by jim měli předat rodiče. Z detailnějšího pohledu do výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že studenti, již vybrali na tuto odpověď variantu „Nikdy mě tato problematika nezajímala“, do styku s nějakým obnosem finančních prostředků přišli, poněvadž většina z nich na otázku, jak nakládají s vlastními financemi, uvedli odpověď „Všechno většinou utratím za věci, co chci“. Na druhé straně stojí dvanáct studentů, kteří finanční prostředky nenechávají na pospas nízkému hodnocení na běžném a spořicíím účtu a své finanční prostředky investují. Tyto studenty lze považovat za velmi zodpovědné a schopné přebírat svá rozhodnutí do vlastních rukou. V převážné většině se jedná o studenty gymnázií. Pouze dva studenti navštěvující ISŠT Mělník své finanční prostředky investují. Deset z nich také uvedlo finanční gramotnost jako důležitou a snaží se v této disciplíně zlepšovat samostudiem. Jedenáct z nich se také obává nedostačujícího

důchodu v budoucnu, a to je dost možná i důvodem, proč se rozhodli své finanční prostředky investovat.

Třetí část dotazníku je zaměřená na „investiční gramotnost“. Velké množství likvidity, které je aktuálně v ekonomice, větší než běžné úspory domácností po globální pandemii Covid-19, nízké úrokové sazby, to jsou vše důvody, proč se studenti daleko častěji dostávají k většímu množství finanční prostředků. Valná většina ze studentů se setká s větším finančním obnosem právě po dokončení střední školy ve formě stavebního spoření, které často vyprší kolem osmnáctého roku života. Stavební spoření je jeden z nejoblíbenějších investičních instrumentů, který využívají rodiče jako bezrizikovou formu hodnocení úspor pro své potomky. Studentům se tak otevírá možnost své prostředky řádně uložit či je investovat. Pokud má student všechny životní potřeby splněné, jeví se jako racionální řešení finanční prostředky zainvestovat do dynamičtějších a volatilnějších investičních produktů. Studenty vyšší volatilita například akciových trhů moc neohroží a v dlouhodobém horizontu i díky složenému úročení mohou dosahovat velkých zisků a již od útlého věku vytvářet svůj finanční polštář na důchodový věk či budoucnost s více možnostmi a vyšší životní úrovni. Velká část lidí však neprojde během studia střední školy řádnou výukou finanční a investiční gramotnosti, a tak po vzoru svých rodičů finanční prostředky znovu ukládají do stavebního spoření nebo si je uloží na běžných či spořicíh účtech. Jak vyplývá i z výše zmíněných důvodů, tak investiční gramotnost tvoří důležitou součást finanční gramotnosti.

Graf 24 - Četnost odpovědí respondentů na spořicí nástroje s potenciální nejvyšší výnosností.

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

První otázka z třetí části dotazníku se věnuje různým investičním instrumentům, jejich volatilitě, výnosnosti a riziku z dlouhodobého hlediska. V dlouhodobém horizontu se při pohledu do historie volatilita zejména akciových trhů zdá jako neviditelná. Zatím veškeré více volatilní okamžiky na akciovém trhu byly přibližně do pěti let smazány a trhy začaly vytvářet nová cenová maxima. Tento pohled se vztahuje zejména na americký akciový trh, protože právě tento trh tvoří ve většině akciových indexů jako je například MSCI All Country World majoritní složku a lze ho tedy považovat za hodnotící srovnávací benchmark. Jinými slovy lze říct, že akciové trhy mají sice větší výkyvy, ale cenou za to je větší zhodnocení vlastněného investovaného kapitálu. Studenti mají jeden z nejdelších

investičních horizontů, a právě proto by měli při výběru sáhnout právě po takových podílových fondech, které se z převážné většiny zaměřují na akciové trhy. Celkem padesát šest studentů vybralo jako nejvolatilnější druh aktiva s největším potenciální výnosnosti podílový fond zaměřený na akciové trhy. Dvanáct studentů si myslí, že nejvolitelnější typ podílového fondu s nejvyšším rizikem a potenciální výkonností je podílový fond zaměřený na finanční trh. Takový druh fondu však většinou, hlavně historicky při vyšších úrokových sazbách, investoval svůj kapitál do státních pokladničních poukázek ČNB pomocí 2T repo sazby. Jen malá část takto zaměřených fondů spekuluje na finančních trzích na propad či růst vybraných měn proti těm ostatním. Dvacet studentů považuje stavební spoření jako rizikové, volatilní a nabízející vysoké zhodnocení. Stavební spoření však není takřka vůbec rizikové a už vůbec ne volatilní. Zhodnocení uložených úspor je daleko vyšší než například u finančních prostředků ležících na spořicíh a běžných účtech, ale ani z daleka se nevyrovná zhodnocení finančních prostředků v dynamičtějších portfoliích zaměřených na akciové trhy. Jedenáct studentů si vybralo, jako rizikový volatilní a výnosný, podílový fond zaměřený na státní dluhopisy ČR. Státní dluhopisy při aktuální základní úrokové sazbě 0,25% p.a. finanční prostředky hodnotí pouze minimálně. Jsou také považovány za bezpečné úložiště úspor v případě větší volatility na globálních trzích, proto je nelze považovat za volatilní. Rizikovost státních dluhopisů je také považována za minimální a oproti ostatním nabízeným aktivům za nejnižší možnou. Proto největší část studentů, která si vybrala podílový fond zaměřený na akciové trhy, měla pravdu.

Graf 25 - Četnost odpovědí respondentů na diversifikace a průměrování

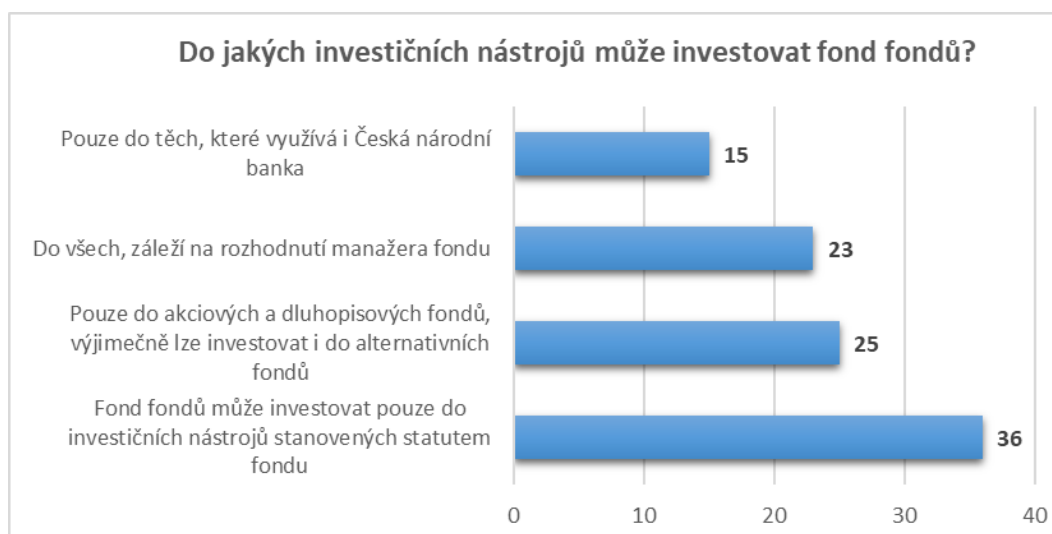

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

V otázce diversifikace a průměrování kupní ceny odpovídali studenti rozdílně a bez jistého názoru. Čtyřicet devět studentů odpovědělo správně, že diversifikace snižuje riziko a pravidelné dokupování průměruje kupní cenu, což dává výhodu nakupujícímu, který nemusí časovat trh a vytváří si ideální vstupní cenu. Diversifikace je důležitá v mnoha aspektech, a to nejen při investování. Jedna investiční poučka říká, že není vhodné mít všechna vajíčka v jednom košíku. Pokud košík spadne, rozbije se většina z nich a člověk přijde o většinu vaječného vlastnictví. Pokud by měl třetinu v košíku, třetinu v batohu a třetinu nesl kamarád, tak by pád košíku nezpůsobil takové škody. To samé platí ve světě investic. Proto je správné, že studenti diversifikaci považují za důležitou. Třináct studentů považuje průměrování a diversifikaci za zbytečné. Nikdo z těchto třinácti respondentů

v předchozí otázce na využití vlastních financí neuvedl, že by finanční prostředky investoval. Z této statistiky vyplývá, že se o investování ještě aktivně nezajímají a nemají tak zkušenosti s pozitivním vlivem průměrování a diversifikace na portfolio. Celkem třicet sedm studentů odpovědělo „Ano, diversifikace mi umožní až trojnásobně vyšší zhodnocení investice a průměrování snižuje riziko plynoucí z pohybu měnového kurzu“. Tato odpověď je však chybná a poměrně velká část studentů se mylila. Diversifikace může přinést i vyšší zhodnocení portfolio, nelze však tvrdit, že umožňuje až trojnásobně vyšší zhodnocení. Potenciálně vyšší zhodnocení nelze číselně specifikovat či fixovat. Diversifikaci lze neomylně považovat pouze za ochranný parametr portfolio. Naopak velká, přehnaná diversifikace může snižovat výkonnost portfolio oproti srovnávacímu indexu. Druhá část odpovědi je také částečně chybná.

Graf 26 - Četnost odpovědí na charakteristiku fondu fondů

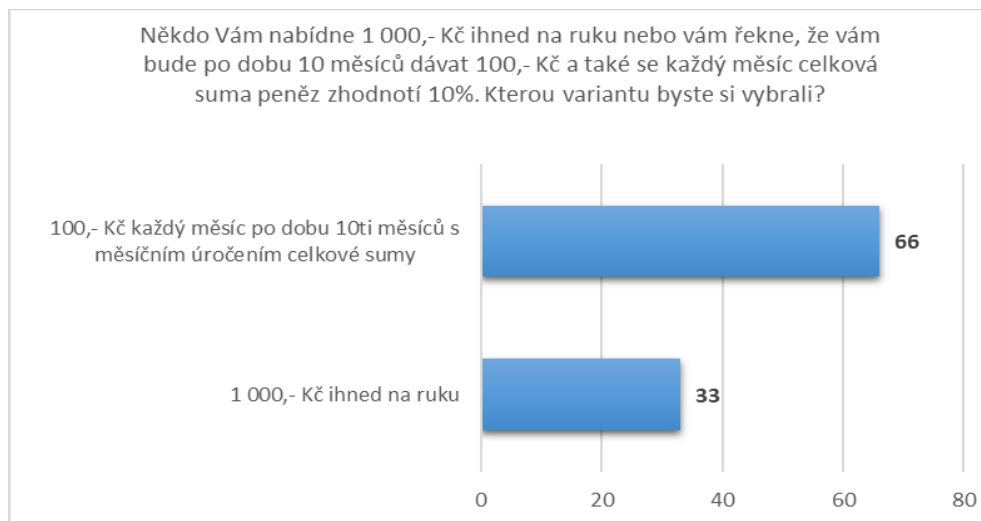

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Do jakých investičních nástrojů může investovat fond fondů? Na tuto otázku respondenti nejčastěji odpovídali „Fond fondů může investovat pouze do investičních nástrojů stanovených statutem fondu“. Celkem třicet šest studentů zvolilo tuto správnou variantu. Jedná se o nejpočetnější odpověď. Podobný počet hlasů, kolem dvaceti pěti, získaly odpovědi „Do všech, záleží na rozhodnutí manažera fondu“ a „Pouze do akciových a dluhopisových fondů, výjimečně lze investovat i do alternativních fondů“. Patnáct studentů si myslí, že fondy fondů mohou investovat pouze do investičních instrumentů, které využívá i Česká národní banka. Česká národní banka má však úplně jiné možnosti, jaké instrumenty může nakupovat a jejich cíle se dalece liší od cílů fondu fondů. Zatímco Česká národní banka má za úkol udržovat stabilitu finančního systému ČR a fungovat jako dozor nad ostatními bankami, fondu fondů jde zejména o zhodnocení kapitálu. Fondy fondů před svým vznikem musí sjednotit svou investiční strategii a tu zapsat do statutu fondu, který je následně schválen ČNB. Poté, co projde schválením jsou jim umožněny nákupy a prodeje podílových listů fondů. Fondy fondů mohou, jak již z názvu vyplývá, investovat pouze do ostatních fondů. Většinou jsou omezeny limity pro daný druh aktiva a pro alokaci v dané měně. Musí se držet nastavených mantinelů, které jsou sepsány ve statutu fondu, ale vše ostatní je pak pouze v rukou manažera fondu. Proto odpověď zahrnující manažera fondu není zas tak chybná, avšak nad jeho rozhodnutími o koupi daného aktiva stojí statut fondu schválený od České národní banky. Omezení na akciové, dluhopisové a alternativní aktiva

vyplývá také pouze a jen ze statutu fondu. Ve většině případů je ve statutu fondu uveden limit pro maximální a minimální možné množství držných akcií, dluhopisů, alternativ, hotovosti a dalších aktiv, ale nejsou omezeny pouze na tyto tři druhy aktiv.

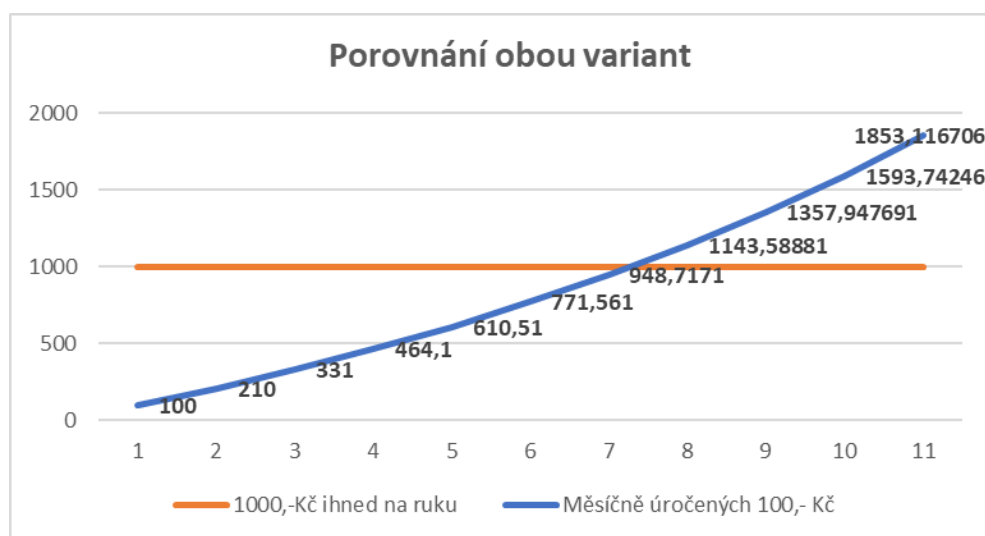
Graf 27 - Četnost odpovědí na modelový příklad

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Úkolem této otázky je zjistit, kolik studentů preferuje současnou spotřebu před tou budoucí. Respondenti dostali dvě možnosti. Jedna z nich byla tisíc korun českých ihned na ruku a druhá byla sto korun českých každý měsíc po dobu deseti měsíců s desetiprocentním měsíčním úročením celkové sumy. Je pravděpodobné, že student, který si uvědomuje sílu složeného úroku a aktuální situaci, ve které není možné dosáhnout žádným investičním instrumentem jistých 10 % p.m. zhodnocení, sáhne po druhé možnosti. Respondenti však v jedné třetině případů preferovali tisíc korun českých ihned na ruku. Celkový rozdíl obou variant za zmíněných deset měsíců činí 853,12,- Kč a již v osmém měsíci může mít student více finančních prostředků než v druhém případě. Šedesát šest studentů racionálně sáhlo po úročící se variantě.

Graf 28 - Porovnání

Zdroj: Vlastní zpracování

Následně byli studenti vyzváni k tomu, aby krátce odůvodnili, co je vedlo k výběru jimi zvolené varianty. Velká část studentů, kteří zvolili 1000,- Kč ihned na ruku, odůvodnila svou volbu netrpělivostí. Rádi by tisícovku utratili ihned bez čekání a stovku měsíčně by prý ani nepoznali. Jedna odpověď poukazovala i na nedůvěru s řádným proplacením hodnocené měsíční částky, což lze považovat také za správné uvažování. Každý jednotlivec je jiný a taktéž má jiný pohled na riziko. Názory často poukazovaly na velikost částky. Pokud by se jednalo o stejný případ, ale s částkami 10 000,- Kč a 100 000,- Kč, určitě by sáhli po verzi s měsíčním zhodnocením. Ve třech případech studenti odpověděli, že je těch pár korun zhodnocení nezajímá, avšak si často neuvědomují, že v úročené variantě dosáhnou téměř dvounásobku. Jeden respondent by si ihned vzal tisíc korun českých na ruku a investoval je do kryptoměn, které díky svým aktuálním pohybům mohou portfolio zhodnotit daleko více. Případný neúspěch by dle jeho slov neznamenal až tak velkou ztrátu. Toto rozhodnutí lze považovat za velmi dobré. Ve většině případů je správná a racionální volba první varianta, avšak pokud má student v plánu i třetí variantu, a to tisíc korun českých investovat s potenciálně větším zhodnocením, tak lze i variantu číslo dva považovat za korektní. Velmi často studenti, ať vybrali jednu či druhou variantu, obhajovali svou volbu výpočtem. Avšak jejich výpočet nebyl ani v jednom případě správný. Pokud by tušili, kolik finančních prostředků může úročená varianta přinést navíc, pravděpodobně by jejich volba byla jiná. Z celkových šedesáti šesti studentů, jenž zvolili první výhodnější variantu, obhajovalo svou volbu správně, a to získanou vyšší finální částkou.

Graf 29 - Četnost odpovědí respondentů na otázku týkající se případné výhry

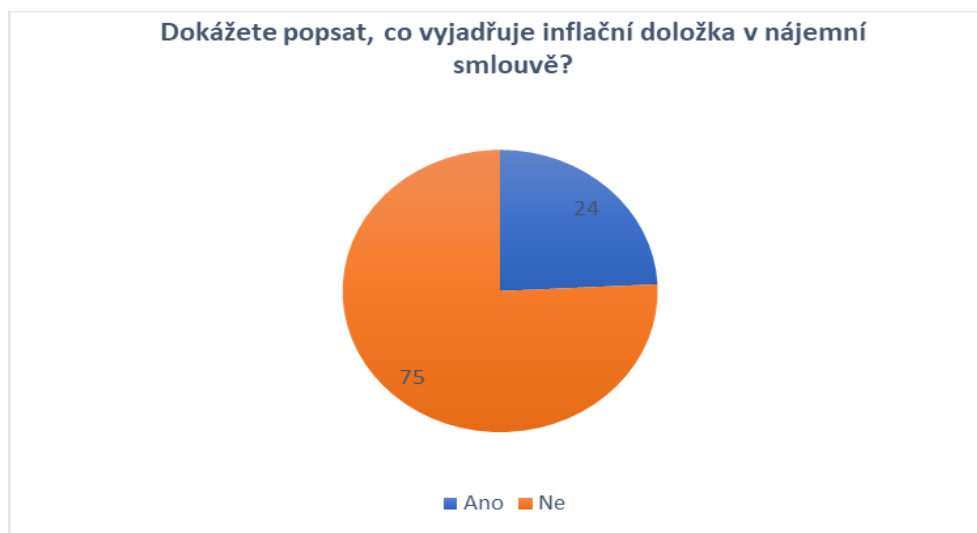

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Existuje celá řada lidí, kteří vyhráli určitý obnos peněz ve sportkách či jiných loteriích, a během pár let o ně dokázali přijít, a v krajních případech se dokonce zadlužit. To přesně vypovídá o finanční gramotnosti těchto lidí. Otázka na studenty je, co by dělali s vyhranými 100 000,- Kč, do čeho by je investovali anebo jak by s nimi naložili. Nejčastěji, a to v čtyřiceti pěti případech studenti přiznali, že nemají vůbec ponětí, kam a jak by finanční prostředky investovali. Celkem třicet studentů ví přesně kam a jakou cestou by finanční prostředky uložili ke zhodnocení. Dvacet pět z nich v předchozích otázkách přiznalo samostudium finanční gramotnosti a také nedůvěru státu ve výši výplaty renty v důchodovém věku. Osmnáct studentů ví, kam by své finanční prostředky chtěli

investovat, ale nevědí, jakým způsobem je uložit ke zhodnocení. Investování s sebou přináší mnoho nástrah a skrytých poplatků ihned na začátku, například již při výběru brokera či společnosti, přes kterou chce člověk investovat. I proto je pochopitelné, že se studenti v tomto ohledu neorientují. Šest studentů je již aktivních v oblasti investování a zděděných 100 000,- Kč by využili ke strategickému dokoupení aktuálních pozic či rozšíření portfolia o další aktiva. Zajímavé je, že pouze jeden z nich odpověděl správně na otázku, co to je a k čemu slouží diversifikace a průměrování kupní ceny.

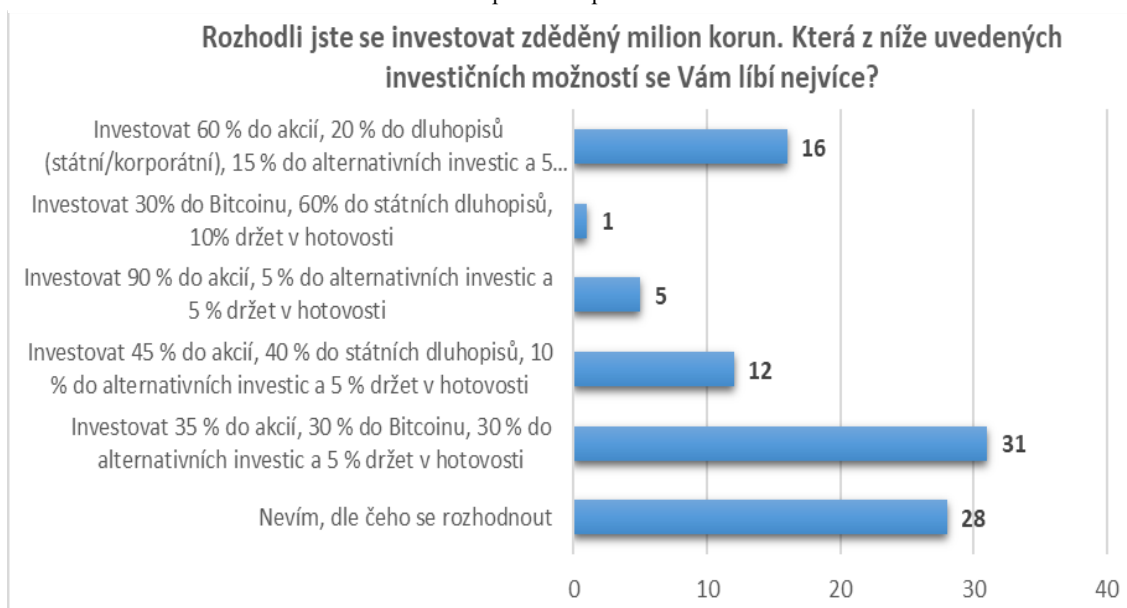
Graf 30 - Inflační doložka

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Většina nájemních smluv v dnešní době obsahuje inflační doložku. Jedná se o část smlouvy, která jasně říká, co se bude dít s výší nájemného v případě růstu či poklesu inflace. Nachází se přibližně v polovině nájemních smluv pro bydlení a takřka ve všech, které jsou vázané na právní subjekt. Například pokud si chce Decathlon pronajmout část obchodního domu, bude se v jeho nájemní smlouvě nacházet inflační doložka. Často to bývá jedním z kritérií kvalitního nemovitostního fondu, kdy je požadována inflační doložka ve všech smlouvách k pronajatým prostorám ve vlastněných nemovitostech. Sedmdesát pět studentů nemá tušení nebo se mýlí v tom, jak inflační doložka funguje a co to je. Celkem dvacet čtyři studentů správně popsalo, z jakého důvodu obsahují nájemní smlouvy inflační doložky.

Graf 31 - Četnost odpovědí respondentů ohledně investice

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Poslední otázka třetí části, ale i celého dotazníkového šetření, je zaměřena na investiční portfolio. Nabízí studentům pět rozdílných možností, do jakých aktiv a jak složeného portfolio by investovali zděděný milion korun českých. Celkem dvacet osm respondentů odpovědělo „Nevím, dle čeho se rozhodnout“. Na této odpovědi není, už jen z analýzy předchozích odpovědí, nic překvapivého. Většina dotázaných se investicím nevěnuje, svoje úspory nechává na běžném a spořicímu účtu nebo se o jejich finanční prostředky prozatím starají rodiče. A to je přesně důvodem, proč byla tak často vybírána tato odpověď. Největší skupina, třicet jedna respondentů, se přiklání k portfolio složenému z 35 % akciemi, 30 % Bitcoinem, 30 % alternativními aktivy a 5 % hotovostí. V čase vyplňování dotazníkového šetření zažíval Bitcoin neověřitelný růst, který byl vyvolán zejména tzv. půlením, kdy se za těžbu (potvrzování a schvalování bitcoinových transakcí) o polovinu snížila odměna. Tento efekt je historicky spojen s extrémním růstem ceny Bitcoinu o několik stovek procent. A to se stalo i tento rok. Navíc se s výrazně uvolněnou měnovou ekonomikou vlévá do ekonomik spousta další likvidity a lidé se začínají správně obávat vysoké inflace v budoucnu. Pokud člověk věří, že bude Bitcoin považován, i díky své spíše deflační charakteristice, za uchovatele hodnoty, není toto portfolio vůbec špatnou volbou pro mladého jedince. Alternativními investicemi jsou myšleny nemovitostní aktiva, fondy zaměřené na obnovitelné zdroje energie, fondy zaměřené na nákupy veteránů, vína a dalších neobvyklých aktiv, které mohou přinést v rukou profesionála poměrně vysoké zhodnocení. Kritický by v případě tvorby portfolio mohl být výběr akciových trhů a důležitou roli by hrálo i průměrování kupní ceny. Dvanáct respondentů by portfolio rozdělilo ze 45 % do akcií, 40 % do státních dluhopisů, 10 % do alternativních investic a 5 % drželo v hotovosti. U takto složeného portfolio je expozice na dluhopisové trhy poměrně vysoká. Státní dluhopisy aktuálně svému držiteli nevynášejí takřka žádný výnos v podobě kupónu a kvůli vyšší inflaci investované finanční prostředky ztrácí svou kupní hodnotu rychleji, než se zhodnocují. Studenti nemusí mít díky svému dlouhodobému investičnímu portfolio takový strach a mohou klidně sáhnout po agresivnějším portfolio, zaměřeném alespoň o 30 % více na akciové trhy. Tímto způsobem odpovědělo pouze pět dotázaných. Jejich portfolio by bylo složeno z 90 % z akcií, 5 % by v portfolio zaujímal alternativní

aktiva a zbytek by zůstal v hotovosti. Toto portfolio by bylo možné, i díky aktuální situaci, vyhodnotit jako nevhodnější. Jeden dotázaný si vybral investici z 30 % do Bitcoinu, 60 % by investoval do státních dluhopisů a 10 % by držel v hotovosti. Bitcoin i dluhopisy byly komentovány výše, avšak tyto poměry ve vybraném portfoliu nedávají absolutně žádný smysl. Navíc 10 % v hotovosti na účtu je zbytečně moc i na případné doinvestování při větší korekci cen. Tuto odpověď lze tedy považovat za špatnou až iracionální. Šestnáct studentů, tedy třetí nejpočetnější skupina u této otázky by složila portfolio následovně: 60 % by bylo investováno do akcií, 20 % do dluhopisů, v tomto případě by se však jednalo o strategický mix státních a korporátních dluhopisů. Dalších 15 % by bylo využito na nákupy alternativních investic a 5 % by zůstalo v hotovosti na účtu. Toto vyvážené portfolio lze považovat za správnou volbu. Jedná se o racionálně složené portfolio, které je vhodné pro méně agresivního investora, který má nižší afinitu k riziku. Musí se však muset uspokojit s nižší výkonností. Korporátní dluhopisy nabízejí daleko větší zhodnocení než ty státní. U korporátních dluhopisů však hrozí jedno riziko, které je u státních minimálně očekávané, a to je krach firmy, která dluhopisy emituje. V případě krachu emitenta by došlo pravděpodobně ke ztrátě veškerého investovaného kapitálu. Někteří emitenti nabízejí přemrštěné procentuální kupónové výnosy, které mohou investorovi dopředu sloužit jako varovný signál. Z čehož vyplývá, že je nutná pečlivá analýza firmy, detailní screening a pravděpodobnost splnění slibu zaplacení jistiny po maturaci dluhopisu.

4.4 Hodnocení finanční gramotnosti

Finanční gramotnost nelze hodnotit dle znalosti jednotlivých ukazatelů. Taktéž nelze ani dle modelových příkladů jasně určit úroveň finanční gramotnosti. Jak již bylo v teoretické části popsáno, jedná se o komplexní disciplínu zahrnující mnoho ekonomických, investičních, a dokonce matematických faktorů. Na základě dotazníkového šetření, které zasahuje do všech třech zmíněných faktorů, je analyzována komplexnost a celková finanční gramotnost studentů. Výsledky jsou hodnoceny u každé školy zvlášť, a nakonec jsou i vzájemně porovnány výsledky jednotlivých škol. Bodové zhodnocení jednotlivých studentů se řídí pevně stanoveným postupem popsaným v metodické části práce. Nasbíraná data jsou sjednocena do komplexní tabulky, která má za cíl srovnání jednotlivých škol.

Tabulka 14 - Výsledky dle typu školy

	ISŠT Mělník	TSG	Gymnázium Česká
Výborná finanční gramotnost	2	2	5
Dostačující finanční gramotnost	15	19	13
Finanční negramotnost	13	14	16
Vysoká investiční gramotnost	1	0	1
Průměrná investiční gramotnost	11	16	14
Nedostačující investiční gramotnost	18	19	19
Průměr získaných bodů finanční gramotnosti	8,22	8,01	8,1
Průměr získaných bodů investiční gramotnosti	4,02	3,83	4,03
Nejvyšší počet získaných bodů z finanční gramotnosti	12	11,5	13,5
Nejvyšší počet získaných bodů z investiční gramotnosti	9	6,5	8,5
Nejnižší počet získaných bodů z finanční gramotnosti	2	3	2
Nejnižší počet získaných bodů z investiční gramotnosti	0	0	0

Zdroj: Vlastní zpracování na základě výsledků dotazníkového šetření

Celkem bylo dotázáno třicet studentů střední školy ISŠT Mělník, třicet pět studentů Táboorského soukromého gymnázia a o jednoho studenta méně z Gymnázia Česká. Nejvyššího počtu bodů z části zaměřené na finanční gramotnost získal student z Gymnázia Česká. Celkem se mu podařilo získat 13,5 bodů z 13,5 možných. Nejlepší student z ISŠT Mělník získal 12 bodů a na gymnáziu v Táboře bylo nejvíce dosaženo 11,5 bodu.

Z investiční gramotnosti získal nejvíce bodů student z ISŠT Mělník, který dosáhl 9 bodů z 11 možných. Na Táboorském soukromém gymnáziu bylo dosaženo maximálně 6,5 bodu a na Gymnáziu Česká bylo maximálně dosaženo 8,5 bodů. Nejlepších výsledků z finanční i investiční gramotnosti na Gymnáziu Česká získal jeden a ten samý student. Na obou dalších školách nejlepšího výsledku z finanční a investiční gramotnosti dosáhli rozdílní studenti, tudíž lze říct, že nejvíce gramotný student z celkového vzorku dotázaných je student navštěvující Gymnázium v Českých Budějovicích.

Počet získaných bodů jednotlivých studentů byl pro porovnání zprůměrován, aby bylo možné určit, která škola dosáhla nejvyšších bodů jak z finanční, tak investiční gramotnosti. Ve finanční gramotnosti si nejlépe vedla ISŠT Mělník, jejíž studenti dosahovali průměrně 8,22 bodů. Na pomyslném druhém místě se umístilo Gymnázium Česká s dosaženými 8,1 body. Nejhůře si v dotazníkovém šetření vedli studenti z Táborského soukromého gymnázia, kde studenti v průměru získali 8,01 bodů. Rozdíly mezi jednotlivými školami však nejsou nijak výrazné. Finanční gramotnost dotazovaných studentů se průměrně pohybovala okolo osmi bodové hranice. Tato hranice je dle hodnocení z metodiky práce považována ještě jako dostačující finanční gramotnost, avšak výsledek se pohyboval na spodní hranici stupnice.

V investiční gramotnosti nejlepších výsledků dosahovali studenti z Gymnázium Česká, kdy v průměru získali 4,03 bodu. Pouze o setinu bodu horšího průměrného zisku bodů dosahovali studenti z ISŠT Mělník. Nejhorších výsledků a úrovně investiční gramotnosti dosahovali studenti navštěvující Táborské soukromé gymnázium. Průměrný výsledek finanční gramotnosti se však už pohyboval v pomyslném spodním pásmu hodnotící škály.

Z analýzy sesbíraných dat se ukázalo, že několik studentů v investiční gramotnosti nedosáhlo ani jednoho bodu. Nejvíce jich bylo na Gymnáziu Česká. Celkem 5 studentů této školy získalo 0 bodů. Na této škole je také nejvíce studentů pohybujících se v nejnižším hodnotícím pásmu investiční gramotnosti a to celkem 19. Stejně množství studentů v této úrovni hodnotící škály je z Táborského soukromého gymnázia a na ISŠT Mělník dosáhlo této úrovně o jednoho studenta méně. Avšak respondentů docházejících na tuto školu bylo o pár jednotek méně. Vysoké investiční gramotnosti dosáhli pouze dva studenti. Jeden z ISŠT Mělník a jeden z Gymnázia v Českých Budějovicích.

Do nejnižšího pásma finanční gramotnosti se dle hodnotící škály dostalo 16 studentů z Gymnázia Česká, 14 z Táborského soukromého gymnázia a pouze 13 z ISŠT Mělník. Zde však opět hrál roli počet dotázaných studentů. Dostačující finanční gramotnosti dosáhlo nejvíce studentů z Táborského soukromého gymnázia. Nejméně, a to přesně 13, dochází na Gymnázium Česká. Stejně studentů na Táborském soukromém gymnázium a ISŠT Mělník dosáhlo výborné finanční gramotnosti.

Ze všech výše zmíněných výsledků a jejich srovnání jasně vyplývá, že nejlepších výsledků finanční gramotnosti dosáhli studenti ISŠT Mělník. Nejhůře dopadli studenti docházející na Táborské soukromé gymnázium. Avšak výsledky nebyly na žádné střední škole nikterak dobré. Ani investiční ani finanční gramotnost nedosahovala výsledků, které by nebylo potřeba zlepšit.

4.5 Zhodnocení výzkumných otázek

1) Existuje předpoklad, že více jak 60 % studentů upřednostňuje současnou spotřebu před budoucí spotřebou

Tato výzkumná otázka předpokládá, že většina studentů veškeré finanční prostředky z kapesného, výdělků z brigád a dary od prarodičů utratí. Na tuto výzkumnou otázku jsou nastaveny dvě otázky, které zkoumají, jak zachází studenti s vlastními finančními prostředky. V první otázce navázané na tuto problematiku by dalo čtyřicet studentů z devadesáti devíti, tedy 40,4 % dotázaných, přednost současné spotřebě před tou budoucí. Druhá otázka zkoumá, jak reálně studenti využívají své finanční prostředky. Celkem dvacet osm z devadesáti devíti, tedy 28,3 % dotázaných, respondentů své finanční prostředky neinvestuje ani nešetří. Výsledná čísla z obou otázek však byla nižší než očekávaná četnost, a proto není možné první výzkumnou otázku potvrdit.

2) Existuje předpoklad, že více jak 50 % studentů nemá tušení jak a do čeho investovat vydělané či naspořené finanční prostředky

V první části dotazníku zaměřené na finanční gramotnost uvádí pouze dvanáct dotázaných neboli 12 % z dotázaných, že své finanční prostředky investují, proto je u nich možné předpokládat, že vědí, kam své finanční prostředky investovat. Další otázka navázaná na tuto výzkumnou otázku má za úkol zjistit, zda studenti tuší, kam investovat získaných 100 000,- Kč. V šedesáti třech případech neboli v 63,6 % případů, odpověděli, že neví jak nebo kam finanční prostředky investovat. Poslední otázka zaměřená na skladbu portfolia potvrdila, že většina studentů netuší, jak si vhodně vybrat složení svého portfolia nebo by si zvolila špatnou cestu ke zhodnocení svých financí. Z výše zmíněného tedy vyplývá, že je tato výzkumná otázka potvrzena.

3) Více jak 75 % studentů nezná základní makroekonomické ukazatele

Tento předpoklad vychází z komplexnosti a obsáhlosti jednotlivých makroekonomických ukazatelů. V dotazníkovém šetření jsou studenti tázáni na základní úrokovou sazbu a na inflaci. V případě inflace odpovědělo na otázku, jak ovlivňuje inflace cenu, překvapivě sedmdesát devět studentů správně, což je takřka 80 % ze všech dotázaných. V případě dotazu na to, co to je základní úroková sazba, odpovědělo chybně pouze 38,4 % studentů. Správně pak rozmezí, ve kterém se aktuálně základní úroková sazba vyhlášená centrální bankou nachází, vybralo celkem dvacet tři studentů, což je 23,2 % ze všech dotázaných, správně. Celkově však lze říct, že méně jak 75 % respondentů má problém se znalostí základních makroekonomických ukazatelů a nelze tak potvrdit tuto výzkumnou otázku.

4) Existuje předpoklad, že studenti na Soukromém gymnáziu v Táboře a na Gymnáziu Česká mají vyšší finanční gramotnost než studenti na ISŠT Mělník

Ze souhrnných výsledků dotazníkového šetření vyšlo najevo, že na tom jsou s finanční gramotností nejlépe studenti z ISŠT Mělník a tuto výzkumnou otázku není možné potvrdit.

4.6 Návrh na zlepšení

Výsledky dotazovaných studentů se v průměru pohybují v pásmu dostačující finanční gramotnosti dle vypracované hodnotící škály autora, která je uvedena v metodice práce. I přesto, že výsledky se zdají být dostačující, v reálném životě by stačit nemusely. Pokud se k tomuto výsledku připočte fakt, že se studenti drželi na nejnižší hranici dostačující úrovně finanční gramotnosti, je zde prostor pro zlepšení obrovský. Celkem 43 studentů, přibližně tedy 40 %, dosáhlo v dotazníkovém šetření zaměřeném na finanční gramotnost výsledků spadajících do pásma „finanční ngramotnost“.

Z výše zmíněných důvodů autor práce navrhuje tyto možnosti pro zlepšení:

Zavést nebo zlepšit základní výuku finanční gramotnosti na středních školách. Dostačující intenzita výuky by byla dvakrát do měsíce. Jak se ukázalo v dotazníkovém šetření, studenti mají ve výuce zahrnutou prakticky pouze práci s procenty a na ni navázané slovní úlohy týkající se úvěru, hypotéky atd. Je pochopitelné, že se na gymnáziích bude finanční gramotnost vyučovat intenzivněji než na odborné střední škole v Mělníku, ale základní rozsah výuky finanční gramotnosti by se lišit neměl. Výuka nemusí zahrnovat detailní rozbor makroekonomické situace, technických ukazatelů atd. Dostačující bude v případě, kdy bude pokrývat základní důležité ukazatele, se kterými se může student po střední škole setkat v reálném životě. Výuka by se měla zaměřit zejména na práci s procenty, finanční matematiku, úroky, bankovní produkty, investiční produkty a nejzákladnější makroekonomické ukazatele jako je nezaměstnanost, základní úroková sazba a inflace. Mimo jiné by měla studentům nastínit funkci monetární a fiskální politiky a jejího vlivu na ekonomiku ČR. Na gymnáziích by bylo možné vyučovat finanční gramotnost dohromady čtyři a půl hodiny měsíčně, což v součtu znamená čtyřicet pět hodin za školní rok. Na střední odborné škole bude dostačující vyučovat tento obor tři hodiny měsíčně. Finanční gramotnost by bylo vhodné zahrnout do výuky již od druhého ročníku středních škol. První třetina času by byla věnována výše zmíněným základním makroekonomickým ukazatelům, práci s procenty a finanční matematikou. Tímto by si studenti byli schopni vytvořit základní představu o fungování reálných ekonomik. Druhá část výuky, přesněji řečeno výuka ve třetím ročníku, by využila získané znalosti z první části a zaměřovala by se na reálné případy ze života. Studenti by ve skupinách vypracovávali finanční plány rodiny, zahrnující určité cíle jako je například vlastní bydlení, vlastní automobil, dostatečné množství financí na studium svých dětí a také postupný plán zajištění na stáří, aby nemuselo docházet v důchodovém věku ke snížení životní úrovně. Dále by poukazovala na rozdíly mezi finančně gramotnými a finančně ngramotnými a také by studenty varovala před nástrahami běžného života. Vhodné by bylo zapojit i práci se smlouvami, aby byli studenti schopni vyplnit samostatně například daňové přiznání nebo mu alespoň rozuměli. Stejně tak by bylo vhodné seznámit studenty s typem pracovních smluv, zdaněním příjmů, odpočtem za zdravotní a sociální pojištění a rozdílností těchto parametrů u zaměstnanců a OSVČ. Jednoduché rozborů finančních výkazů firem by ve výuce neměly chybět. Třetí část výuky, ve čtvrtém ročníku, by byla zaměřena na investiční gramotnost. Studenti by získali vědomosti ohledně možností, kam mohou své finanční prostředky investovat, byli by seznámeni se všemi typy fondů, investičních nástrojů, bankovních nástrojů, ale také s investiční matematikou. Vhodné by bylo opět zapojení reálných příkladů ze života. Nedílnou součástí poslední části výuky finanční gramotnosti by byla skladba a práce s vlastním portfoliem, na které by působily neočekávané změny plynoucí ze životních

situací, jako jsou například nutné nečekané výdaje, ztráta práce, příjmu apod. Tímto by se studenti naučili základním principům, jak pracovat s vlastními finančními prostředky, jak se o ně starat, jak je zhodnotit, a hlavně jak se vyhnout nástrahám, které je mohou dostat do tíživých životních situací. Po střední škole by tedy byli dostatečně finančně gramotní a připravení.

Dalšího zlepšení by bylo možné dosáhnout dobrovolným kroužkem finanční a investiční gramotnosti. Většina škol nabízí spoustu kroužků zaměřených na sport, umění, ale kroužek zaměřený na finance či investice se vidí jen zřídka kdy.

Pokud by nebylo možné z jakýchkoli důvodů zavést výše zmíněnou pravidelnou výuku, mohly by ji částečně suplovat hodiny matematiky. Do těchto hodin by se mohla stejně jako u první možnosti zapojit finanční matematika, základní znalosti úvěru a investic. Každý měsíc by byly nahrazeny dvě hodiny matematiky. V první by byla rozebrána teorie a v druhé by došlo na výpočty z vykládané problematiky. Příklady by suplovaly reálné životní případy. Měly by mimo jiné za úkol ukázat studentům, jak rychle v případě špatného řízení svých finančních prostředků mohou skončit v záporném zůstatku a problémech. Výuka by stejně jako v prvním návrhu začínala v druhém ročníku. V hodinách matematiky by došlo k vysvětlení základních makroekonomických ukazatelů a fungování úvěrů, hypoték a dalších bankovních produktů. Do všeho by byly zapojeny výpočty z probíraného téma. Ve třetím ročníku by došlo k opakování látky z druhého ročníku a do výuky by byla zapojena investiční gramotnost. Jednoduché příklady investičních možností, fungování podílových fondů a dalších investičních produktů, které by opět byly spojeny s výpočty. Jako domácí úkol z těchto hodin by byla celoroční práce s vlastním finančním rozpočtem. V úkolu by student musel zapojit znalosti úvěru, investic a makroekonomických ukazatelů. Poslední ročník by se intenzita výuky snížila a byla by nahrazována pouze jedna hodina matematiky měsíčně. Při této hodině by byla probírána aktuální ekonomická situace v ČR, došlo by k rozebrání proběhlých změn a studenti by měli na každý měsíc domácí úkol se zahrnutým výpočtem nějaké modelové situace týkající se finanční či investiční gramotnosti.

Mimo této direktivní cesty přes učitele ke studentům by mohlo dojít také k motivaci rodičů. Rodiče často v tomto ohledu zanedbávají své děti. Při přechodu do dospělého života by je měli připravit na reálnou funkci ekonomiky a využití či zhodnocení finančních prostředků. Rodiče by mohli strategicky, a ne pod tlakem, dětem prezentovat při společných večerech své znalosti a vysvětlit jim, jak jednotlivé produkty fungují. K tomuto kroku je však rodiče potřeba řádně motivovat. Informace o této problematice by jim mohla být předložena na třídních schůzkách.

Na gymnáziích by mohl být dokonce zaveden nový předmět Základy ekonomie. Tento předmět by byl dvakrát měsíčně a nahodile by ho mohl navštěvovat externí přednášející, který se zabývá problematikou finanční gramotnosti či pracuje ve finanční sféře. Sales oddělení velmi rádo zdarma vysílá své pracovníky do škol. Často si mohou tímto krokem budovat jméno značky a oslovit budoucí potenciální klienty. Tato varianta by mohla být zařazena do výuky studentů od třetího ročníku. Opět by byla zaměřena na základní makroekonomické ukazatele, vliv jejich změn na fungování ekonomik a na práci s finanční matematikou. Byly by zde probírány bankovní a investiční produkty a také možnosti a doporučení v řízení vlastních finančních prostředků stejně jako u předchozích návrhů.

Vhodné by bylo také zapojit externího přednášejícího, který se zaměřuje na tvorbu finančních plánů, aby studenti měli i představu o tom, dle čeho si vlastní plán vytvořit, a jak si určit jeho cíle. Vhodné by bylo externí přednášející střídat. Ve třetím ročníku by měli být přednášející zejména makroekonomové, analytici a bankéři, kteří by dali studentům základy do finanční gramotnosti. Čtvrtý ročník by mohli navštěvovat zaměstnanci investičních skupin, podílových fondů a finanční ředitelé firem, pokud by to bylo možné. Studenti by tak získali v první řadě potřebné znalosti ve finanční a investiční gramotnosti, ale také by mohli být více motivováni úspěchy externích přednášejících k samostudiu a práci na své finanční budoucnosti a životní úrovni. Mimo jiné by byli velmi opatrní při uzavírání smluv a dobře by si rozmysleli, jestli daný produkt a zvažovaný finanční krok zapadá do jejich finančního plánu.

5 Závěr

Finanční gramotnost je v poslední době velmi aktuálním tématem. Jedním z problémů je to, že si lidé stále neuvědomují důležitost a podstatu finanční gramotnosti v jejich životech. Existuje velké množství případů, kdy lidé i například tuší co znamenají jednotlivé finanční výrazy, ale už je nedokážou v reálném světě využít nebo vůbec nechápou, jak ovlivňují chod ekonomiky. I přesto, že žijeme v době internetu a takřka neomezeného toku informací, najde se mezi námi spousta lidí, kteří jsou finančně negramotní. Hlavním znakem finančně negramotných je špatné hospodaření s vlastními finančními prostředky, negativní rodinný rozpočet, velká zadluženost a zejména nezodpovědnost. V dnešní době existuje celá řada finančních produktů, které jsou určeny na řešení konkrétních situací, ale plného potenciálu dokážou využít pouze finančně gramotní jedinci. Na druhé straně stojí finančně negramotní jedinci, kteří tyto produkty používají převážně špatně, dostávají se do dluhů a komplikují si vlastní životy. Aby došlo ke změně, je třeba začít s výukou finanční gramotnosti již v mládí.

Hlavním cílem práce je analýza finanční gramotnosti studentů tří vybraných středních škol a jejich vzájemné porovnání a vyhodnocení. Dílčím cílem je ověření znalostí a všeobecného rozhledu studentů (v investičních a bankovních produktech). Jedním z cílů je také zhodnocení předem definovaných výzkumných otázek.

V praktické části práce došlo k finálnímu zhodnocení všech tří částí dotazníkového šetření dle předem stanovené hodnotící bodové škály. Z výsledků jasně vyplynulo, že finanční a investiční gramotnost studentů třetích a čtvrtých ročníku zvolených středních škol není v dnešní době dostačující. Přestože studenti často uváděli, že již nějaké znalosti z finanční gramotnosti mají, často se jednalo pouze o znalosti z finanční matematiky či znalosti týkající se práce s počítáním úroků atd. Po hlubším prozkoumání vědomostí se ukázalo, že studenti mají ve většině případů mezery i v základních znalostech. Výsledky se nijak výrazně mezi jednotlivými školami nelišily a nejlepších výsledků nakonec dosáhli studenti z ISŠT Mělník, ale nejednalo se o moc lepší výsledek než u zbylých dvou škol.

Je patrné, že studenti nejsou po finanční stránce připraveni na život, který je po střední škole čeká, a mohou narazit na nepříjemné finanční překážky, které je zbytečně zbrzdí. Zároveň se ochuzují o možnost lepšího zhodnocení svých dosavadních úspor. Studenti jsou po středních školách mimo jiné oprávněni k podepsání vlastní půjčky a pokud k tomuto kroku nepřistoupí zodpovědně a nebudou mít dostačující finanční gramotnost, může zadluženost občanů ČR nadále růst.

Výsledky z dotazníkového šetření odkrývají prostor, který je nutné zaplnit vědomostmi z oboru finanční a investiční gramotnosti. Poskytují také důležité informace, které by mohly být zajímavé jak pro ředitele škol, tak pro vyučující a rodiče studentů. Tato skupina je kriticky důležitá k tomu, aby mohlo dojít k potřebné změně ve výuce studentů středních škol.

Pro zlepšení situace by bylo možné zavést či zvýšit úroveň stávající výuky finanční gramotnosti na středních školách. Výuka by se zaměřovala na základní makroekonomické ukazatele, finanční a investiční matematiku, situace z reálného života a praktické úkoly cílené na řízení vlastního finančního rozpočtu. Jednou z možností by mohl být také kroužek zaměřený na finanční a investiční gramotnost, kde by se studenti naučili základním principům, jak pracovat s vlastními finančními prostředky. Dalším možným řešením je nahrazení nepatrné části hodin matematiky hodinami finanční gramotnosti. Tyto hodiny by byly zaměřeny na finanční matematiku, práci s procenty, na teorii o základních makroekonomických ukazatelích a také na bankovní a investiční produkty. Velmi efektivním řešením by mohla být také motivace rodičů k předávání znalostí finanční gramotnosti na své potomky. Na gymnáziích by bylo možné zavést předmět základy ekonomie v potřebné intenzitě pro dostačující vysvětlení jednotlivých témat z finanční gramotnosti. Tyto hodiny by mohl navštěvovat externí přednášející, který by mimo znalostí na studenty mohl přenést i motivaci v procesu samo vzdělávání se.

Autor práce se domnívá, že finanční gramotnost studentů vybraných středních školách je průměrná a existuje zde prostor pro zlepšení.

6 Seznam použitých zdrojů

6.1 Literární zdroje

BOHANESOVÁ, Eva. Finanční gramotnost. Olomouc: Univerzita Palackého, 2018. ISBN 978-80-244-5397-2.

ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr **TEPLÝ**. Základy financí. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3.

DOHNAL, Jakub. Spotřebitelský úvěr: praktická příručka s příklady a judikaturou. Praha: Leges, 2011. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-76-9.

DVOŘÁK, Petr. Bankovníctví. 3. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1998. ISBN 80-7079-585-9.

DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš **SMRČKA**. Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-008-9.

EYRE, Linda a Richard M. **EYRE**. Jak naučit děti hodnotám. Vyd. 2. Přeložil Ladislav S. **DVOŘÁK**. Praha: Portál, 2007. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-275-1.

GRAHAM, Benjamin a Jason **ZWEIG**. Inteligentní investor. Praha: Grada, 2007. Investice. ISBN 978-80-247-1792-0.

GRESHAM, Stephen. The New Managed Account Solutions Handbook. New Jersey: John Wiley, 2008. ISBN 978-0-470-821435.

KALINOVÁ, Anna a Miroslav **KLÍMA**. Finanční a právní aspekty obchodních transakcí. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2012. ISBN 978-80-86730-92-9.

KLÍMA, Jan. Makroekonomie. Praha: Alfa Publishing, 2006. ISBN 80-86851-27-3.

KOLKMAN, Aaron. The Life Cycle of Wealth: Decision-Making Through Four Phases of Life. Druhé vydání. Bloomington: WestBow Press, 2018. ISBN 978-1-9736-4070-7

KRÁL, Miloš. Bankovníctví a jeho produkty. Žilina: GEORG, 2009. ISBN 978-80-89401-07-9.

LANIADO, Nessia. Děti a peníze. Praha: Portál, 2002. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-671-3.

MOBIUS, Mark. Mutual Funds. 2nd. River Street, Hoboken: Other Wiley Editorial, 2007. ISBN 978-0-470-821435.

- NOVÁKOVÁ**, Vladimíra a Věroslav SOBOTKA, ed. Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti. 2., aktualiz. vyd. Praha: COFET, 2011. ISBN 9788090439610.
- ONDŘEJ**, Jan. Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: ekonomické, právní a sociální aspekty. Praha: C.H. Beck, c2013. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-446-9.
- PREKOP**, Jirina a Christel SCHWEIZER. Děti jsou hosté, kteří hledají cestu. 5. vyd. Přeložil Kristina LIŠKOVÁ. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-495-3
- RADOVÁ**, Jarmila, Petr DVOŘÁK a Jiří MÁLEK. Finanční matematika pro každého. 7., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2009. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-3291-6.
- REJNUŠ**, Oldřich. Finanční trhy: učebnice s programem na generování cvičných testů. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5871-8.
- RIEGEL**, Karel. Ekonomická psychologie. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1185-0.
- ROCHON**, Louis-Phillipe. Credit, Interest Rates and the Open Economy. 2. United Kingdom: Edward Elgar Publishing Limited, 2001. ISBN 1-840-64-098-7.
- SVOBODA**, Martin. Základy financí. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 9788021049765.
- SYROVÝ**, Petr. Investování pro začátečníky. 3. zcela přepracované vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. Investice. ISBN 978-80-271-0092-7.
- ŠKVÁRA**, Miroslav. Finanční gramotnost. Praha: M. Škvára, 2011. ISBN 9788090482302.
- ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ**, Božena. Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém. Praha: Grada, 2002. Psyché (Grada). ISBN 80-247-9006-8
- TEPLÝ**, Petr. Navigátor bezpečného úvěru. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2287-3.
- VESELÁ**, Jitka. Investování na kapitálových trzích. Praha: ASPI, a.s., 2007, 633 s. ISBN 978-80-7357-297-6.
- WILLIS**, Ethan a Randy GARN. Jak mít život pod kontrolou: vytvoř si život, jaký chceš opravdu žít: 6 kroků k dosažení trvalé prosperity. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4231-1.

6.2 Internetové zdroje

Banky: Podmínky pro získání hypotéky 2021 banky.cz [online]. [cit.2021-20-02]. Dostupné z: <https://www.banky.cz/podminky-hypoteky/>

Citáty: Will Smith citáty.cz [online]. [cit.2020-19-11]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/307021-will-smith-prilis-mnoho-lidi-utraci-penize-kttere-nevydelali/>

CZSO: Základní charakteristiky ekonomického postavení obyvatelstva ve věku 15 a více let vdb.czso.cz [online] Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM01-B&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-B&str=v467&u=v413_VUZEMI_97_19#fx=0&w=

ČNB: Zadluženost domácností spojená s úvěry na bydlení a úvěry na spotřebu cnb.cz [online]. [cit.2019-11-12]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/verejnost/galleries/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/frait_20191211_praha.pdf

ČNB: DTI cnb.cz [online]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financi-stabilita/makrobezretnostni-politika/doporuceni-limity-pro-poskytovani-hypotecnich-uveru/dti/index.html>

ČNB: LTV cnb.cz [online]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financi-stabilita/makrobezretnostni-politika/doporuceni-limity-pro-poskytovani-hypotecnich-uveru/ltv/index.html>

ČNB: DSTI cnb.cz [online]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financi-stabilita/makrobezretnostni-politika/doporuceni-limity-pro-poskytovani-hypotecnich-uveru/dsti/index.html>

ČSOB: Kontokorent csob.cz [online]. Dostupné z: <https://www.csob.cz/portal/lide/ucty/povolene-precerpani-uctu>

ČSOB: Stavební spoření csob.cz [online]. Dostupné z: <https://www.csob.cz/portal/lide/sporeni/stavebni-sporeni>

Gymceska: Základní informace o škole gymceska.cz [online]. Dostupné z: <https://www.gymceska.cz/gymnazium/zakladni-informace-o-skole>

Idnes: KOMENTÁŘ: Jak bezpečně investovat v době volatilních trhů? Idnes.cz [online]. [cit.2020-05-06]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/investovani/investice-podilove-fondy-akcie-strategie-volatilita-rozkolisanost-koronavirus-trhy-investicni-analyt.A200604_080751_inv_sov

ING: Spořicí účet ing.cz [online]. Dostupné z: <https://www.ing.cz/konto/casto-kladene-otazky/>

ISSTECHN: O Škole isstechn.cz [online]. Dostupné z:
<https://www.isstechn.cz/index.php/uvod/>

MSMT: Rámcové vzdělávací programy msmt.cz [online]. [cit.2007-29-8]. Dostupné z:
<https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>

OECD: Measuring Financial Literacy (2013c) oecd.cz [online] Dostupné z:
<http://www.oecd.org/finance/financial-education/measuringfinancialliteracy.htm>.

TABSG: O Škole tabsg.cz [online]. Dostupné z: <https://tabsg.cz/o-skole/>

Přílohy

Vzor dotazníku:

Finanční gramotnost studentů středních škol

Dobrý den. Vážení studenti/Vážené studentky, jsme studentem provozně ekonomické fakulty České zemědělské univerzity v Praze. Jako téma mé diplomové práce jsem si vybral Finanční gramotnost třetích a čtvrtých ročníků středních škol. Nyní Vás prosím o pečlivé a samostatné vyplnění krátkého dotazníku, který mi při vypracování práce velmi pomůže. Výsledky budou sloužit pouze pro účely mé práce a dotazník je zcela anonymní. Vybral jsem si právě Vás, protože jsme ve Vašich letech seděl ve stejných lavicích stejné střední školy jako vy a neměl jsme moc velké vědomosti v problematice finanční gramotnosti. Moc všem zúčastněným děkuji za váš strávený čas nad vyplňováním tohoto dotazníku.

1. Jaké je Vaše pohlaví?*

Vyberte jednu odpověď

2. Kolik Vám je let?*

500

3. Jakou střední školu studujete?*

Prosím o název školy

Napište jedno nebo více slov...

500

4. Jak nakládáte s vlastními penězi?*

Vyberte jednu odpověď

Šetřím je

Snažím se je investovat

Všechno většinou utratím za věci, co chci

Něco utratím, něco investuji a něco si ušetřím

5. Vede si Vaše rodina rodinný rozpočet?*

V papírové formě, excelu nebo jakkoli jinak?

Ano

Ne

Nevím

6. Co vše dle Vás pokrývá pojem finanční gramotnost?*

Zakroužkujte jednu - všechny odpovědi, dle vlastního uvážení

Správu vlastního a rodinného finančního rozpočtu

Znalost základních ekonomických ukazatelů

Znalost bankovních produktů

Znalost investičních produktů

Všeobecný ekonomický přehled

Politiku ČNB

Základy matematiky a práci s procenty

Znalost práce s dluhem

Hospodaření s financemi

7. Máte ze školy nějaké vědomosti ohledně finanční gramotnosti?*

V případě odpovědi ANO prosím lehce popište jaké

NE

ANO

8. Myslíte si, že je finanční gramotnost ve vašem věku důležitá?*

Vyberte jednu odpověď

Ne, obejdu se i bez ní. Peníze zatím řeší rodiče, já pouze studuji

Ano, snažím se i po této stránce vzdělávat

Ano, ale nevěnuji tomuto tématu žádnou pozornost

9. Co dělá inflace s cenou?*

Například potravin

Zvyšuje cenu

Snižuje cenu

Nemá vliv na cenu

Nevím

10. Co je to kontokorent?*

Vyberte jednu odpověď

Nezávazná půjčka

Investiční instrument

Typ účtu, u kterého může majitel čerpat peníze do mínusu

11. Za co z nabízených možností dostanete více českých korun?*

Vyberte jednu odpověď

Jedno euro

Jeden dolar

12. Co znamená zkratka DSTI u hypotéky?*

Vyberte jednu odpověď

Vůbec nevím, o co se jedná

Poměrový ukazatel, měřící poměr mezi měsíčním čistým příjmem a měsíční splátkou

Ukazatel měřící bonitu klienta

Zkratka pro vzorec, ukazující hodnotu vlastněného hmotného majetku

13. Je důležité sledovat RPSN při výběru hypotéky?*

Vyberte jednu odpověď

Ne, stačí sledovat výši úroků a fixační období

Ano

Nevím, co to RPSN je

14. Ve kterém případě zaplatíte za půjčených 100 000 na 3 roky více?*

Vyberte jednu odpověď

2 % p.a.

2 % p.m.

15. Co to je základní úroková sazba?*

Vyberte jednu odpověď

Sazba, za kterou si může fyzická osoba půjčit od Centrální banky peníze. Výška půjčky se odvíjí od vlastněného majetku klientem.

Jedná se o sazbu, která udává nejvyšší možnou výši úroku, za kterou si může kdokoli na finančním trhu půjčit peníze.

V ČR ji stanovuje ČNB a ovlivňuje úroky úvěrů, které banky poskytují občanům a firmám

16. Máte představu, kolem jakých procent se aktuálně pohybuje základní úroková sazba vyhlášená ČNB?*

Vyberte jednu odpověď

0-2 %

2-4 %

4-6 %

Nemám tušení

17. Stalo se Vám někdy, že byste podepsal/a smlouvu, která byla příliš dlouhá nebo jste jí nerozuměl/a? Například smlouvu k nové debetní kartě, mobilnímu tarifu apod.*

Vyberte jednu odpověď

Ano

Ne

18. Myslíte si, že je důležité začít včas myslet na důchod a šetřit například pomocí penzijního připojištění?*

Vyberte jednu odpověď

Ne, je to pouze dobrovolná nadstavba, stát se mi postará o dostatečný starobní důchod

Ano, obávám se, že bych musel v budoucnu kvůli nedostatečné výši starobního důchodu snížit svou životní úroveň

19. Představte si modelovou situaci. Kompletní rodina (muž a žena) mají 2 děti. Na co si je vhodné z níže uvedených možností vzít půjčku?*

Vyberte jednu nebo více odpovědí

Auto (velká vzdálenost od školy, práce atd.)

Motorka

Škola (poplatky spojené se studiem)

Bydlení

Oslava narozenin, svátku atd.

Dovolená

Oprava střechy

20. Kolik měsíčních platů by dle Vás měly pokrýt Vaše úspory v případě, že byste přišel/a o příjem?*

Vyberte jednu odpověď

Dva měsíční platy

Čtyři až šest měsíčních platů

jeden měsíční plat

Není to podstatné

21. Investujete své úspory nebo je necháváte ležet na běžném či spořicíím účtu?*

Vyberte jednu odpověď

Nechávám je na spořicíím/běžném účtu, kde se mi bez rizika lehce hodnotí

Investuji je

Neinvestuji ani nešetřím, ale chtěl bych

Nikdy mě tato problematika nezajímala

22. Který z níže vyjmenovaných investičních instrumentů nabízí z dlouhodobého hlediska nejvyšší potenciální výnosnost, ale také nejvyšší volatilitu a riziko?*

Vyberte jednu odpověď

Podílový fond zaměřený na akciové trhy

Podílový fond zaměřený na finanční trh

Podílový fond kupující státní dluhopisy v ČR

Stavební spoření (opakovaně uzavřené po 6-ti letém horizontu)

23. Považujete diverzifikaci a strategické průměrování kupní ceny jako důležité aspekty při investování peněz?*

Vyberte jednu odpověď

Ne, považuji je za zbytečné

Ano, zároveň si snižuji riziko a průměrnou cenu nákupu aktiv

Ano, diverzifikace mi umožní až třinasobně vyšší zhodnocení investice a průměrování snižuje riziko plynoucí z pohybu měnového kurzu

24. Do jakých investičních nástrojů může investovat fond fondů?*

Vyberte jednu odpověď

Do všech, záleží na rozhodnutí manažera fondu

Pouze do těch, které využívá i Česká národní banka

Pouze do akciových a dluhopisových fondů, výjimečně lze investovat i do alternativních fondů

Fond fondů může investovat pouze do investičních nástrojů stanovených statutem fondu

25. Představte si modelovou situaci. Někdo za Vámi přijde a nabídne Vám 1 000,- Kč ihned na ruku v hotovosti nebo Vám řekne, že Vám bude po dobu 10 měsíců dávat 100,- Kč (každý měsíc) a také se každý měsíc celková suma peněz zhodnotí deseti procenty. Kterou variantu byste si vybrali?*

Vyberte jednu odpověď

1 000,- Kč ihned na ruku

100,- Kč každý měsíc po dobu 10ti měsíců s měsíčním úročením celkové sumy

26. Prosím o krátké zdůvodnění předchozí volby*

Napište jedno nebo více slov...

27. Pokud byste vyhráli 100 000,- Kč, a chtěli byste je investovat, věděli byste jakým způsobem a do čeho?*

Vyberte jednu odpověď

Vůbec netuším, kam bych peníze investoval

Vím, do čeho bych jel chtěl investovat, ale nevím jak

Vím přesně, kam a jak bych je investoval

Již investuji a peníze bych využil na strategické dokoupení aktuálních pozic či rozšíření portfolia o další aktiva

28. Dokážete popsat, co vyjadřuje inflační doložka v nájemní smlouvě?*

Napište jedno nebo více slov...

29. Rozhodli jste se investovat zděděný milion korun. Která z níže uvedených investičních možností se Vám líbí nejvíce?*

Vyberte jednu odpověď

Investovat 60 % do akcií, 20 % do dluhopisů (státní/korporátní), 15 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti

Investovat 90 % do akcií, 5 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti

Investovat 35 % do akcií, 30 % Bitcoinu, 30 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti

Investovat 45 % do akcií, 40 % do státních dluhopisů, 10 % do alternativních investic a 5 % držet v hotovosti

Nevím, dle čeho se rozhodnout

Jiná... (prosím o lehký popis portfolia)

